IL ALPHA AD IL OMEGA

1942

U ALPHA BAD U OMEGA

DA

U Rev. T. Rodborne, B.A.,B.D.

KITAB–V

"*To bsa ia ki langbrot jong Nga*"--Jisu Khrist

1982

La pynmih da

I Mrs. H. RODBORNE,
Warphlang, Garikhana Road,
SHILLONG - 2

La shon ha Ri Khasi Press, Shillong.

U ALPHA BAD U OMEGA

KI JINGKDEW

KA JINGLAM PHRANG

JING LAMPHRANG

Ha kane ka Kitab, la lum lang ia ki jingiathuhkhana shaphang U Jisu Khrist ba la kren ha ki babun ki jaka naduh Synod haduh ki Balang. Ka jingiathuhkhana ka banyngkong tam ka la long ha ka snem 1923 haba u nongthoh u dang pule ha College, Intermediate Arts, Second year. Ki Sobjek bad ki jingiathuhkhana kiba kongsan tam jong u ki la long shaphang U Jisu Khrist, bad kine kiba don hangne ki long kiba la jeid napdeng jong kita. U la iathuhkhana bunsien shaphang ka Jinglong Blei U Khrist; um shym buh shuh ia ka hangne, namar u la thoh ia kane ka Sobjek ha kawei pat ka Kitab kaba la kynthup lut ia ki jingkren halor jong ka. Nalor kane ka Sobjek, u nongthoh u sngew ba um kotbor ban kren lane pyrkhat ia kiba sha lyndet.

La ai kyrteng ia kane ka Kitab U ALPHA BAD U OMEGA ba la shim na ka Kitab Jingpynpaw, namar kane ka dei ka kyrteng kaba khraw tam bad kaba hajrong tam ba la ai ia U Jisu Khrist : nalor jong ka ym don da kawei pat.

T. RODBORNE.

1982.

I. U BLEI HA U JISU KHRIST

"Ko rangbah Athen, nga iohl ha kiei kiei baroh ba phi long kiba kham shait mane blei : namar haba nga iaid bad nga khmihthuh ia kıei kiei ruh ki jingmane jong phi, nga la shem ka duwan ha kaba la don ka jingthoh kum kane, **Ha U Blei ia u bymithuh,** *ia uba phi iamane, namarkata, khlem da ithuh, ia Une keiñ nga ialap ha phi"* (Ki Kam. 17:22, 23).

"Namar ba ha ka jingstad U Blei, kata ka pyrthei da la ka jingstad kam shym la ithuh ia U Blei" (1 Kor. 1 : 21).

Kine ki long ki ktien ba la kren da u Apostol Paul, u riewstad jong ka University of Tarsos, uba la shong ha ki kjat jong uwei u Professor uba pawnam ha kito ki sngi uba kyrteng u Gamaliel U Apostol Paul, ha kane ka University u la nang bha ia ka rukom ka jingstad jong ki Grik hyndai. Khlem artatien u la minot bad sngewthuh bha ia ki jingthoh ba pawnam ba la pynmih da ki riewradbah ka Ri Gris hyndai kum u Plato, u Arstotle, u Demosthenes, u Socrates bad jong u Homer kumjuh. Haba u ieng ha ka madan iasaidnia ha Athen, ha kata ka Hall kaba ki khot ka Ariopagos, ki riew ialehnia na Athen ki ong, "Ine iba blab blab i mon ban ong aiu?" Ki la pyrkhat ba kin shu thom roit roit ia une u riew nongwei uba wan ban ialap ia ka niam bad ka rukom mane Blei kaba thymmai, shaphang U Jisu Khrist ba la mihpat. Hapdeng jong kine ki riewstad saidnia, u Apostol Paul u la ieng kum u riewradbah, u da pynieng nia da ki jingthoh bad ki jingkren jong ki nonghikai barim jong ki hi, ba lada ki kpa tymmen jong ki ki khot ia lade ba ki long ki khun ki ksiew jong U Blei, ka long kaba bakla ba ki, kum ki khun, ba kin leit mane sa ia ki blei ba la thaw da kl kti briew. Da ka jingialap jong u, bun ki la ngeit ha U Jisu Khrist

---

La iathuhkhana ha Tyngnger ha u bnai August 1936, nangta ha ka miet Khrismas ha Jaiaw 24-12-61

U Apostol, kum u *Philosopher*, u la tip bad u la da shem hi ba, "ka pyrthei da la ka jingstad kam shym **la** ithuh ia U Blei". Ka kam ban tip bad ithuh ia U Blei kam dei da kaba shu ringnia kumba leh ka jingstad *Philosophy*, hynrei da ka jingpynpaw hi ka jong U Blei kumba ka la jia ia u Apostol Paul ha kata ka lynti jong u ha Damaskos. Ka long kawei ban tipnia bad ka long kawei pat ban tip da ka jingithuh. Khmih shaphang kito ki riewstad na Ri Mihngi kiba la leit jngoh ia I Khunlung Jisu ha Bethlehem. Ki la tip na ki kitab jingiathuhlpa ki kpa tymmen jong ki ba yn sa paw ia u khlur ba phylla ha ka sahit bneng ha ka por ba yn kha ha kane ka pyrthei ia U Khun Syiem Bneng. La ki la tip ba la jialong kata ka jingiathuhlpa, kim shym la sngewhun tang ba ki la tip, ki la kwah ruh ban da wad ban da shem bad ban da iohi ruh da la ki khmat Uba kumno U dei Uta U Khun Syiem Bneng.

I. U Blei kum U Nongpynpaw hi ia lade.

U Blei U long U bymlah ban iohi lymne tip ia U lymda U pynpaw hi ia lade. U Ioannis Nongpynbaptis u la phla kumne: "Ym don mano mano ruh ba la iohi ia U Blei mynno mynno ruh; Uta U Khun ba la kha marwei, Uba long ha ka shadem U Kpa, U hi U la pynpaw ia U" (Ioan. 1 : 18). U Jisu Khrist hi ha kata ka jingduwai jong U kum U Rangbah Lyngdoh ba bymjukut U la ong, "Ko Kpa Bahok, kata ka pyrthei kam shym la ithuh ia Me, hynrei Nga Nga la ithuh ia Me" (Ioan. 17 : 25). Shaphang U Blei ngi lah ban ong ba ngi la tip bad ngi la ithuh ia U kum ha ka ïit ba byrngut byrnget, na ki dak kiba long bad kiba paw ha kane ka pyrthei : (i) Haba ngi bishar ia ka pyrthei na ki lum ki wah, na ki kynja baim, bapar, baiaid bad baher ha ka sla ka khyndew, ha ki um bad ha ka suiñbneng ba baroh sawdong, ngim lah khlem poi sha ka jingkut bishar ba dei ban don uba la mutdur shaphang jong ki bad u sa thaw bad pynlong ia ki; (ii) Haba ngi phai ban bishar ia ka jinglong kane ka pyrthei—ka miet bad ka sngi, ka jingshit bad ka jingkhriat, ka jingkylla ki por ki aiom, ngim lah khlem da pyrkhat ba don u nongpyniaid bad u nongsynshar uba na

lyndet ka jongiohi ki khmat bad ka jingiohsngew ki shkor uba pynkhih bad pynkylla kumne ia ka jinglong ka mariang ha kaba ngi im; (iii) Haba ngi khmied ia la ki khmat sha jrong, ngi lohi ia ki jingphylla ki bakhraw—ka jingdon bad ka jingiaid ka sngi, u bnai bad ki khlur kiba pyndum buit, ngi tang shu sdang ban pyrkhat shaphang jong ki. Ban ong ba kine ki shu long hi kata ka long ka bymlah long; dei ban don U Nongthaw U Nongpynlong. (iv) Na kaba sha lyndet, ngim tip nangno ka wan, ka lyer ka beh bad ka jingsawa ka kren, "To tip ba U Trai U long U Blei : U long ma U Uba la thaw ia ngi, bad ngi long ki jong U; ngi long ki briew jong U bad ki langbrot ka jakaphlang jong U" (Salm 100 : 3). "Nga long U Trai Uba leh ia ka jinglehieit, ia ka jingbishar, bad ia ka hok ha ka khyndew" (Jer. 9 : 24).

U Blei ha la ka jingpyniaid ba stad jong U, U trei ban pynphai ia ka jingmut jingpyrkhat jong u briew sha lade hi, kumta ba ngi ki briew ngi sngewthuh ba U dei ban don, namar ngi ioh khmih pyllew ia ki kam ba ki dei ki kti jong U, ngi tip ruh shaphang ki riewblei bad ki riew-pyrkhat ki bakhraw kiba kren shaphang jong U. Nalor kata, ngi da sngewthuh ha la ki mynsiem ba U ju kren ha ngi ha ki rukom rukom kiba pher da ki sur kiba na sha lyndet jingiohi ki khmat bad jingiohsngew ki shkor.

II. U Blei U dei ban da wan hiar shajan sha syndah jong u briew ban pynpaw ia lade ha U.

U Blei U la thaw ia u briew ha kata ka dur ba un kwah ban wad ban ioh iasyllok bad la U Nongthaw. Uta U Blei Uba u briew u kwah ban iasyllok U dei ban long Uba lah ban ieit, ban burom bad ban sngewnguh ia U. Haba u briew u leh kumta, un sngewthuh ba Uta U Blei Un pdiang ia kaba u leh Uta U Blei U dei ruh ban long Uba iasngewlem bad iarap lem ia u haba u iakynduh ia ki jingeh, ki jingshitom bad ki jait jingma baroh jong kane ka jingim. U briew, da ka jingwad hi jong u ia U Blei um lah ban shem ia U, tad haduh ba Uta U Blei Un da wan da lade hajan jong u. Haba U Blei U la pynjan ia

lade ha u briew, U la pyndonkam ia ka lad kaba U hi, ha la ka jingstad ba bymjukut jong U, U tip ba kan treikam da shisha. Lada Un wan ha ka dur u angel rangbah u ban kyrhuh bad pynkhynñiuh ia ka khyndew kum kaba la jia ha Lum Sinai ha ka por u Moses, ki briew kin phetiap na khmat jong U. Lada Un wan kum u nongbishar bakhraw bor ban pynrem bad pynsaja ia ki nongleh palat, ki briw kin phetrieh na khmat jong U bad kin isih ia U. Ha la ka jingstad Blei jong U, U Blei U la jied ban wan pynpaw ia lade ha U briew da kaba wan shiin ia ka jinglong briew ha kane ka pyrthei.

Haba U Blei U la wan shim ia kata ka jinglong briew, U la jied ia ka jaka kaba poh tam jong kata ka kyrdan briew, khnang ba uba rit tam, uba poh tam, uba bieit tam un ym sngewsheptieng bad sngewlehraiñ ia U: "U la lehrit ia lade, haba U la jialong Uba kohnguh wat haduh ka jingiap". U la wan ha ka mynsiem kaba khuid bad sngur jinglong, ka bymdon sap don phong, Uba bit ba biang nadong shadong ban shaniah ha U ia ka jingkit bakhia jong ka jingim ban iarap ha ki por ba donkam: U la ong, "To wan ha Nga phi baroh kiba thait bad ba khia ka jingkit, te Ngan ai ha phi ka jingjahthait". U la wan ha ka mynsiem ka jingieit bad ka jingsngewlem ia baroh, U da khot U ong, "Uta te uba wan ha Nga, da leilei Ngan ym kyntait noh shabar". U la wan kum Uba donbor na baroh ha baroh: "Hakhmih Nga thaw thymmai ia kiei kiei baroh".

Ia kane ka jinglong kaba shaphang U Blei, la pyndep ha ka rynieng ka jong U Jisu Khrist. Ha Une U Jisu Khrist, nga iohi ia "U Blei ba la pynpaw ha ka doh." Ha ka jingduwai jong U ha la U jong U Kpa, U Jisu U la ong, "Nga la pynpaw ia ka kyrteng jong Me ha kita ki briew kiba Me la ai ha Nga na ka pyrthei" (Ioan. 17 : 6). U Apostol Paul u kren shaphang jong U, "Naba ha U kata ka jingdap baroh jong ka Jinglong-Blei ka shong tylli" (Kol. 2 : 9). Nangta, khmih shuh shuh kine ki ktien :—

"Ha kaba mynnyngkong U la don U Ktien. bad Uta U Ktien U la don bad U Blei, bad Uta U Ktien U la long U Blei. Une U la don ha kaba mynnyngkong bad U Blei. Da U la long kiei kiei baroh; bad khlem ma U ym shym

la long kaei kaei ruh kaba la long. Ha U la don....Uta U la long U Jingshai Uba shisha U ban sa wan ha ka pyrthei, Uba pynshai ia ki briew baroh" (Ioan. 1:1-4,9).

"Uta U Ktien te U la kynja doh, bad U la shongsah hapdeng jong ngi; bad ngi la ioh khmih shaiñ ia ka burom jong U, ka burom kaba da kat ka jong Uba ba la kha marwei na U Kpa, ba la dap da ka jingaiei bad ka jingshisha" (Ioan. 1 : 14).

"Ym don mano mano ruh ba la iohi ia U Blei mynno mynno ruh; Uta U Khun ba la kha marwei Uba long ha ka shadem U Kpa, U hi U la pynpaw ia U" (Ioan. 1 : 18).

III. Ha U Jisu ngi iohi ia U Blei ha ka doh.

Haba ngi khmih sha U Jisu ha ka dur ka jinglong briew, ngi la sngewhun. Um dei Uta Uba ngi shu iohi da ki khmat bad iohsngew da ki shkor; U long Uta Uba sha lyndet Uba ngim nang shuh ban kynnoh U long Uei. U la iathuh shaphang ia lade ba U long ka Lynti, ka Jingshisha bad ka Jingim: "Ym don uba wan ha U Kpa, hynrei tang da Nga. Lada phi la lah ithuh ia Nga, phin da ithuh ia U Kpa jong Nga ruh" (Ioan. 14:6,7). Nangta shuh shuh U ong ha kawei ka jaka, "Kiei kiei baroh la ai ha Nga na U Kpa jong Nga; ym don ruh uba ithuh ia U Khun hynrei tang U Kpa; lymne uba ithuh ia U Kpa, hynrei tang U Khun, bad uta ha uba Uta U Khun U mon ban pynpaw ia U" (Math. 11 : 27).

Ngi la sngewhun haba ngi la tip ba U Blei U la wan ban shim ia ka jinglongbriew da kaba sdang naduh ka kpoh jong ka Mary Theisotti. Ngi la tip kumno U la im, U la trei, U la shashitom bad U la iap ruh. Nalor baroh ha baroh, ngi iaroh bad pyndonburom ia U Blei haba ngi iohi ia U kum U Nongjop: U la la leit da ka basklur sha Lum Kalbari hangta ban iap namar ka pop u bynriew baroh. "Hakhmih Uta U Briew!" U la thew beit la ka khmat sha ka diengphna, hangta ban shah ia ka jingiap kum u briew; hynrei ka jingtep hi ha kaba la buh ia U kam shym la lah ban bat ia U. U la mihpat ha ka sngi balai; U la kren ki ktien pyntngen ha la ki synran U ong, "Nga leit noh ban

khreh ka jaka ia phi; ynda Nga la leit noh, bad ba Nga la khreh ia phi ka jaka, **Ngan wan pat**, bad ngan shiniti ia phi sha lade hi, ba na kaba long ma Nga, phi ruh phi lah ban long (Ioan. 14 : 2, 3).

Phi lah ban kylli ia nga shaphang ka jingiadei U Blei U Kpa bad U Blei U Khun kumno ngin sngewthuh ia ka. Ka long ka jingkylli kaba sha lyndet ka bor jong nga kum u briew ban jubap Nga lah ban ai ka jubap tang da kaba shu pynsyrïim ia u briew hi ha ka jingdon jong u ia ki laitylli ki tynrai jinglong kiba don ha u : Kita ki long ka met, ka jingim bad ka mynsiem. Ki don lai tylli ki jinglong, hynrei kawei kawei kam lah ban long khlem da don baroh lai. Ha kajuh ka rukom, ka long kaba eh than ban kren bad ban batai shaphang ka jinglong Lai-ha-Uwei U Blei.

Haba ngi kren shaphang u briew, haba ngi khot, *u briew*, um dei uta uba don tang ka met. Lada u long tang kata, u don tang khyndiat sngi bad u la kylla khyndew noh; u dei ban don ruh ka jingim bad ka mynsiem ha u. Lada u long tang ka met bad ka jingim, ym lah ban khot briew ia u, lehse ngin khot ia u u maw ne u dieng ne u mrad aiu re. U briew u dei ban don baroh laitylli ki tynrai jinglong kiba ngim lah ban batai shaphang jong ki. Ngi tip ba haba ngi iohi ia u briew ngi mut ba ngi iohi ia u jingthaw uba don ka met, ka jingim bad ka mynsiem. Lada ngi shoh ia ka met jong u, kam pang tang ka met, hynrei ka pang lang bad jingim bad mynsiem. Haba piam ia nga ha ka jingsngew burom bad ka jingsngew ieit jong phi, phi leh ym tang ia ka met jong nga hynrei ka ktah khamtam ia ka mynsiem jong nga. Ha kajuh ka rukom haba ngi khmih sha U Jisu ha ka doh, ngi iohi ia U Blei Uba shongsah ha U. U Jisu hi U kren da ki ktien kiba shai kumne : "Jar uba la iohi ia Nga, u la iohi ia Uta U Kpa" (Ioan. 14:9)

Ki Grik hyndai ki tip ba U Blei U don, hynrei kim ithuh ia U. Ki la mutdur bad kat kaba ki lah, ki la thaw da ki durblei kiba da ka ksiar, bad ka rupa; hynrei kine kim lah ban ai jinghun ia ka jingthrang jingsliang Blei jong ki. Haba ngi phai pat sha lade, ngi sngewkmen bad

sngewsuk ka mynsiem ban khmih sha ka khmat U Trai Jisu bad ban rwai,

> "Ha U Jisu Khrist U Trai
> Nga la shem jingim kyrhai."

Haba U Jisu U trei, hangta U Blei U trei. Haba U kren, ngi iohsngew ba U Blei U kren. Haba U shah shitom na ka bynta ka pop jong ngi, ngi iohi ba U Blei U shah shitom. U Blei da la ka jingstad ba bymjukut jong U U la pynpaw ia lade ha ka rynieng ka jong U Jisu Khrist.

> "Ah ban khymih; Ah, ban khymih,
> Ha l'U Jisu junom duh".

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

II KA JINGWAN LONG BRIEW U BLEI

Ngi ju kren shaphang ka Jinglong-Blei U Khrist bad shaphang ka jinglong-briew jong U ruh; bad ngi shem ba ka long kaba eh shibun ban mutdur—U Blei bad u brīew ha kajuh ka por bad ka jinglong. Balei ka eh? ka daw ka long ba ngi ki briew ngi long tang ki jingthaw kiba don jingkut ka jingdon jong ngi ha ka pyrthei bad kut ki jingmut jingpyrkhat jong ngi tang ha kiei kiei ba la da thaw bad pynlong ia ki da Uta U bymdon jingkut. Ka jingmutdur jong ngi ka kut tang ha ki dur ba ngi iohi, iohsngew, mad bad tba katba U Blei pat U long Uba palat bad sha lyndet kine baroh.

Haba u briew u peit bad pyrkhat shaphang ka pyrthei bad ka jingdap jong ka, u shem ba sha lyndet baroh dei ban don U Blei Uba pynlong bad thaw ia kiei kiei baroh. Shaphang U Blei hi baroh ki briew ki mutdur ha lade ha la ka rukom rukom ba ym don arngut kiba iadei jingmut thik. Ynnai da ong bad jer kyrteng ia ki dur ba iapher ba ki briew ki thaw hapoh lade. Kaba ngi ki Khristan ngi pdiang ka long ba u briew u long ka dur U Blei. U Blei U la thaw ia u briew ha ka dur jong U hi; hynrei une u briew u la sah tang ka synrew bad la lip kata ka rong ka jingshai ka jingtyngshaiñ ka burom U Blei: "Namar baroh ki la leh poh bad ki la duh lehnohei ia ka burom U Blei." Na ka bynta ban pynioh pat ha u briew ia kata ka burom kaba u la duh, U Blei hi U la wan ban long briew da lade hi. Ia kane la leh kumba arhajar snem mynshuwa ha ka jingwan long briew U Khrist.

Ki jingkyllli hangne ki mih bun jait kiba eh ban jubab ia ki. Haba U Blei U la wan ban shah kha ha ka Mari Theisotti bad ban kham pynrit ia lade hapoh ka jinglong briew, long kumno pat ia ka jingsynshar ia ka jingpynlong baroh kawei? Kawei pat ka jingkylli ka wan mih kaba iadei bad ka jinglong-lai ha Uwei U Blei. Kumno ngin jubab ia kine ki jingkylli? Ka jubab kaba jem eh ba lah

ban ai ka long ba U Blei hi Um ai jingshemphang lut ia u briew shaphang ka Jinglong-Blei bad ka jingmaian jong ka. U briew da la ka jingstad um lah ban shem ia U Blei. Shibun na ki jingmaian ka jinglong-Blei ba la buhrieh na ki bastad hynrei pynban la pynpaw ha kiba ngi ong, ki babieit, namar "Suk kiba khuid ha ka dohnud, naba kin iohi ia U Blei". Ngi lah ban shemphang shaphang ka jinglong-Blei ym da ka jingsakhi jong kiwei pat bad ka jingkhraw pyrkhat jylliew jbng ngi hynrei da ka jingpynpaw U Blei hi ia lade ha kiba U ibit, kita keiñ "kiba khuid ka dohnud" Ngin shu sngap noh jar haba kumta bad ngin ym pyrkhat shuh?

Kum ki jingthaw ba don jingkut (finite beings) ngin mutdur shaphang U Blei kumne: Shim nuksa ia ka dieng, ong ka diengsong bad ia u briew. Ka diengsong ka long kawei, bad ka don kawei ka jingim : khet ia ka bad thung ha khyndew, baroh ki lyngkhot ki im. Ka mut aiu kane? Ka diengsong ka long kawei hynrei ha kajuh ka por ka lah ruh ban long shibun. Shim nuksa pat ia u briew. U briew la u long uwei, hynrei ha u don ka met, ka jingim, ka jingpyrkhat, ka jingsngew bad ka mon. U long uwei hynrei u long ruh shibun. U don hangne hynrei u don ruh sha ri dkhar ne sha Bilat da ka jingpyrkhat jong u. Lada don ka jingmaian kaba kum kata ia ka dieng bad ia u briew kiba don jingkut, katno khamtam kaba maian ka jinglong Blei?

U Jisu Khrist U la wan sha kane ka pyrthei kum U Khun ba la KHA MARWEI jong U Blei. Kum Uba la kha marwei jong U Blei, U iapher ka jinglong bad ka burom jong U na u briew ba la kha na u symbai briew. U long da shisha U Blei hynrei U la long ruh U Briew ba janai da la ka mon ngewbha jong U hi. U la pynrit ia lade da kaba pyniaryngkat bad u briew khnang ba u briew un lah kat ban kem ia ka dur bad ka tynrai ka jinglong Blei ba shisha bad ba un ioh siewspah ia u na ka bymhok baroh. Namar ba U long U Blei, U don ka dor bad ka bor bah ha ka jingim, bad ka jingshahiap bad ka jingmih pat jong U, ha ka jingkiew noh jong U sha bneng bad ha ka jingwan pat kaba ar na ka bynta la ki jong ki briew.

III. Ka Jingkha Ia U Jisu Khrist

(*Ki Riewstad na Ri Mihngi*).

"Haba la kha ia U Jisu ha Bethlehem Judia mynba u Herod u long syiem; hakhmih la wan ki riewstad na mihngi sha Jerusalem, ki da ong, Hangno uba la dang kha shen U syiem ki Jiw? Naba ngi la iohi ia u khlur ha ri Mihngi, bad ngi la iawan ban mane ia U... Te ki la iathuh, Ha Bethlehem Judia....Hakhmih ruh, uta u Khlur, ia uba ki la iohi ha mihngi u la leit ha shuwa jong ki, tadynda u la poi bad u la neh haneng ka jaka ha kaba U don Uta U Khunlung. Te haba ki la iohi ia uta u khlur, ki la iakmen da ka jingkmen bakhraw eh. Haba ki la iawan ruh ha ka ïing, ki la iohi ia Uta U Khunlung lem bad ka Mari ka kmie jong U, haba ki la iadem ki la iamane ruh ia U; bad haba ki la ialaw ia ki jingsong jong ki, ki la iatyrwa ai ki jingai ha U; ia ka ksiar, bad ia ka jingiwbih, bad ia ka mirr de" (*Math. 2:1-12*).

Ha ka ktien tynrai ia kane ka ktien '*riewstad*' ba la pyndonkam hangne ki khot *Magi*. Ngi shem ia kane ka ktien ki pyndonkam hapdeng ki Mid bad ki Persia. Ia uto u Elimas nonglehbyrtong ba ngi shem ha ka Kitab ki Kam ki Apostol (13:8), ki khot u Magi. Ka long kaba sngewdei eh ban pynkylla Khasi ia kane ka ktien *Magi* sha ka ban ong *ki riewstad*. Ki long ki kynja lyngdoh niam kiba tip ia ki jinghikai niam jong ki babun ki jaitbynriew jong ki ri Mihngi. Ki lah ban tip shaphang ka Kitab u Daniel kaba u iathuh shaphang ka jingmih jong u Messaiah, u syiem ba la sleh hadien ka batei pat ia ka Jerusalem (Dan. 9 : 25, 26). Ki lah ruh ban tip ia ki Kot Niam jong ki nong-Persia ha kiba u Zoroaster, u nongseng jong ka niam Parsi u iathuhlpa shapheng ka jingmihpaw u syiem jong ka bneng, uba ki khot da ka kyrteng Soshyant ha ka por ba u khlur Virgo un mihpaw ha ka sahit bneng. Da kane ka jingjia ba ngi pule ha ka Ktien U Blei, ngim lah khlem

pyrkhat ba kine ki riewstad ki long kiba nang ia ka jingstad kaba iadei bad ki khlur ne ki met bneng.

Ka Jingkha ia U Jisu

Ka jingkha ia U Jisu Khrist ka long ka jingjia kaba khraw tam ha kane ka pyrthei, bad ka long kumta haduh bneng ruh. Kaba la jia ha ka suiñbneng shajrong ka long ka jingmihpaw uwei u khlur uba phyrnai uba sangeh ha marpyrshah ka jaka ha kaba la kha ia U ha Bethlehem kaba ha ri Judia. La iohi ia une u khlur da ki riewstad na ri mihngi kiba la bud ia ka jingkdew lynti jong u haduh ba kin da shem ia U Jisu ha ka shnong Bethlehem. Kaba kham khraw bad kaba kham phylla na ki jingjia baroh ka long kata kaba la jia ba bneng hi. Ka la don ka jinglehkmen kaba khraw bad kaba phylla hapdeng u paidbah jong ka bneng, kaba kynthup ia ki paidbah Angel bad paidbah riewkhuid, ki da pynsawa da ki sur bajam ban iaroh ia U Blei, ki iaong : "Ka burom ha U Blei ha ki bajrong tam eh, bad ha pyrthei ka jingsuk hapdeng ki briew ha kiba U sngewbha eh" (Louk. 2 : 14) Kine ki paidbah bneng ki la wan ban pynsawa ia kane ka jingiaroh jong ki haduh kane ka pyrthei. Ka long palat ia ki bor jong ngi ki briew ban nuitdur ia kata ka jinglehkmen ha bneng ka long kaba khraw haduh katno U Apostol Ioannis u la iathuhkhana shaphang ki rukom jingiaseng ki Angel bad ki riewkhuid ha bneng ha ka Kitab Jingpynpaw 8 : 1-5 bad 14 : 1-5. Kiba nang ban pule kot, sa iakhmih ha la ki Baibl.

Ka jingkha ia U Jisu Khrist ka la ktah jur ia kane ka pyrthei jong ngi kumba ka la ktah ia ka bneng. Laitylli ki jingjia ha ka por ka jingkha jong u ki iathuhkhana lpa ia kaei kaba la long ha kata ka por bad ia ka ban sa long ha ka pyrthei Kawei, ka jingpynbna jong u Angel ha ki nongaplangbrot ha lum, ba la kha ia U Khrist Nongpynim ha kane ka pyrthei. Ka jingmihpaw jong une u Angel U Trai ryngkat bad ka jingtyngshaiñ ka burom U Trai baroh sawdong ia ki, ka iathuhkhana shaphang ka jingkha U Jisu ba ka krenbriew ia u paidbah, paidrit paidria baroh ba U la wan na ka bynta baroh ki riew paidbah. Kawei pat ka

Jingjia ka long ka jingwan thwet jong ki laingut ki riewstad na ri mihngi, kiba, haba ki la shem ia U Khunlung ki la ia mane ia U bad ki la ai ia la ki jingai sngewbha kiba kordor eh. Kane ka iathuhkhana jngai shaphang Une U Jisu Khunlung ba U don khubor ban kren ia ki bastad jong kane ka pyrthei ba U la wan ban ai ka jingshai bad ka jingim kaba thymmai ia kane ka pyrthei kaba shong ha ka dum ha ka iongngit. Ka bakhatduh pat, ngi shem ba kane ka jingkha ia U Jisu ka la ktah jur ia u Herod Syiem ba ka la pynbaiong ngit ia u ba don da uwei pat u syiem u ban mih nalor jong u bad ka pateng jong U. Kane ka kdew ba ka jingwan U Jisu Khrist sha kane ka pyrthei ka long u shiah uba thar ia ki syiem, ki bakhraw batri, bad ki riewspah bad ba donburom jong kane ka pyrthei. Kine ki iawad ban pynduh jait pynduh kyrteng ia Une U Nongpynim Uba long U Khrist Uba U Trai.

Ka kyrteng U Jisu Khrist ka la phriang sha ka pyrthei baroh. Ha ki jaka baroh kat ha kiba ka la poi, la rakhe sngewburom bad sngewieit ia ka Sngi Kha jong U kaba ngi khot ka Sngi Khrismas, da ki jingialehkmen sngewbha, ka bam ka dih sngewbha, ki jingiaai sngewbha markylliang, ki jingrwai bad ki jingput jingtem, bad ki jingiaseng kynmaw burom. Wat hapdeng kito ki bymlong khristan, ka Sngi Kha U Jisu Khrist ka long ka sngi kynmaw burom kaba kham khraw bad kham sngewkyntang ban ia kano kano kawei pat ka sngi kha jong uno uno u nongseng niam, ne u nongseng hima, ne u nongjop thma, ne uno uno u jait syiem ne jait bakhraw. Wat ki Hindu bad ki Musulman kiba isih ia ka niam Khristan, kiba bun na ki, ki rakhe burom ia ka Sngi Kha jong U Jisu Khrist. Ka long ka jingkha kaba phylla eh haduh katta katta.

I. *Ki daw balei ba kine ki Riewstad ki la thew beit la ka khmat sha Jerusalem*

(*a*) *Kim shym shem jinghun ha ka jingstad jong ki.* Kum ki riewstad ki long ki riew wad. Kim dei kiba shu wad jingtip ban pynhun ia la ka jingpyrkhat, namar shaphang kata, lehse ki la nang ban sngewthuh ia

ka rukom jingiaid jong ki khlur. Ka baphylla ia ki ka long haba la mih uwei u khlur uba phylla uba kim pat ju iohi bad kim pat ju shem ha ki jingthoh jingtar shaphang uba kum uta uba wan mihpaw mynta. Na ki Kitab jingstad hi kim shem eiei ruh. Kum kiba wad ki la phai sha ki Kitab Niam, kiba ki ngeit ba ki dei ban don ha ki, ki jingthoh ba U Blei Trai Kynrad na jrong Uba tip lut, Un pynpaw ha ki riewhok riewkhuid kiba mynbarim shaphang ki dak ki shin ia ka jingwan jia ki jingjia kiba phylla ha kane ka pyrthei. Kine ki riewstad, da ka jingwad shitom jong ki ki la lap artylli ki Kot Niam ha kiba ki shem ba ki la don ki jingiathuhlypa shaphang ka jingmih uwei u syiem uba phylla u ban synshar ia kane ka pyrthei da ka jingsuk suda : kita ki kitab jingiathuhlpa ki dei ka Kitab u Daniel kaba iathuhlpa shaphang U Syiem Messaiah, kaba dei ka Kotniam jong ki Jiw; kawei pat ka dei ka kitab Avesta jong ka Niam Zoroaster ki Parsi kiba don ha ri Persia, ha kaba ka iathuh shaphang ka jingwan jong u khun Blei uba ki khot u Soshyant, sha kane ka pynthei. Haba ki la iashem lang ban iapyrkhat shaphang une u khlur u baphylla ha ka sahit bneng, ki la poi sha kaba iahap jingmut lang, ki da ngeit sngewskhem ba une u khlur u dei ban long uba kdew ia ka jingkha khun syiem uba phylla ha kane ka pyrthei Baroh laingut ki khreh ia ki jingai sngewbha kiba iadei dor bad u khun syiem uba kat uta, kat haduh ba U Blei Trai Kynrad na bneng Un da kdew da kaba pynmih ia u khlur uba kum uta.

Ym don jingiathuhkhana kaba bniah shaphang kita ki riewstad nalor kaba ngi ioh na ka Baibl. Ki don shibun ki jingiathuhkhana shaphang jong ki, haduh ba kin da ai bad ia ki kyrteng jong ki ruh; kita baroh ki long tang ki jingthaw ki briew ban pynsngewtynnat ia ka jingiathuhkhana. Ym lah ban tip katno ka por kan shim ia ki ba kin iaid da ka kjat naduh Ri Persia haduh Ri Kanaan. Ka lah ban long da ki bun taiew ne bun bnai. Ka rukom leit jingleit ia ki lynti kiba jngai ha kito ki sngi ka long da ki ut, ki mrad kiba lah ban shah ia ka jingshit bad jingtyrkhong ka ri shyiap da ki bun sngi shisien bam phlang bad shisien dih um; ki lah ruh ban kit jingkit ryngkat bad u briew u ban shong halor jong ki.

Ngi la ong ba kine ki riewstad ki long na Ri Persia; kane ka lah ban long namar ha Ri Persia ki la don ki Jiw kiba la shah ring mraw naduh ka por u Syiem Darius bad u Syiem Seiros haba ki la leit jop thma ia ki syiem Babylon bad Assyria. Dei nangne na Ri Persia ba u Nehemiah bad u Esra Lyngdoh ki la iohbor ban leit tei pat ia ki kynroh ka Jerusalem bad ia ka Templ kaba don hangta. Haba ki Jiw jong ka jinglongmraw ki la leitphai sha la ka ri; khlem pep kin don kiba shongsah ha Ri Persia. Kine kiba sah shadien la ki shong jngai na la ka ri, ki la ri ia la kj ingngeit, bad khlem artatien ki don ruh bad ki ia ki kopi jong ki Kot Niam ka Testament Barim. Ngi ring jingmut nangne ba ki riewstad banang batip jong ka Ri Persia, nalor ba ki long kiba nang ba tip ia la ki Kot Niam ki la dei ban tïp ruh ia ki Kot Niam jong ki Hebru.

Haba ngi pule ia ka Ktien U Blei, ngi shem la iathuh ia ngi ba ha kawei ka por, ki Grik "kiba la iawan kiew ba kin iamane Blei ha kata ka jingkhawai niam" (Ioan. 12:20-22) ki la iawan wad ban iohi ia U Jisu. Kiei kine ki Grik? Ki ju khot "ki Grik" lane "ki Jentil" ha kito ki sngi ia ki briew kiba nabar Hima Jiw. Khlem artatien kine ki Grik ba la ong hangne, ki dei ki nong-Persia kiba dei na ka jait Israel; lym kumta kin ym da la sngewdon-kam ia kata ka Jingkhawai Niam ban da wan wad shaduh Jerusalem. Nalor kata, ka pynpyrkhat ia ngi ba kita ki Magi ne Riewstad kiba la leit jngoh ia U Khunlung Jisu ha Bethlehem ki la buh jingthoh shaphang U Khlur baphylla ka jingleit wad khunsyiem sha Jerusalem, bad ka jingleit nguh syiem joug ki ia U Jisu ha Bethlehem. Kita ki jiw Grik haba ki leit poi sha ri lajong, haba ki la iohsngew shaphang U Jisu, ki la kwah ban iohi ia U Uba kumno U Jong.

Parabangeit baieit, don hangne hapdeng jong ngi ki briew kiba stad, kiba la kim long kiba stad kum kita ki riewstad ka ri Mihngi, hynrei ki long kiba kham stad ban ia ki babun napdeng jong ngi, bad kiba da sngew ruh ia lade ba ki long kham stad ban ia kino kino kiwei pat. Nga appil sha phi ki bastad, phi la shem ka jinghun jingsuk ha ka mynsiem jong phi ha kane ka jingstad jong phi? Phi la

tip, phi la iohsngew ruh shaphang U Khun Syiem ka Bethlehem. Phi la ju pyrkhat ba phin ym shem jingsngewhun ha kane ka pyrthei khlem da iohi ia U bad khlem da ioh mane syiem ia U? Ngi khot ia kane ka sngi, *ka sngi Khristmas Basuk.* Kane ka sngi kan ym long kaba suk ia phi lymda phi leit shem bad leit nguh ia Une Uba long U Syiem ki syiem bad U Trai ki trai. Ngi iohsngew ki khubor ha kine ki sngi ba ki don ki riewstad jong kane ka pyrthei kiba thmu ban leit thaw kawei ka nongbah ha suiñbneng ka ban ai jaka shong ia ki briew shiphew ne arphew hajar ngut. Phi tharai ba kata kan long ka bneng ia kita ban leit shong ha kata ka bneng thaw-briew? Ka Baibl kaba ngi pdiang kum ka Ktïen U Blei ka kren shai, "Hangno uba stad? Hangno u nongthoh? Hangno uba skuiñ iasaidnia jong kane ka pyrthei? Hato U Blei Um shym la pynbieit ia ka jingstad jong kane ka pyrthei? Namar ba ha ka jingstad U Blei, kata ka pyrthei da la ka jingstad kam shym la ithuh ia U Blei" (I Kor. 1 : 20, 21). Ko bastad, hakhmih U Khlur jong ka Bethlehem ! Une u la iathuh ia phi, ale, ngan ialam lynti ia phi bad ngan sa pyni ia phi uba kumno U long.

II. Ka jingkñia aiti lut ia lade jong kine ki riewstad.

Kam long ka kam ka bajem bad ka bakai ia kine ki riewstad kiba, haba ki la iohi ia u khlur uba pher bad uba phylla, ba kin ngeit ban bud ia ka jingialam lynti jong u shaduh tynrai. Pyrkhat shaphang jong ki : ki la iehnoh shadien ia la ki ïing ki sem bad ki khun kï kti baroh; ki la mih ban bud ia uta u khlur khlem ka jingtip bathikna la ka long kaba shisha thik ba uta u khlur un ialam ia ki sha ka jaka kaba iadei bad kaba ki ngeit bad la khmihlynti; ki la sngewthuh lupa ba ka lynti sha bakut ka long kaba jngai, kaba ki donkam ban iaid lyngba ia ki jingma ba sngewshyrkhei jong ki ri khlaw bad ki ri shyiap naduh Ri Persia haduh Ri Kanaan. Ki la tip na ka Kot Niam jong ki Jiw ba ka la don ka jingkular ia ki kum ka jaitbynriew ia U Khun Syiem uba na ka ïing ka jait u Dabid, bad namarkata ki la thewbeit la ka khmat sha

Jerusalem, ka Nongbah Syiem kaba donnam bad kaba donburom tam hapdeng ki shnong baroh ha ka pyrthei. Ha ka jingiaid jong ki, ki la shu thew beit sha Jerusalem ha ka por mynsngi, bad ha ka por miet ki khmied beit la ki khmat sha bneng, bad ki la iaid da kaba sngewkmen ba ki don ha ka lynti kaba dei. Haba lajan poi, kim shym da pyrkhat khia eh shaphang u khlur, hynrei ki la pynbeit la ki kjat sha īingsyiem kaba ha Jerusalem. Ki la sngewlyngngoh haba ki la poi bad ba ki la tohkit na īingsyiem, ki la shem ba ym don mano mano na kiba na ka īing bad jait syiem kiba la khreh kha khun ha kita ki sngi. Haba kine ki riewstad ki la sdang duh jingkyrmen, da ka jingiakylli tohkit, bad da kaba bishar kheiñ bniah na uta u khlur ba lam lynti ia ki, ki la mih noh na shnong Jerusalem bad ki la ialeit shaduh Bethlehem, bad hangta ki la sngewkmen ba uta u khlur u la neh den hangta, bad haba ki la wad ki la shem ia U Khunlung Jisu ha kawei ka sem kulai. La ka long ka jaka kaba poh tam ban sbah kha ha ka sem mrad, ka don ka maia Blei ha uta u khunlung, ba kita ki riewstad ki tang shu iohi ia u ka la pynpeit ia ki khmat jong ki ban iohi ha u ia ka burom bneng ba tyngshaiñ ka bym ju paw ha uno uno u khunlung ba la kha ha kane ka pyrthei. Tang shu iohi ia u, la pynlong ia kine ki riewstad ba kin mane syiem ia U.

Ko parabangeit baieit, ka khubor ia nga iaphi na kane ka jingleit ki riewstad naduh ri mihngi haduh Bethlehem ka long ba haba ngi la ngeit shaphang U Jisu Khrist U Khun ba la kha marwei jong U Blei, ki don shibun ki jingeh bad ki jingpynwit kiba khang ia ngi na kaba ngin ioh khmih bad ioh tba ia U da la ki kti. Lada ngi la ngeit shisha, ka um ka ding kin ym lah khnang ia ngi. Ngin tur lyngba ia ki jingeh ba shaduh ka jaka kaba kut kaba U Khlur jong U Blei u ialam. Dei U Blei Uba la thaw bad Uba la pyn-iaid ia une u khlur ba ialam lynti ia kine ki riewstad; U Blei U don kiwei pat ki jait khlur ban ialam lynti ia nga bad ia phi ba ngin iohi ia U Jisu bad ioh mane U. Hapdeng ki khlur kiba bun, ka Ktien U Blei ka long kaba kongsan. Lada ngi pdiang bad ngeit ha ka jingialam jong ka, ngin ioh ia kaba ngi wad khlem artatien. Kumba ka la long ia

ki riewstad ka ri mihngi ba kim shym la shem ia U Jisu hapdeng ki riewkhraw bad riewdonburom ka sor Jerusalem, hynrei ha ka jingpynmaid bastad U Blei, U Jisu U don hapdeng ki briew kiba rit kiba la shah iheiñ bad shah kyntait jong ki briew baroh naduh ki bakhraw bad ki barit.

III. Ki jingai sngewbha jong ki riewstad

Ka jingai sngewbha kaba nyngkong bad kaba kongsan ba kine ki riewstad baroh laingut ki la ai ia U Khunlung Jisu ka la long ka jingmane. Baroh laingut ki la iadem bad ki la iamane ia U (Math. 2;11). Ha kine ki artylli ki ktien dem bad mane, ngi ioh ba kine ki riewstad ki la ai lut ia la ka dohnud, ki la buh ha ki kjat U Jisu ia la ka burom ka longrynieng jong ki. Ym don shuh kaba ki dang tyngkai na la ka jingdon jong ki. Ki dak kiba shabar kaba ki lah ban pynpaw ki long, uwei u ai da ka ksiar. Une u riewstad u sngewthuh ba U Jisu U donkam ia ka ksiar da kaba lah ban siewdor ia baroh ki jingdonkam jong U ha kane ka khyndew Ka jinghikai kaba ngi ioh nangne ka long ba U Jisu U donkam ia ka ksiar jong nga bad jong phi ban pynieng bad pynmaid ia ka hima jong U ha kane ka khyndew kaba long ka met jong U.

Uwei pat u riewstad u la sei ka jingiwbih. Ngi pule ha ka Ktien U Blei ba ha ki por hyndai ki don artylli ki jingpyndonkam ia ka jingiwbih : kawei bad pynsleh ia ka Terbarnakl ne ïingmane bad ia u rangbah lyngdoh haba u kñia ainguh ha U Blei; kawei pat ki theh ia ka ha ka diag ba la thang ha khmat ka duwan ban pyniwbih ia ka tdem jong ka ha khmat U Blei (khmih Eks. 30:23-30; Leb. 16:13). Kane ka long kaba U Jisu U donkam eh: ka jingmane ia U kaba ryngkat ka dohnud kaba lwet bad ka jingtheh lut ia ki jingduwai kiba pynsngewbha eh ia U Blei.

U balai pat, u la sei ia ka Mirr. Kaei kane ka mirr bad ki pyndonkam haei ia ka? Haba ngi pule na ka Ktien U Blei, ngi shem laitylli ki jingpyndonkam ia ka: ka dei ka kynja jingiwbih kaba kum ka bthing kaba ki syiem ki buh hapoh jingthiah; ka baar pat ki pyndonkam kum ka kynja

dawai; bad ka balai pat ki pyndonkam ha kaba sop ia ki metiap shuwa ban buh ia ki ha jingtep (khmih Prob. 7;17; Mark. 15:23 bad Ioan. 19:39). Ka jinghikai kaba ngi ioh nangne ka long: haba ngi la shem ia U Jisu ngin ialap bad iathuhkhana ia ka kyrteng, ka nam bad ka burom jong U naduh ki sngi ka jingim jong U haduh ka jingiap jong U.

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

IV U Khrist U Long U Blei

Nga don artylli ki dkhot ban buh, kawei na ka bynta ki paralok bym pat long Khristan bad kawei pat na ka bynta ki paralok Khristan.

(1) *"Phi mut Kumno shaphang U Khrist? U long u khun jongno? Ki la iathuh ha U. U jong u Dabid"* (*Math. 22:42*).

(2) *"U la ong ha ki, phi te phi ong ba Nga long Uei?* (*Math. 16.15*).

Ka ktien KHRIST ka long ka ktien ba la tip paidbah kylleng sawdong ka pyrthei hapdeng ki 'riewshai bad hapdeng ki 'riewdum. Ka don hapdeng ki 'riewngeit Blei bad ka don ruh hapdeng ki nongmane bleithaw. Hapdeng ki jaitbriew ba iapher ha kane ka pyrthei ka la don ki jingmut bad ki jingpyrkhat ki bapher bapher shaphang U Khrist. Ha ki sngi la jingdon jong U ha kane ka pyrthei, ki don ki briew kiba la bishni ia U, ki khot ia U u Belsabul, lane u rangbah ki ksuid, namar U tang shu kren ki ksuid ki lynñiar ki mih noh na ki briew lane ki phetiap na khmat jong U. Kiwei pat hapdeng ki bashun ia U, ki khot ia U, u nongpynkheiñ hukum, haba U pynbeit ia ka jingsngewthuh bakla ki briew shaphang ki hukum U Blei. Kiwei ki ong ia U ba U long u nongpynkhih wir haba u kren madan ia ka jingshisha khlem ñiew shiliangkhmat ia ki barit ne ki bakhraw bad ba U la iathuh shaphang ka jingwan jong ka Hima U Blei. Kiwei ki tharai ia U ba U la lainwir, namar Um tip ïing Um tip sem Um tip bam Um tip dih, U pynlut ia la ki

---

** Ha kati ka rammet la kren ia ka Sobject ba la buh da ki trai shnong Mawsynram *Ka Niam Khristan kum ka Niam Kma*" La aikynta shiteng nga la pyni ba ka Niam Khasi ka long ka Niam Iateh Kular bad ka Niam Khristan ka long ka Niam Pyndep Kular hapdeng U Blei bad ki briew. Ka la long ka jingkren kaba slem tam ha la ka jingim, ki longkpa bad ki longkmie Mawsynram ki la deni ha madan kum ki langbrot khlem khih haduh ban da wai ka jingiaseng. La kren 14-4-1935.

sngi ki ia ha ka baiaid ialap bad jah hapoh khlaw, bad ba ki ktien jong U kim iadei shuh bad ki paidbah paidbhur. Kiwei ki la tharai ba U la long u nonghikai niam ba khyllah jait, uba la kren ki ktien kiba iapher na ka bangeit bad sngewthuh ki briew baroh. Kiwei ki la ong shaphang jong U ba U long uwei napdeng ki riewhok kiba la long ki nongiathuhlpa jong U Blei, Uba la mihpat ban wan kha briew biang sha kane ka pyrthei. Kiwei pat, kum ki Musulman, ki ong shaphang jong U ba u long U Nongiathuhlpa jong U Blei Uba kum u Mahamad jong ki. Ki Hindu pat ki kren shaphang jong U ba U long Uwei hapdeng ki Blei Uba la wan shim ia ka dur briew kum u Ram, u Sib bad u Krishna. Kiwei pat ki ngeit shaphang jong U ba U long Uta U Messaiah bad U Khun jong U Blei Uba la wan ban khyllie im pat ia ka jaitbynriew Israel ban long ka hima kaba synshar lut ia ka pyrthei. Hangne ha Ri Khasi jong ngi ki don kiba ngeit shaphang jong U ba U dei uta u Rangiyarkhad khun ka Blei ba la kular ban phah sha kane ka pyrthei.

Nga iathuh ia kine ki jingtharai ki jingpyrkhat ki briew ha la kajong kajong, shaphang U Jisu Khrist U dei Uei Hynrei nga ong, ba yn ym don KHRIST ban iathuhkhana hapdeng ki briew jong kane ka pyrthei khlem ka Baibl, ka Ktien U Blei. Ngi dei ban leit tang sha ka Baibl lada ngi kwah ban kren ei ei shaphang U Khrist.

Ki jingkren ka Baibl shaphang U Khrist.

Ngan iathuh mynta katto katne ki jingkren jong ka Baibl shaphang U Khrist.

1. *U long Uba la don shuwa ban pynlong ia kane ka pyrthei.* Kine ki long ki ktien ba la kren shaphang jong U.—"Ha ka bamynnyngkong U la don U Ktien, bad Uta U Ktien U la don bad U Blei, bad Uta U Ktien U la long U Blei. Une U la long U Blei. Une U la don ha ka bamynnyngkong bad U Blei" (Ioan. 1:1,2) Shisien U Jisu U la kren kumne ha ki Jiw, "Shisha, shisha Nga ong ha phi, Lada uno uno ruh un sumar ia ka ktien jong Nga, un ym iohi ia ka jingiap lano lano ruh. Namar kata, ki Jiw ki la ia ong ha U, Mynta ngi la iatip ba Me don u ksuid. U Abraham u la iap noh, bad

ki nongiathuhlpa ruh, Me pynban Me ong, Lada uno uno ruh un sumar ia ka ktien jong Nga un ym mad ia ka jingiap lano lano ruh! Me Me long Uba kham khraw ia u kpa jong ngi u Abraham?..... U Jisu U la iathuh, u Abraham u kpa jong phi u la shadkmen ban iohi ia ka sngi jong Nga: te u la iohi bad u la sngewkmen ruh. Namar kata kita ki Jiw ki la ong ha U, Mein pat don sawphew snem ka rta, te Me la iohi ia u Abraham? U Jisu U la iathuh ha ki, Shisha, shisha Nga ong ha phi, mynba ym pat kha ia u Abraham, Nga Nga long" (Ioan 8:51-58). "Te mynta, ko Kpa, to pyndonburom ma Me ia Nga lem bad malade da kata ka burom kaba Nga la don bad Me mynshuwa ba la long ka pyrthei" (Ioan. 17·5). "Ynda kumta U Jisu U la ong pat ha ki, Ngan sa leit noh, te phin iawad ia Nga, bad phin iap ha kata ka pop jong phi; sha kaba ngan sa leit, phi phim lah ban iawan. Namar kata, kita ki Jiw ki la iaong, Un sa pyniap noh ia lade ba U ong, sha kaba Nga Ngan sa leit, phi phim lah ban iawan? U la ong te ha ki, Phi phi long kiba na tbian, Nga Uba na jrong; phi phi long na kane ka pyrthei, Nga Ngam long na kane ka pyrthei" (Ioan. 8:21-23.)

Kane ka long kawei na ki daw bakongsan ba ki Jiw ki la ialeh iap ialeh im ban ioh pynrem bad pyniap noh ia U. Kane ka long ka jingkren jong ki ha khmat ka jingbishar u Pilat: "Ngi ngi don ka hukum, bad da ka hukum jong ngi ka dei ia U ban iap, namar U la leh Khun Blei ia lade" (Ioan. 19:7).

2. *U long U Nongthaw ia ki bneng bad ia ka khyndew.* Ha ka ktien Hebru ia U Blei ki ong EL bad ia ki Blei ki ong ELOHIM. Ha ka Baibl jong ngi la iathuh ba U Elohim U la thaw ia ki bneng bad ia ka khyndew. Ha ka Baibl ia U Elohim la khot U Blei Uba long Lai ha uwei: U Blei U Kpa, U Blei U Khun bad U Blei U Mynsiem. Ha ka ktien Khasi jong ngi ruh, ia U Blei ngi ong da ki laitylli ki kyrteng jingkynnoh: U Blei-Trai-Kynrad bad U Blei Nongthaw, U Blei Nongbuh bad U Blei Nongbynta. Ha ka Baibl ngi shem la thoh kumne shaphang U Jisu Khrist, "Da U la long kiei kiei baroh; bad khlem ma U ym shym la long kaei kaei ruh kaba la long....U la long ha ka pyrthei, bad ka pyrthei ka la long da U" (Ioan. 1:1,10). "Namar U Kpa

Um bishar iano iano ruh, hynrei U la ai ia ka jingbishar baroh ha U Khun: ba baroh kin burom ia U Khun kumjuh kumba ki burom ia U Kpa" (Ioan. 5:22,23). Shuwa ba Un leit noh na kane ka pyrthei U la ong, "La ai ha Nga ka bor baroh ha bneng bad ha ka khyndew" (Math. 28:18).

U Apostol Paul u kren shaphang jong U kumne: "U long ka dur U Blei U bymlah iohi. Uba la kha nyngkong na ka jingthaw baroh; naba ha U la thaw ia kiei kiei baroh, ha ki bneng bad ha ka khyndew, kiei kiei kiba lah ban iohi bad kiei kiei ki bymlah ban iohi, la ki khet lane ki hima lane ki jingsynshar lane ki bor; ia kiei kiei baroh keiñ la thaw da U bad ia U; bad U long mynshuwa kiei kiei baroh; bad ha U kiei kiei baroh ki ianeh lang" (Kol. 1:15-17) Ha ka shithi sha ki Hebru 1:1,2 pat la thoh, "U Blei haba U la lah kren mynhyndai ha ki kpa tymmen da ki bun bynta bad ha ki bun rukom ha ki nongiathuhlpa, ha kine ki sngi ki bakhatduh U la kren ha ngi ha U Khun; ia Uba U la thung ban long u nongiohpateng ia kiei kiei baroh, da U ruh la thaw ia ki pyrthei".

Ha khmat ki jingshisha jong kine ki ktien, ngim lah khlem da mynjur lem ia ki ktien ba u Petros u la ong ha U, "Ko Trai, dei hano pat ngin ialeit? Me Me don ka ktien ka jingim bymjukut" (Ioan. 6:68

3. *U tip lut nadong shadong.* Kane ka jingtiplut ka long ka hok kaba dei tang jong U Blei hi. U David ha ka Salm jong u 139:2-4, u ong shaphang U Blei, "Me tip ia ka bashong jong nga bad ia ka baieng jong nga, Me sngewthuh ia ka jingmut jong nga na jngai. Me ïit bniah ia ka lynti jong nga bad ia ka jaka thiah jong nga, bad Me ithuh ia ka lynti jong nga baroh. Naba ym don ka ktien ha u thylliej jong nga, hynrei hakhmih, Ko Trai, Me tip ia ka baroh phar".

Ngi pule pat ha ka Testament Bathymmai, la ong kumne shaphang ka jingtip U Jisu Khrist. U la tip ia ka shisuka ba ka don hapoh ka kpoh ka dohkha. Shigien haba U Jisu bad la ki synran kim don pisa ban siew baikhrong ha lynti, U la ong ha u Petros, "Khie leit sha ka duriaw, bret ia u khwai, bad to shim ia kata ka dohkha kaba la ngat nyngkong; bad haba me la pynang ia ka shyntur jong ka; men

shem shishekel, to shim ia kata, to ai ruh ha ki na ka bynta jong Nga bad jong me ruh" (Math. 17:27). U la tip ia ka jingiasaidnia ki synran ha lynti: "Te la mih ka jingiasaid hapdeng jong ki, uno na ki u ban long uba kham khraw. Hynrei haba U Jisu U la iohi ia kata ka jingmut ka dohnud jong ki, U la shim ia u khynnah, bad U la pynieng ia u hajan jong U" (Loukas. 9:46,47). U la tip lpa ia ka jingshet kylla jong u Judas: "Naba U la lah tip uei u ban sa die noh ia U; namar kata U la ong, "Phim long ki bakhuid baroh" (Ioan. 13:11). U la iohi ia u Nathanael haba u don marwei hapoh khlaw: "u Nathanael u la kylli ia U, Nangno Me ithuh ia nga? U Jisu U la iathuh U ong ha u, Shuwa ba um pat khot u Philip ia me, mynba me la don hapoh uto u dieng dumbun, Nga la iohi ia me" (Ioan. 1:48). Ha kawei ka jaka la ong shaphang jong U kumne: "Hynrei U Jisu Um shym la shaniah ia lade ha ki, naba U hi U ithuh ia ki baroh; bad Um da donkam ba uno uno ruh un phla shaphang u briew; naba U hi U la tip kaei kaba la don ha u briew" (Ioan. 2:24-25). Ka jingtip jong U kam long tang shaphang ki briew, hynrei shaphang U Blei ruh: U ong shisien, "Kumba U Kpa U ithuh ia Nga, bad Nga Nga ithuh ia U ta U Kpa, Nga aiti noh ruh ia la ka jingim na ka bynta kita ki langbrot" (Ioan. 10:15).

U Apostol Paul u kren shaphang jong U, "Ha Uba la buhrieh ia ki jingkynshew baroh jong ka jingstad bad ka jingtip" (Kol. 2:3) U long U badei eh ban pdiang ia ka burom, ka jingsheptieng, ka jingngeit, ka jingkohnguh bad ka jingmane na ngi ki briew.

4. *U donbor lut nadong shadong.* Shuwa ba Un kiew noh sha bneng U la kren ia kine ki ktien ha la ki synran, "La ai ha Nga ka bor baroh ha bneng bad ha ka khyndew: Namar kata kein, to khie da leit noh ma phi, to pynlong synran ia ki bynriew baroh" (Math. 28:18-19). Shisien ha kaba U la pynkoit ia u bapang iap shiliang, U la ong ha u, "To kyrmen ko khun; la map noh ia me ia ki pop jong me!" Ki Jiw ki la bitar ia U ki ong, uei une uba kren kat kine ki ktien; Une U long Uba kren beiñ Biei. Hangta U Jisu U la ong, "Kano kaba kham jem ban ong, La map ia ki pop jong me, ne, ban ong, To ieng to iaid ruh? Hynrei ba phin

ioh tip ba U Khun u briew u donbor ha ka khyndew ban map ia ki pop: U la ong ha uta u bapang iap shiliang, "To ieng to rah noh ia la ka jingthiah, to khie leit ruh sha la ïing. Te haba u la ieng, u la leit sha la ïing" (Math. 9:5-6).

U Jisu U la kren kumue shaphang ia lade: "U Kpa Um bishar iano iano ruh, hynrei U la ai ia ka jingbishar baroh ha U Khun; ba baroh kin burom ia U Khun kumjuh kumba ki burom ia U Kpa" (Ioan. 5:22-23). Kiwei kiwei pat ki ktien kiba U la kren shaphang ka bor lahduh jong U ki long kine, hapdeng kiwei kiwei: "Uno uno ruh u ban dih na kata ka um ia kaba Nga Ngan ai ha u, un ym sliang lano lano ruh; hynrei kata ka um ia kaba Nga Ngan ai ha u, kan long ha u ka pukri um kaba kyrsoi sha ka jingim bymjukut" (Ioan. 4:14). "Ma Nga te ngan ai ha ki ia ka jingim bymjukut; bad kin ym iajot shuh lano lano ruh, lymne uei uei ruh un ym knieh kynthet ia ki na ka kti jong Nga" (Ioan. 10:28).

Kane ka dei ka daw ba kongsan ba ki Jiw ki la shun ia U. Ki ong, U la pynlong ia lade marryngkat bad U Blei. Kine ki ktien kiba ki la kren ha khmat jong U, "Namar ka jingleh babha ngin lynthem ia Me, hynrei namar ka jingkren beiñblei· bad haba Me, Uba long u briew, Me pynlong U Blei ia lade" (Ioan. 10:33).

Ki don shibun kiwei pat ki dak ha ka jingim U Jisu Khrist ha kane ka khyndew kiba iathuh shai ba U long Uba donbor lut nadong shadong. Ki kambah kiba U la leh ki iaphla kumta shaphang jong U. Kita ki kambah ki long kiba ym don mano mano uba kynja briew uba lah ban leh ia ki: U donbor halor ka mariang, U da pynkylla waiñ ia ka um, U da bsa 5000 ngut ki briew da ki santylli ki kpu, U pynjaijai ia ka eriong bad kiwei kiwei. U kren shikyntien, ki matlah, ki dkoh, ki kyllut, ki bapang iap shiliang bad ki bapang ñiangthohlieh ki koit pat ha ka shikhyllipmat: U pynim pat ia kiba la iap bad U leit khylli pynim pat ia kiba la lah tep hapoh jingtep da ki bun sngi: U la hukum shikyntien, te ki ksuid ki la mih noh na ki briew kiba ki la teh la khum, ki la lynñiar bad ki la phet iap noh. Kine ki kambah baroh ki la long kiba la mih na ka bor shongtynrai kiba ha U hi. Ki don ki kambah ba la leh ha kane ka pyrthei da ka bor ksuid bad da ki briew jong U Blei ruh. Kine ki

long ki kambah kiba paw tang shipor, bad ki kambah U Jisu Khrist ki la long da ka bor kaba mih na U hi, "Nga ong ha me, khie joit!" Nga ong ha pha, "Eriong, sangeh!" Nga ong ha pha, "Duriaw, long jai jai!" Nga ong ha phi ki ksuid, mih noh!" Kito ki Jiw kiba la iohsngew bad iohi ruh ia kiei kiei kiba U la leh, ki la iaong paralok, "Uba kumno Une, ba ki lyer ruh bad ka duriaw ki iakohnguh ia U? (Math. 8:27). "Baroh te ki la sngewkyndit kat ban iakylli paralok, ki da ong, kaei kane? Ka jinghikai bathymmai! Da ka bor U hukum wat kat ia ki mynsiem bymkhuid, ki ruh ki la kohnguh ia U!" (Mark. 1:27). Uba kum Une, bad Uba kat Une. hato Um dei Uta U Messaiah jong ki Jiw? Um dei Une Uta U Rangiyarkhad Khun Blei jong ngi ki **Khasi?**

5. *U pdiang hun ia ka jingmane Blei ki briew ia U.* Haba ngi pule ia ka Ktien U Blei ngi shem ia kine ki ktien ki bakhia ia ki khun Israel naduh ba sdang ka jinglong jaitbynriew jong ki: "Men ym mane ia Uwei pat U Blei; naba U Trai, Uba ka kyrteng jongU U Bathut-shen, U long U Blei U bathut shen keiñ" (Eks 34:14. U briew uba tipbriew u dei ban sngewtriem ban pyrkhat ba ki parabriew kin mane Blei ia u parabriew; Hynrei U Jisu Khrist U Khun jong U Blei, khlem kyrngah bad khlem jingujor ei ei, hynrei da ka bakmen bad basngew-bha pynban U la pdiang hun ia ka jingmane Blei na ki rangbah, ki kynthei bad ki khynnah. Katto katne sien napdeng kita ki jingjia ngan kdew tang ia kine:—

(a) Ki riewstad na Ri Mihngi kiba la bud ia u khlur uba la ialam ia ki shaduh U Khyllung Jisu, haba ki la lap ia U "Ki la iadem bad ki la iamane ruh ia U". (b) U bapang ñiangthohlieh haba u la wan, u la mane dem ia U, u ong, "Ko Kynrad. lada Me mon, Me lah ban pynkhuid ia nga. U Jisu te, haba U la kner ia la ka kti U la ktah ia u, U da ong, Nga mon, to men long khuid" Math. 8:2-3). Katba ki dang iadon halor lieng ha ka duriaw, haba la pyn-jaijai ia ki jingatphyllung, "Kita kiba ha kata ka lieng, ki la iamane dem ia U, ki iaong, Shisha, Me Uba U Khun U Blei" (Math. 14:33). (d) Haba ki rangbah lyngdoh bad ki nongthoh ki la iohi ia kita ki kam phylla kiba U la leh, bad ba ki khynnah ki iapyrta ha ka Templ, bad ba ki iaong

ruh, Hosanna ia U Khun u Dabid! ki la sngewbitar eh bad ki la ong ha U, Me iohsngew aiu kine ki iaong? U Jisu te U la ong ha ki, Hooid: phim pat ju pule ba na ka shyntur bad kiba dang buñ, Me la pynjanai ia ki jingiaroh?" (Math. 21:15-16). (e) Ha ka sngi jingmihpat jong U, haba ka Mary Magdala bad kata kawei pat ka Mary "Ki dang ia leit pynbna ha ki synran jong U, hakhmih ruh, U Jisu U la wan tan ia ki U la ong, Khublei! Haba ki la iawan hajan te ki la iabat ia ki kjat jong U, bad ki la iamame dem ia U" (Math 28:9). (g) Ki khatwei ngut ki synran te ki la leit noh sha Galilaia, sha u lum, sha kaba U Jisu U la iabuh bad ki. Haba ki la iohi te ia U, ki la iamane dem ia U" (Math. 28-17). (ng) Ka la jia ha ka por ha U la kiew noh sha bneng, "Haba ki (synran) ki la lah iamane ia U, ki la leit phai pat sha Jesusalem bad ka jingkmen ka bakhraw" (Math 24:52).

Kaei pat kaba kham shai ban ia kane? Haba ki briew bad ki Angel U Blei kim nud ban pdiang, hynrei U Jisu Khrist U la pdiang hun ia kane ka burom Blei ha lade. Lada U la long tang u briew, U la dei ban long u bieit bad u lamwir U David Syiem hyndai u la ong, "To mane ia U Trai ha ka jingitynnat ka jingkhuid" (Salm 29:2). U Apostol Ioannis, ha kata ka jingithuhpaw jong u shaphang ki riewkhuid ha bneng, u iohi ia ki ba ki rwai iaroh, "Ha Uta Uba shong halor kata ka khet bad ha Uta U Khunlangbrot, to long ka jingkyrkhu, bad ka jingpyndonburom, bad ka burom, bad ka bor, sha ki bymjukut ki bymjukut" (Jingpyn. 5:13) Une U dei Uta U Ktien jong U Blei, Uba une u Ioannis Nongpynpaw u la iohi ba "U don halor ka jaiñkup, bad halor ka lbong jong U, ka kyrteng ba la thoh, U SYIEM KI SYIEM BAD U TRAI KI TRAI" (Jingpyn 19:16).

6 *U Nongbishar ha ka Sngi Khatduh.* Ka Ktien U Blei ka hikai shai kdar ba U Blei Un sa bishar ia ki kynja bynriew baroh ha kawei ka sngi. Ki ban ioh jingksan kin leit sha bneng ban bam kwai ha ïing U Blei kumba ong ki Khasi jong ngi, ki ban ioh jingpynrem pat kin leit sha dujok, ne kumba ong ki Khasi jong ngi, sha khyndai pateng ñiamra. Ia ki nongkam bymman bad ia ki nongkam babha, yn sa pyniakhlad ha ka sngi bishar ka bakhatduh kumba pynia-

khlad ia ki blang bad ki langbrot Ngi sngewthuh shai ba kane ka kam bishar ka bakhatduh ka long ka bynta hok U Blei Trai Kynrad Dei hangne ngi shem ba U Jisu Khrist U la dawa ha lade ia kane ka kam bishar kaba tang U Blei Uba lah ban leh. Kine ki long ki ktien jong U myn ha kaba U dang don ha kane ka pyrthei:—

"Namar U Kpa Um bishar iano iano ruh, hynrei U la ai ia ka jingbishar baroh ha U Khun: ba baroh kin burom ia U Khun kumjuh kumba burom ia U Kpa" (Ioan. 5:22-23). "Wat sngewkyndit ia kane; namar ka por ka jia, ha kaba kita baroh kiba ha ka jingtep kin iohsngew ia ka jingpyrta jong U, bad kin ia[illegible] kiba la leh babha sha ka jingmihpat ka jingim, hynrei kiba la leh bymman te sha ka jingmihpat ka jingpynrem. Nga Ngam lah ban leh ei ei ruh ena lade hi; kumba Nga iohsngew, Nga bishar" (Ioan. 5:28-30).

U Jisu U iathuh kumne shaphang kata ka sngi khatduh: "Ynda U Khun u briew Un wan te ha ka burom jong U, bad [illegible] Angel bakhuid ruh lem bad U [illegible] kumta Un shong halo ka khet ka burom jong U [illegible] alum lang ia ki bynriew baroh ha khmat jong U bad Un pynmakhlad ia ki uwei na uwei pat, kumba u nongaplangbrot u pynmakhlad ia ki langbrot na ki blang te un buh ia ki langbrot sha kamon jong U, hynrei ia ki blang sha kadiang. Ynda kumta Un ong ha kita kiba sha kamon jong U: To wan phi ia kiba la kyrkhu jong U Kpa jong Nga, to ioh ia ka hima ia kaba la pynkhreh kem ia phi na mynder jong ka pyrthei. Un ong ia kita ruh sha kadiang, To khie leit noh na Nga, phi ia kiba la tim, sha ka ding ka bymjuku, ia kaba la buh lpa ia u soitan bad ia ki Angel jong u" (Math 25:31-41)

Ngam don por ban iathuh ia phi shaphang ki ktien ba U la kren bad ka jingim kaba U la im. Ka dorbar ki Jiw ka la phah briew ban leit sngap syntiat ia U khnang ba kin ioh mudui ia U ha khmat ka aiñ. Kita ki rangbah ba la phah ynda haba ki wan phai ban report shaphang ka jingshem jong ki, ki la ong, "ym ju don u briew uba la kren kat une u briew" (Ioan. 7:46).

7. *Ka jingiap, ka jingmihpat bad ka jingkiew noh jong u sha bneng.* Ngin sa iohi ia ki daw jong ka jingiap jong U la shibit mynmiet.

U Jisu Khrist U la kren kumne shaphang la ka jingmihpat jong U: "Te U la sdang ban hikai ia ki ba ka dei ia U Khun u briew ban shah shibun kiei kiei ruh, bad ba yn kyntait da ki tymmenbasan, bad ki rangbah lyngdoh, bad ki nongthoh, bad ba yn pyniap ruh; bad hadien lai sngi Un mihpat" (Mark. 8:31). Shaphang ka jingkiew noh jong U sha bneng U la ong kumne: "Shibit arbit Nga dang don lem bad phi, te Nga sa leit sha Uta Uba la phah ia Nga" (Ioan. 7:33); "Hynrei mynta Ngan sa leit noh sha Uta Uba la phah ia Nga" (Ioan. 16:5). Hadien ba U la mihpat U la ong, "Ngan sa leit kiew sha U Kpa jong Nga, bad U Kpa jong phi, bad U Blei jong Nga bad U Blei jong phi" Ioan. 20:17).

Shaphang ki sngi kiba khatduh jong U ha kane ka khyndew la iathuh ia ngi kumne: "Te haba la iohi ia U da ki (Apostol) jyn sawphew sngi, U da iathuh ia kiei kiei shaphang ka Hima U Blei ..Ynda U la lah iathuh ia kine kiei kiei ruh, haba ki dang iakhmih, la shim noh ia U sha jrong; bad u lyoh U la pdiang noh ia U ba kim iohi shuh ia U. Te haba ki dang iakhmih shaiñ sha bneng, katba U dang kiew, hakhmih arngut ki rangbah ki la wan ieng hajan jong ki, ha ki jaiñkup balieh, kiba la ong ruh, Ko rangbah Galilaia, balei phi ieng khmied sha bneng? Une U Jisu ia Uba la shim noh sha jrong na phi sha bneng, Un wan ha kajuh ka rukom kumba phi la iohi ia U ba U leit sha bneng" (Ki Kam. 1:3,9-11).

U Jisu Khrist U la wan sha kane ka pyrthei da kawei ka kambah, bad U la leit noh na kane ka pyrthei da kawei pat ka kambah U la wan ha ka rukom ka bapher, U la leit noh ruh ha ka rukom kaba iapher na kaba long ia ki briew baroh. U la wan sha kane ka pyrthei da ka lynti jong ka Theisotti ka bym pat shym la ithuh ia u briew: U la im: U la iap: la tep ia U: hynrei U la mihpat napoh jingtep ha ka sngi balai; bad hadien 40 sngi U la leit phai biang shata na kaba U la wan sha kane ka pyrthei. Kine ki long ki jingjia halor kiba la seng nongrim ia ka jingim U Jisu Khrist. Pynkynriah noh, lane shim noh ia kine, U Jisu Khrist Um long shuh Uba ngi don ha ka Baibl—Un long U bapher, Uwei pat, ym dei shuh U Jisu Khrist jong ki Khristan. U leh aiu Une U Jisu Khrist mynta? Ka Ktien U Blei ka

iathuh ia ngi ka ong, "Une, namar ba U iaisah bymjukut, U don ka jinglong lyngdoh ka bymkylla. Namarkata, U lah ruh ban pynim janai ia kita kiba wan ha U Blei da U, haba U im ha la ka rta ia ka ban iasaid na ka bynta jong ki", (Heb. 7:24-25).

Jingpynkut

Ha ka bawai noh, nga buh ha khmat jong phi ia kine ki jingkylli kiba U Jisu U la buh ha khmat kito ki briew kiba wan sngap ia U: "Phi mut kumno shaphang Uta U Khrist?" Haba phi la iohsngew shibun ki jingiakren bad ki jingialap shaphang jong U, ka jingkylli jong U ia phi bad ia nga kumjuh ka long, "Phi te phi ong ba Nga long uei?" Ngi shem kiwei kiwei kiba la phla shaphang jong U ha ka Baibl, ki la phla kumne:—

(a) *U Blei Uba U Kpa.* Laisien laiwat U la ong, "Une U long U Khun jong Nga Uba ieit ha Uba Nga sngewbha eh, To phin sngew ia U" (Math 17·5)

(b) *Ki Angel* bunsien ki la kren shaphang jong U. Ki la pynbna shaphang ka jingkha jong U ha kita ki nongaplangbrot ha lum, "Wat sheptieng: naba hakhmih, nga wallam ha phi ia ka khubor babha ka jingkmen bakhraw ka ban long ha ki briew baroh: naba ha kane ka sngi la kha ia phi, ha ka shnong u Dabid, ia U Nongpynim, Uba long U Khrist Uba U Trai" (Louk. 2·10-11). Ha ka por ba U kiew noh sha jrong, haba ki la ialang kumba 500 ngut halor uta u lum Ki Olib, arngut ki Angel ki la mihpaw, ki la pyrta ha ki ki da ong, "Ko rangbah Galilaia, balei phi iaieng khmied sha bneng? Une U Jisu ia Uba la shim noh sha jrong na phi sha bneng, Un wan ha kajuh ka rukom kumba phi la iohi ia U ba U leit sha bneng" (Ki Kam. 1:11).

(k) *Ki nongshun jong U* Ngi lah ban jer kyrteng tang katto katne ngut na ki. (i) U Pilat uba la bishar bad rai ban sahnarphna ia U, U la kren laisien laiwat ia kine ki ktien, "Ngam shem satia kano kano ka pop ha U" (Ioan. 19:4-6). (ii) U Judas Iskariot uba long uwei na ki synran jong U bad uba la die noh ia U La la phla u ong, "Nga la shetkylla ia ka snam ba khlem pop" (Math. 28:11) (iii) u rangbah

shispah uba la shimti ban sahnarphna ia U, haba u la iohi ia ki jingphylla halor kato ka diengphna u la ong, "Da shisha Une U la long U Khun U Blei" (Mark. 15:39) (iv) Kita ki paidbah kiba la khmihkai ia ka jingsahnarphna ia U, haba U la iap, ka ktien ka ong kumne: "Bad kita ki paidbah baroh kiba la iawan lang ban khmih ia kane, haba ki la iohi ia kie, kiei ruh ia kiba la leh, da kaba thab ia la ki shadem, ki la leit phai pat' (Louk 23:48).

(d) *Ki ksuid bad u soitan u syiem jong ki ruh* ki iasakhi shaphang jong U. Ngi shem shisien ka la jia ba ka kynhun bah ki ksuid ka la iaslem ia U ha ka shnong Gadara. Ki tang shu iohi ia U ki la sheptieng bad ki la iapyrta: "Me donkam aiu bad ngi, Ko Jisu U Khun U Blei U Bahakhlieh tam eh? Nga pynsmai ia Me da U Blei, ba men ym pynshitom ia nga" (Mark. 5:7) Ha kawei pat ka por, haba U la leit poi sha ka shnong Kapernam, U la iakynduh bad u briew uba shongksuid: bad ki ksuid kiba ha uta u briew ki la iapyrta. "Ieh! Ngi iadonkam aiu bad Me, ko Jisu Uba na Nasaret? Me la wan khnang ia ka ban pynjot ia ngi? Nga ithuh ia Me uei Me long, Uta U Bakhuid u jong U Blei" (Louk. 4:34).

Ko ki parabangeit bad ki paralok baroh, Phi pat phi iaong kumno shaphang Une U Jisu Khrist? U long Uei? Phi don ha ka liang ki briew ne phi don ha ka liang U Blei ne ha ka liang ki ksuid? La phi don hangno hangno ruh, U Blei U ong, ' Hakhmih Une U long U Khun jong Nga U baieit". Lada phi don ha ka liang ki ksuid ruh, kine ki ong, "Une U long U Khrist U Khun U Blei" (Louk 4:41). Baroh ki iaphla ia U Khrist! Aiu phi pat phi pyrkhat shaphang Une U Khrist? Phim lah ban shu ialehkai ia ka kyrteng jong U. Phi dei ban ibeiñ ia U lane phi dei ban mane ia U. Wat ñiewsting ia ka jingmih.

U Jisu U la ong, uta uba ngeit ha U yn ym pynrem hynrei uta u bymngeit u la rem lpa naba um shym la ngeit ha ka kyrteng U Khun U Blei ba la kha marwei" (Ioan. 3:18).

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

V. U KHRIST KUM U KTIEN BA BYMJUKUT

"*Ha ka bamynnyngkong U la don U Ktien, bad Uta U Ktien U la don bad U Blei, bad Uta U Ktien U la long U Blei, Une U long ha kaba mynnyngkong bad U Blei Da U la long kiei kiei baroh, bad khlem ma U ym shym la long kaei kaei ruh kaba la long Ha U la don ka jingim; bod kata ka jingim ka la long ka jingshai jong ki briew*" (*Ioan. 1:1-4*).

"*Namar ha ngi la kha ia U Khun, la ai ia U Khun ha ngi; te ka jingsynshar kan long halor ka tyrpeng jong U: bad yn khot ia ka kyrteng jong U, U Baphylla, U Nongsylla, U Blei Bakhrawbor, U Kpa Bymjukut, U Syiem ka Jingsuk. Ka jingroi ka jingsynshar jong U bad ka jingsuk kan ym kut shuh, halor ka khet u Dabid, bad halor ka hima jong U, ia ka ban pynieng ia ka, bad ia ka ban kyrshan ia ka da ka jingbishar bad da ka hok naduh mynta bad ha la karta Ka jingshitrhem U Trai ki paid kan pyndep ia kane*" (*Isa. 9 : 6, 7*)

Ka kyrteng JISU KHRIST ka long syriiem ia u mawkordor uba don ki khmat da ki phew bad ki spah tylli, ba la ot ha kata ka rukom ba kawei-pa-kawei ka khmat ka phalang ia ka jingshai kat na kaba ieng ban khmih ia ka. Kawei-pa-kawei ka khmat ka don la kajong kajong ka dur jingphyrnai katba kum ki kamra ba la pynbynta ia kata ka khmat, Ka long kumta shaphang Une U Jisu Khrist haba ngi khmih bad bishar shaphang jong U naduh ka bymjukut shaduh ki bymjukut. Kawei hapdeng kita ki khmat ka dei ka jingkha ia U kum u briew ha kane ka pyrthei. La peit, la khmih bad la bishar shaphang kane ka jingkha ia U ha la kijong kijong ki rukom da ki briew ki bapher bapher ha kane ka pyrthei, kito kiba iadei liang bad U bad kito ki bymiadei liang ruh, ki lok kiba iaieit bad U kumjuh ruh ki nongshun kiba isih ia U.

La kren ha ka Balang Malki : 25-12-1977.

Ia ka Sngi Kha jong U Jisu Khrist la rakhe kynmaw burom da ki nongbud joug U bad kumjuh da ki bymngeit ruh. Ki bangeit ha U ki iohi ia U ba U long U Ktien jong ka Jingim; ki bymgeit pat ki iohi ia U ba U long U Nongiathuhiypa Uba khraw. lane U Nongbıkaı Uba khraw Uba "Ym ju don u briew uba la kren kat une u briew". Ha kine ki sngi jong ngi, ngi shem bad ngi ıohsngew ruh ba ka jingrakhe kynmaw burom ka long ha ki bun ki rukom. La iabud nuksa lang ia kata kaba la jia naduh bneng haduh khyndew kumba la pynbna da uta u Angel ha ki nongap langbrot ha lum, "Wat sheptıeng; naba hakhmih, nga wallam ha phi ia ka khubor babha ka jingkmen bakhraw ka ban long ha ki brıew baroh; naba ha kane ka sngi la kha ia phi ha ka shnong u Dabıd ia U Nongpynim, Uba long U Khrist Uba U Trai" (Louk. 2 : 10, 11).

Ka jingrakhe bad ka jingpynkhreh na ka bynta ka sngi kha jong U ka long da ki taiew bad ki bnai shuwa ban poi kata ka sngı. Ki dkhar kiba long hapdeng ki bymlong Khristan kı khot ia kane ka sngi ka BORO DIN, kaba mut *ko Sngi bakhraw*. Ngi ki khristan ngi khot ia ka ka SNGI KHRISTMAS. Ka jingpynkhreh lupa ka long da kaba iaphah jingkhublei da ki *Christmas Card* kaba da ki sngi, kı taiew ne bnai shuwa ban poi kata ka sngi; kiwei pat ki pynkhreh ban iaai sngewbha da ka jaiñ ka nep ne ka tiar ka tar, ne ki kynja jingialehkai ia ki khynnah, ne ki pynkhreh pisa ban pynlut pynsep ha kaba ïakhawai bad ialeh sngewbha ha ka sngi Khristmas. Ha kine ki sngi jong ki Radio, la pynsawa ia ka suiñ bneng da ki jingrwai Khrismas naduh kumba shibnai shuwa ban poi kane ka sngi. Ynda la poi kane ka sngi bakhraw, kum ki khristan, ngi pynlut ia ka sngi ha la kijong kijong ki rukom pynsngewbha naduh kiba pynmyntoi tam haduh ki jingpynsngewbha ba palat pud kiba long pynban ka jingpynjah burom ia Uta Uba ka jingthmu jong ngi ka long ka jıngkyntlew nam bad kyntiew burom ia U.

Nga la ju ai ki jingkren la bun khep ha ki babun ki balang ha kine ki phew snem ka jingshakri jong nga ia ka balang. Nga la iohsngew ruh bun ki jingkren Khristmas na ki paralok Pastor bad bymdei Pastor ha ki snem ba la

lah. Nga la kren. bad kiwei ruh ki la kren shaphang ka Khristmas ha ki bun ki dur baiapher. Haba nga la wad sobjekt kaei kaba dang donkam ia nga ban kren, ka la wan shat kawei ka sobjekt Khristmas kaba ngam pat ju kren bad lehse kiwei ruh kim pat shym kren ia ka. Kata ka sobjekt ka long, *U Khrisi kum U Ktien babymjukut.*

1. To ngin iaplied mynta na ka Gospel u Ioannis ngin iakhmih ia kito ki sawtylli ki dkhot kiba nyngkong jong ka lynnong ka banyngkong. Ki ktien ki banyngkong eh ki long, "*Ha ka bamynnyngkong*". Kaei kane ka bamynnyngkong? Ka dei ban long kata kaba la long shuwa ia kata kaba mynnyngkong. Ngi khot ia ka ha ka Ktien U Blei . **Ka bymjukut.** Ha ka ktien Phareng ki khot *eternity.* Kane ka ktien **bymjukut,** imat, ka dei ka ktien ba la thaw thymmai da ki nonghikai niam khristan kiba nyngkong. Ka bymjukut ka dei ka bymdon jingthew ia ka jingjrong bad jinglyngkot, ia ka jingslem bad jingshibit bad ia ka jingbun bad jingkhyndiat. Ha ka ktien Phareng ki ong ka bymjukut ka long *spaceless, timeless* bad *numberless.* Ban iakren shaphang kata kaba long *spaceless, timeless* bad *numberless* ka long kaba ngim don ktien, bad U Blei U la thaw ia ngi ki briew ba ngin kren tang hapoh u pud jong ka jingpynlong kaba U la thaw. Ngi long, kum ki briew, tang shibynta na ka jingpynlong ka jong U Blei; ngim don ktien ,ngim don thylliej ban kren ia kaba sha lyndet kaba ha bymjukut. Katba kum ka jinghikai bad ka jingiathuhkhana jong ka Ktien U Blei, ha ka bymjukut. shuwa ban sdang kaba mynnyngkong, la don *Uwei—Lai.* Ia uta *Uwei* ka bit ka biang ba ngin khot ia U, U Blei. Ia kita ki *Lai* kiba ngi pyndonkam da ki ktien briew jong ngi ngi ong, U Blei U Kpa, U Blei U Khun bad U Blei U Mynsiem, kim dei ki Laingut ki Blei, hynrei ha ka bashisha ki long Uwei U Blei. Ngim ju ong *Laingut ha Uwei U Blei,* hynrei ngi ong. *U Blei Uba Uwei Lai.* Ngi tang shu ong *Laingut* ngin poi sha ka jingeh bymlah pyrkhat ka ban pynpoi ia ngi sha ka jingpyrkhat ba don Laingut ki Blei kaba long pyrshah ia ka jingngeit jong ngi. Ha bymjukut ym don dak jingkheiñ. Ngi tang shu ioh kèm ia ka jingmut jong ka ktien *bymjukut* ba ka long *Numberless.* khlem don

)ingkheiñ Wei—Ar—Lai, ngin lah ban sngewthuh ia ka jingmut jong kito ki artylli ki jingong U Jisu Khrist, "Uta U Kpa U long Uba kham khraw ia Nga" (Ioan. I4 : 28) bad "Hynrci shaphang kata ka sngi bad kata ka por ruh ym don ba tip, lymne ki Angel ki bneng, hynrei tang U Kpa jong Nga hi" (Math. 24 : 36). Ha bymjukut ym don jingkheiñ por mynnor-mynta-lawei. "Kawe' ka sngi ka long bad U Trai kum shihajar snem, bad shihajar snem kum kawei ka sngi" (2 Pet. 3 : 8).

Ha shuwa jong kaba *mynnyngkong*, na ka liang jong ngi ki briew ngin ong ba la shu long ka lili penpen suda khlem don ei ei ruh. Ngi pule kumta ha ka ktien U Blei na ka Kitab Jenesis 1 : 1: hynrei haba ngi wallam ia kaba *mynnyngkong* jong ka Kitab Genesis bad kaba *mynnyngkong* jong ka Gospel u Ioannis ngi shem la don U Blei shuwa ban long bad ban jia kiei kiei baroh kiba la long. U Blei U la kren, bad haba U kren, ka la mih ka ktien, bad ha kaba pynmih ia ka ktien, kum ki briew ngim lah ban leh da kumwei pat, ngi shu ong, U Ktien Uba la don bad U Blei Uba la long hi ruh U Blei. Haba U Biei U la pynmih ia la ka ktien da U Ktien la wan long kawei hadien kawei : ka jingshai, ki met bneng, ka miet bad ka sngi, ki um, ka ryngkew, bad khatduh U la thaw ia U briew Kat kum kitei ki jingkdew kiba shaphang ka bymjukut, la sdang long nyngkong ka jingjrong bad ka jingiar, nangta bud sa ka por bad khatduh la thaw ia ka jingkheiñ ka babun bad khyndiat. **U Blei U la kren da U Ktien, te la long kiei kiei baroh,**

2. Ka jingjia ka bakhraw tam ha ka history jong ka jingpynlong baroh kawei ka long ka jiugwan long briew Une U **Logos** kumba kynnoh ki Grik, U **Ktien** kumba kynnoh ma ngi ki Khasi. Shuwa ka jingwan long briew jong U, la khot da u Apostol Ioannis U Logos; lah ban ai ha U ia kawei ka kyrteng kaba ngi shem bunsien ha ka ktien jong U Blei, kata ka long U Khun U Blei. Namar ba U la wan lyngba ka kpoh jong ka Mari Theisotti kaba long ka Jiw, la ai ha U da ka kyrteng Jiw kaba ki khot U Jisu. Ha ka Baibl, ngi shem shibun ki briew ba la khot da kane ka kyrteng Jisu. Ka ktien "Jisu" ka mut '*Nongpynim*'.

Kıwei kıwei pat ki kyrteng ba la ai ia U ki don da ki bun phew tyllı. Ki long tang ki ktien pharshi kiba pyni ia ki jingiadei jong U bad ki kam ne bad ki briew ne bad ki jinghikai ha ki por ba iapher Wat ma U hı U khot ia lade ba U dei U Khun u briew. Katto katne ki kyrteng ba la ai ia U ki long kine : U Baphylla, U Nongsylla, U Blei Bakhraw bor, U Kpa Bymjukut, U Syıem ka jingsuk, U Adam U baar, U Alpha bad U Omega, U Amen, A Immanuel, U Messaıah,, U Mawsiang, U Nongaplangbrot, U Syiem ki Syiem, U Trai kı Traı; U Nongsiewspah, U Tiewkulap jong ka Sharon, U Tiewlılı jong ka rıthor, U Nongbishar, U Lurstep, U Traı ka Burom, U Jingshai, Ka Lynti, Ka Jıngim, Ka Jingshisha, U Trai Ka Bneng, U Syiem ka Bymjukut bad kumta ter ter haduh ba lah ban jer lajan dap spah tylli Ban ai da kano kano ka ktien ban iathuh shaphang jong U kumba U long, ym lah, ym don ktien. U long Uba na bymjukut bad Uba bymjukut naduh ka jingdon haduh ka jingtıp, haduh ka bor. Ka pyrthei jong ngi ka long kaba rit kat u thngiat ba la kynthup ha kane ka bymjukut jong U,

Une U Ktien Uba bymjukut U la pynpaw bad pynithuh ia lade ha ngi ki briew ha kaue ka pyrthei da kaba wan long briew. La ianujor ia U bad u Adam, u briew uba nyngkong kumne : "Ia U Adam u briew u banyngkong la thaw ka mynsiem baim, hynrei ia U Adam U bakhatduh ka mynsıem ba pynim....Uta u briew u banyngkong u la long na ka khyndew, u bakynja dewmet; Uta U briew u baar U long U Trai na bneng" (IKor. 15:45-47). Ia u briew u banyngkong, u Adam, la thaw na ka dewmet bad la pyrsad hapoh jong u da ka mynsiem na U Blei, naugta u sa kylla long u briew u baim. Kam shym la long kumta ia u Adam u baar. Ym shym la thaw ia U, hynrei U la jia long. *He was not made but he became.* Ngi ki bynriew baroh ha kane ka pyrthei ngi don ha u kynjri iasoh lang naduh une u Adam u banyngkong jong ka kper Eden: hynrei Une U Logos ne U Ktien jong U Blei U la shu long da la ka jong ka bor babymjukut jong U. Kumne la ong shaphang kane ka jingwan long briew jong U, ym don thyllieij briew ban batai bniah ia ka la shu ong kumne : "Une 'u

Angel te u da iathuh u la ong ha ka : U Mynsiem Bakhuid Un wan ha pha, bad **ka bor U Bahakhlieh-tam-eh kan kah halor jong pha**; namarkata ruh ia Ita I Bakhuid ia Iba yn kha, yn khot U Khun U Blei" (Louk. 1 : 35). Kaei kane ka kyntien '*Ka bor U Bahakhlieh-tam-eh kan kah halor jongpha*'? Ym lah ban batai bniah, ban kren ni halor kine ki kyntien. Ym lah ban batai ia kata kaba U Logos lane U Ktien jong U Blei U la leh ha ka kpoh jong ka Mari Theisotti. Ym pat ju la leh ia kaba kum kane. U Logos Uba na bymjukut U la jied ia ka kpoh jong kane ka Theisotti ba Un wan shong khop kum u symbai briew bad un san hangne kum u symbai briew suki suki haduh ban da biang pura ka por ba yn kha ia U kum U khun briew. Um shym rung ha kane ka kpoh jong kane ka theisotti da u symbai ba mih na uno uno u khun u ksiew jong u Adam. Da la ka jong ka bor Blei jong U, U la lehrit ia lade, wat la U long U Blei ka bymjukut, "Um shym la ñiew eh ia ka ban bat ban long marryngkat bad U Blei, hynrei U la pyusuda ia lade, U da shim ia ka dur mraw, haba U la jialong ha ka jingsyrñiem ki briew" (Phil. 2 : 6, 7). Kane ka long da shisha kaba phylla ha ka shkor jong ngi ban iohsngew. Ka long kumba ong u nongiathuhlpa Isaiah, "Uei ba la ngeit ia ka jingpynbna jong ngi? Bad hano la pynpaw ia ka ksangkti U Trai? Naba U mih noh ha khmnt jong U kum u jingthung ba dang lung, bad kum u thied na ka dewrkhiang' (Isa. 53 : 1, 2).

Kumba U long U Blei babymjukut Uba la kren bad Uba la hukum ia ki met bneng, ia ka pyrthei bad ia baroh ba don ha ki, "Long te ka la long", ka long kaba eh ban sngewthuh ba u briew uba mynta u long bad lashai um long shuh, un ong ba ka bymlah ban long ba U Blei Un wan shim ia ka jinglongbriew, da la ka jong ka mon bad ka bor, ban pyndep la ka jingthmu jong U na ka bynta jong ngi ki briew. "Da ki briew kata ka bymlah, hynrei da U Blei kiei kiei baroh ki long kiba lah" (Math 19:26).

3. Balei ka long kaba da donkam eh ba U Blei Un da wan shim ia ka jinglongbriew? Ngi tip na ka Ktien U Blei ba "U Blei U long ka jingieit" (I Ioan. 4·8). Ngi tip ruh ba U Blei U long U bahok. La pynbna shaphang ka

hok U Blei naduh ki por ka Testament Barim, lyngba ki por ka Testament Bathymmai haduh kane ka sngi : (a) "Ki bymman kin leit phai noh sha dujok, wat kita ki jaitbynriew baroh kiba klet ia U Blei" (Salm 9 : 17). (b) "Me U bahok, Ah Trai, bad ki babeit ki long ki jingbishar jong Me" (Salm 119 : 137), (k) "Me long U bahok, Ah Trai, haba nga iasaid bad Me" Jer. 12:1). (d) U Jisu U la ong, "Ko Kpa Bahok, kata ka pyrthei kam shym la ithuh ia Me" (Ioan. 17:25). (e) "Shisha, ko Trai Uba donbor baroh, kiba shisha bad kiba hok long kita ki jingkut bishar jong Me" (Jingpyn. 16:7). Ban pyni ia ka jaka pdeng ka jingiashem jong kane ka jingieit bad kn hok ka jong U Blei ka long kaba da eh sat haduh katta katta. Ka jingdawa jong ka hok ka long, "Baroh ki briew ki la lehpop bad ki la duh lehnohei ia ka burom ka jong U Blei" (Rom. 4:23). Hangne ngi iohi ia ki artylli ki jinglong tynrai kiba don ha U Blei. Ka Hok ka dawa, "Pyniap noh!" Hynrei ka JINGIEIT ka pyrta, "Pyllait"!

Dei hangne ngi shem ia ka jingleh baphylla eh jong U Blei. Naba U Blei U ieit katta katta ia ka pyrthei katba U la aiti noh ia U Logos, kata ia U Khun ba la kha marwei jong U, ban wan shim ia ka jinglongbrlew kaba naduh haduh, ba uei uei ruh uba pdiang bad uba ngeit ha U un ym jot shuh, hynrei un ioh ia ka jingim bymjukut. Ha ka jingkynrei spah ka hok bad ka jingieit jong U, U Blei U la pyrta ia ka hok "Sangeh Shuwa", ba ka jingieit jong U kan trei kam. Khmih kane ka jingkren ka Ktien U Blei : "U Ttai Um lehtud shaphang la ka jingkular, kumba don kiba iañiew ka jinglehtud; hynrei U iaishah slem bad phi, U bym da mon iano iano ruh ban jot noh, hynrei ba baroh kin poi sha ka jingkylla ka bamut" (2 Pet. 3:9). Hangne ngi iohi ia ka jingstad babymjukut jong U Blei. Katba ka hok ka dang pyrta, "To shim duh noh", ka jingieit pat ka ong, "Ko Kpa, to map ia ki naba kim tip kaei ba ki leh". Hangne ka hok ka jong U Blei bad ka jingieit jong U ki iashem lang, "Ki la iadoh ki la iadait". "Ka jingiaieit ka tap noh ia bun byllien ki pop" Pet. 4 : 8). U Jisu hi U la ong shisien kumne : "Kane ka long ka hukum jong Nga : ba phin iaieit paralok hi, kumba Nga la ieit ia

phi. Ym don uba don ka jingieit kaba kham khraw ia kane ba uwei u aiti noh ia la ka jingim na ka bynta kı lok jong U. Ma phi phi long ki lok jong Nga" (Ioan. 15 : 12-14). Kumba U Blei U long ka jingieit, U Jısu U ong, "Uta ia Uba U Blei U la phah. U kren ia ki ktien jong U Blei: naba U Blei Um ai ia U Mynsiem da ka jingthew U Kpa U ieit ia U Khun, bad U la ai ia kiei kiei baroh ha ka kti jong U" (Ioan. 3 : 34, 35). Da kine ki jingong ngi iohi ia U Jisu ba U long ka jingieit, hooid, U long U JINGIEIT ha ka dur kum u briew (*Love personified*). Une U Jingieit Uba long U Logos ne U Ktien Uba na bymjukut U la wan sha kane ka pyrthei ban phla bad ban iathuhkhana ba la plie ia ka jingpyllait im ia u nongpop uba rem da ka jingwan tyllep lin ka jingieit ka jong U Blei da kaba "aıti noh ia la U Khun ba la kha marwei, ba uei uei baroh uba ngeit ha U, un ym jot shuh, hynrei un ioh ia ka jingim kaba bymjukut." La pynpaw shynna ia kane ka jingieit U Jisu Khrist ha ka jingshahiap jong U halor ka diengphna na ka bynta ki pop jong ngi.

"Ah jingieit kat ki duriaw !
Ah jingisynei ba la shlei !
Ba U iap U Syiem ka jingim,
Iap ia ngi ban pynim ei"

4. Phai mynta sha kata ka shyngoid ha sem kulai kaba ha Bethlehem! Aiu ngi ıohi hangta? Ngi ıohi da la ki khmat ia U Logos lane U Ktien, U Khun jong U Blei U Baim ba U thiah lyngktop ha ka shyngoid, ba la sop da ki jaiñ sop. Lada U la wan kum u Angel Rangbah un da kyrhuh jam kum u pyrthat ha ka suiñ bneng, kumba ka la jia shisien ia ki khun Israel ha Ri Khlaw Sinaı Kı nongaplangbrot ha lum bad ma ngi kumjuh ngin da phetiap ban buhrieh ia lade hapoh ki krem bad ki khlaw ki btap namar ka jingsheptieng. Lada U la wan kum U nongbishar bakhraw bad U nongjop thma ia ka pyrthei baroh, ngim da la shun bad isih ia u kum ia u khla u thlen. Hynrei haba U la wan ha ka dur jong ka jingieit, ngi la dei ban iaieng lang ryngkat bad ki para jingthaw baroh ha kane ka pyrthei ban nguh bad burom syiem ia U, da kaba rakhe ia ka Sngı Kha jong U, ka Khristmas.

Nga appil'sha phi baroh, ko ki hynmen bad ki para, Ale mynta, ngin pdiang hun ia U. U long ka jingieit. U la wan hiar na bymjukut sha kane ka pyrthei namar ka jingieit jong U ia phi ia nga. Shipor U la sah bad ngi ha kane ka pyrthei, nangta U la leit noh sha kata ka Bymjukut jong U. Ha ka por ba U jah noh na ki khmat jong ngi, ki briew jong kane ka pyrthei. U la kren ki ktien khatduh kiba kum kine : "Hakhmih, ruh Nga Nga long ryngkat bad phi ha la ka sngi haduh ka bawai noh ka pyrthei" (Math. 28 : 20).

Kum kiba la pdiang bad ngeit ha U Jisu Khrist, ngi ieng mynta, katba ngi dang sah ha kane ka pyrthei, halor artylli ki nongrim ba U la buh na ka bynta jong ngi : KA JINGIEIT bad KA JINGSUK. To ngin kynmaw ia kine ki ktien jong U.

"Kumba U Kpa U la ieit ia Nga, kumta ruh Nga Nga la ieit ia phi; ioh phin iaineh ha kata ka jingieit ka jong Nga .. Kane ka long ka hukum jong Nga : ba phin iaieit paralok hi, kumba Nga la ieit ia phi" (Ioan. 15 : 9,12).

"Uta U Kpa U ieit ia phi naba phi phi la ieit ia Nga" (Ioan. 16:27). Ka jingrwai iaroh u paidbah ka bneng:

"Ka burom ha U Blei ha ki bajrong tam eh, bad ha ka pyrthei KA JINGSUK hapdeng ki briew kiba U sngewbha eh" (Louk. 2 : 14). Une U Jisu U la ong shuwa ba Un leit noh :

"Ia ka jingsuk nga iehnoh ha phi, ia ka jingsuk ka jong Nga Nga ai ha phi" (Ioan. 14 : 27).

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

VI U KHRIST

KUM U NONGWALLAM KHUBOR BABHA

"Naba ha kane ka sngi la kha iu phi, ha ka shnong u Dabid, ia U Nongpynim, Uba long U Khrist Uba U Trai" (Louk. 2:11).

"U Jisu U la iathuh U la ong ha ki (synran), To toh ma phi ka jingngeit ha U Blei : Namar shisha nga ong ha phi, ba uno uno ruh u ban ong ha une u lum, To long ba la rat noh, to noh ruh sha duriaw: bad un ym sngewartatien ha la ka dohnud, hynrei un ngeit ba yn sa long kiei kiei ruh ia kiba u la ong; kan long ia u kaei kaei ruh ia kaba un ong" (Mark. 11:22-23).

"Te kumta ka iaisah ka jingngeit, ka jingkyrmen bad ka jingieit, kine lai: hynrei kaba kham kongsan na kine long ka jingieit" (I Kor. 13:13).

Ka jingkit jingmut jong ka ktien *Nongpynim*, ba la kren shaphang U Jisu Khrist ha ngi ki Khasi, ka long ha kane ka rukom: Ki ktien jong ka jingduwai u Khasi, hyndai ki long kumne, "Hynda ka sngi bad u bnai ki la ialehpap lehsang, dum ka bneng dum ka khyndew, ngam lap shuh ia ka dien ia ka shuwa, ka pyrthei ka la sah ha ka dum ha ka iongngit. Nga ap tadynda men sei ia u Moina u Simsong, u Simpah Simkaro; ha ka kynih ka phawar jong u ka pyrthei kan sa shai pat kdar". Haba ngi lum lang ia kine ki kyntien na ka Niam Khasi bad ka Niam Khristan ngi sngewthuh ba U Jisu Khrist kum U Nongpynim U long Uta Uba wan ban weng noh ia ka jingdum kaba tap ia kane ka pyrthei da ka jingkynih jingphawar jong U; kata ka mut da ki jinghikai bad ki 'tien jalijaum kiba mih noh na ka shyntur jong U.

Ha kane ka por ngan iaidlait kaba kren shaphang ka jingpynim U Jisu Khrist kaba da ka jingshahiap jong U halor

---

La iathuhkhana ha Jaiaw · 25-12-55 bad ha Laban · 25-12-62.

ka diengphna ban bah khala ia ka pop jong ka pyrthei. Ngan shim tang ia ka khubor babha kaba U la wallam sha kane ka pyrthei na ka bynta ka jingpynim ia ngi kiba shong ha ka byndi dum.

Ka don ka jingiadei kaba marsyndah eh ka jingngeit Khasi bad ki jingthoh ha ka Baibl jong ngi ki Khristan. U Khasi jong ngi u kynnoh ba ka jingdum bad ka jingbyrsieh, ki thala thaleiñ jong kane ka pyrthei ki la mih naduh ka por ka jingialehpop leh sang ka sngi bad u bnai, ne u Thawlang bad ka Iawbei, ne u Adam bad ka Im kumba ong ka Baibl. Kumba ka jingkular ia u Longshuwa Manshuwa Khasi jong ngi naduh ka sngi kaba mynnyngkong, ba yn sa pynmih ia u Rangiyarkhad Khun Blei U ban wan pynshai kdar pat ia kane ka pyrthei, kumta ruh ha ka Baibl ne ka Ktien U Blei jong ngi, ngi shem ia ka jingkular kaba nadnh mynhyndai ba U Blei Un phah ia la U Khun sha kane ka pyrthei U ban wan long ka jingshai ia u khunbynriew. Kumba ka pap ka sang ka la sdang naduh u Thawlang bad ka Iawbei, lane u Adam bad ka Im, ka jingwan U Jisu Khrist sha kane ka pyrthei ka thew sha ka baweng noh ia kane kaba thaw kaba pynmih ia ka jingdum kaba kat kane.

U Jisu Khrist U la wan sha kane ka pyrthei ban pyllait ia ngi na ka jingtim kaba mih na kane ka pop Ngi shait iakren borabor shaphang ka jingwan rung wan hap ka pop ha u khunbynriew ka pyrthei ba ka dei namar ka jingpynkheiñ jong u Adam bad ka Im ia ka hukum U Blei kaba adong ia ki ban ym bam na uta u soh jong u dieng adong. Lada ngi wad bniah ia ka daw jong ka jinghap noh u Adam bad ka Im nangta na ka Paradais U Blei, kam shym dei na kata ka babam ia u soh jong u dieng adong. Ka jingbam jong ki na uta u soh, ka long tang u soh ne ka jingmih na ka kata ka jinglong kaba don hapoh jong ki. La iathuh ia ngi ba dei u soitan uba la leit pynshoi ia ka Im ban bam na uta u soh; hynrei haba ngi ïit bniah ia ka daw ngin iohi ba shuwa ba u soitan un leit pynshoi ia ki, ki la ikwah ban bam na uta u soh uba ibang ithiang. Ka daw tynrai kam dei ha kata ka jingpynkheiñ ne ka jingbymkohnguh jong ki ia ka hukum U Blei: ka jingbymkohnguh jong ki ka long tang u soh uba mih na kata ka jinglong tynrai kaba ha ki hi: kata ka long

ka jingtlot ka jingngeit ne ka jingshaniah jong ki ha U Blei Uba long U nongai hukum halor jong ki. Ka dawtynrai jong ka pop ka long ka jingbymngeit. Sngap kumno ka Ktien U Blei ka ong, "Wat ai iano iano ban shukor ia phi da ka ktien thala: namar na ka bynta kine kiei kiei ka jingbitar U Blei ka wan ha ki khun ka jingbymkohnguh" (Eph. 5:6). "To sumar, ko parabangeit, ioh ba kumno-re-kumno kan don hano hano na phi ka dohnud basniew ka jingbymngeit, ha ka ban phaidien noh na U Blei baim" (Heb. 3:12). Ka jingryngkang hukum u Adam bad ka Im ka shong lyngngeit ha ka jingsumor jingngeit, lane. ngin khot ia ka, ka jingbymngeit jong ki ha U Blei. Kim shym la don ha la ka dohnud kata ka ban ong ba U Blei U mut shisha, ba wei kaba U la ong "*Hooid*" kan long ruh "*Hooid*" bad kaba U ong "*Em*" kan long ruh "*Em*".

Ka jingbymngeit ka long ka pop kaba khraw tam bad kaba hakhlieh duh, lada ngi lah ban buh kyrdan ia ki pop. Ka long kaba tynrai duh, na kaba mih ki jingsniew baroh. Haba kane ka pop jingbymngeit ka shongtrai, ka pynkha ia ka jingduh jingyrmen; haba ka jingduh jingkyrmen ka la trei, ka pynmih ia ka mynsiem riewkai kaba isih ia kiei kiei baroh kiba long tynrai bad shisha ha u briew ne ha ka imlang sahlang U Jisu Khrist Khun U Blei U la wan sha kane ka pyrthei, ban pynioh pat ha u briew ia ka JINGNGEIT, ka JINGKYRMEN bad ka JINGIEIT.

Ki don shibun ki khun Khristan ha ka balang., kiba don ka mynsiem kaba khuid kaba sngur ban im bad ban iaid riewblei ha kane ka pyrthei ha ka lynti ka hok bad ka jingshisha, kiba da mut hok bad thew beit la ka khmat ban ym phai sha kadiang sha kamon bad ban ym kylladien; hynrei tang hadien khyndiat por ki hap ha ka lynti ka pop. Ngi shait iohsngew ba ki teipop ia ka jinghap jong ki ha u soitan kumba *ka Im ka la leh hadien ba ka sngewthuh ba ka la bakla* ba ka la kum bam ia uta u soh jong u dieng adong. Ha ka jingshisha ka daw tynrai ka shong ha ka jingsumor ka *jingngeit, ka jingkyrmen bad ka jingieit.* Kim don satia ka jingngeit kaba biang ha lade. Kim don ka jingngeit kaba biang ha ki jingkular ba kordor ka Ktien U Blei. Kim don satia ka jingngeit kaba ieng bad kaba im bad kaba ha U Blei.

Ngi kynmaw ia ka jinghikai U Jisu Khrist ia la ki synran hadien ka batim ia u diengdumbur bymseisoh, "To ioh ma phi ka jingngeit ha U Blei. Shisha Nga ong ha phi, ba uno uno ruh u ban ong ha une u lum, To long ba la rat noh, to noh ruh sha duriaw, bad un ym sngewartatien ha la ka dohnud, hynrei un ngeit ba yn sa long kiei kiei ruh ia kiba u la ong kan long ia u ka kaei kaei ruh ia kaba un ong" (Mark. 11 : 22, 23). Hapdeng ki jinghikai ba ngi ioh na kane ka kambah U Jisu, kine ki long kiba kongsan, (1) Ka jingngeit jong ngi ha U Blei ka dei ban long kaba im haba dei por bad ha bymdei por, ka dei ban long lynter ha kaba ioh ne kaba duh, ba shai ne badum, kaba im ne kaba iap. (2) Kaba U Jisu U kren shaphang U dieng dumbur lane u lum, kim da don jingmut eh shibun shaphaug u dieng ne u lum: ka jingthmu U Jisu ka dei ia kino kino ki *problem* ne jingeh kiba shah ha khmat jong ngi. Ka ktien kaba U Jisu U pyndonkam hangne kam long "*to pan*", hynrei "*to ioh*" : ha ka ka ktien phareng ngin ong, "*possess*", to shim, to dakhol, to kam trai. Haba ngi la ioh ia kaue ka jingngeit, ngin bat skhem ia ka bad ngin pynlong ia ka, ka atiar ban pvnwan ia ka jingthew jong ngi baroh. Ngin buh jingmut dngong, ngin ialeh ngin trei, ngin theh lut la ka jingim haduh ba ngin da ioh ia ka jingthew. Lada ka dei ia u diengbah, ngin puh ngin daiñ ngin thlieh ngin pharia haduh ba ngin da lah ban kit ban bah ban leit bred sha wahbah wahsan; lada ka dei ia u lum, ngin tih, ngin puh, ngin lur, ngin pyndonkam da ki lad baroh ban pynpait pynpra bad kit noh ia ka khyndew kad ki maw ki dieng ban leit theh sha duriaw. To ioh ma phi ia kane ka jingngeit Blei; shim ha phi ia kane ka jingngeit ha U Blei, da bat skhem ia ka: khlem kane phim lah jop ia ka pop bad ki bor jong ka. Wat u soitan bad ki ksu'd ka dujok ding kim lah tur ban ialeh pyrshah ia kane ka bor.

Ka jingngeit ka long kaba kynja Blei. Ban don ia kane ka jingngeit ka long ban don U Blei hapoh jong ngi. U Apostol Paul u ong, "Nga lah ban leh ia kiei kiei baroh ha Uta Uba pynshait bor ia nga" (Phil. 4:13). Khlem ka jingngeit ha U Blei, ngim lah ban jop wat ia iwei i jingeh iba rit eh ruh. Khlem ka jingngeit u briew um lah ban dawa ba u

don niam hapoh lade hi. Ka jingngeit ka pynkha ia ka jingkyrmen. Khlem ka jingkyrmen, ka jingim u briew ha kane ka pyrthei ka long tang ka jingshahjop, kaba thala thaleiñ, kaba dum bad kaba dap tang da ka jynjar lynter. Ka jingkyrmen ka long kaba pynkha kti ha u briew, ba un kner ia ki ban iarap ia lade bad nangta ia la ki paramarjan, bad nangta shuh shuh ban iaroh ia U Blei. Ia ki kti ba pait pnat jong u briew ngi khot *ka jingieit.* Haba u la ieit ia lade u la kner la ki kti ban iarap bad ri ia la ka jingim bad pynim ia la ka mynsiem. Haba u la ieit ia la ki paramarjan, u la kner la ki kti ban iarap ia ki haduh wat ban aiti noh ia la ka jingim na ka bynta jong ki. Haba u la ieit ia U Blei, u iaid ha ka lynti ka jingshai, u da iaroh ia U Blei, lynter la ha bashai ne badum. U Jisu Khrist U la wan sha kane ka pyrthei ban ai ha ngi ki briew ia kane ka jingim kaba thymmai: ka jingngeit Blei bashisha, ka jingkyrmen ha U Blei da U Jisu Khrist bad ka jingieit ia U Blei bad ia la ki paramarjan. Ka tynrai na kaba mih bad ka phriang iar kane ka jingim kaba thymmai ka dei ka jingngeit jong ngi ha U Blei. Kane ka jingngeit kam long kaba shu mih bad shu long hi hapoh jong ngi; ka dei ka jingai ka jong U Blei da U Jisu Khrist Uba U Trai. U Apostol u ong kumne shaphang U Jisu Khrist: "Khmih sha U Jisu U Nongpynlong bad U Nongpynjanai ia ka jingngeit jong ngi, uba namar kata ka jingkmen ia kaba la buh hakhmat jong U, U la shah ia ka diengphna, U da ibeiñ ia ka jinglehraiñ, bad U la shong ha ka kti kamon ka khet U Blei" (Heb. 12:2).

Ban pynshisha ia kine ki jingong, shim katto katne ki jingkren jong u Apostol na ka shithi sha ki Hebru lynnong 11:

(i) U Enokh u la iaid ha la ka lynti ryngkat bad ka jingpynsngewbha ia U Blei khlem don jingpynthut ei ei ruh ia U; namarkata U Blei U la pynkynriah noh ia u na kane ka pyrthei khlem da mad ia ka jingiap.

(ii) U Noah u la iaineh ha kaba thaw ia kata ka jinglieng haduh 120 snem da kaba ngeit ha ka jingkular ka jong U Blei ba Un sa pynshlei noh ia kane ka pyrthei. Te u la ot ia u soh ka jingngeit jong u.

(iii) U Abraham u la long marwei ha ka bangeit ha U Blei hapdeng ka ïing bad ka ri kaba mane bleithaw. Haba U Blei U la khot ia u ban mih noh na la ka ïing bad ban leit sha ka ri kaba yn sa kdew ha u, u la mih la ka mih na la ïing u da kohnguh ia ka ktien U Blei. U la ioh ka nam bad ka burom ba la khot ia u, u lok jong U Blei, da ka jingkohnguh jong u kaba baroh shilynter jingim bad u la ioh ot ruh ia u soh jong kata ka jingngeit jong u kaba ha U Blei.

(iv) U Moses u la don ka jingngeit ha U Blei kaba khraw haduh katta katta ba u la nud ban ialam ia u paidbah Israel lyngba ka ri khlaw, uba don kumba hynriew lak, haduh ba u la pynpoi ia ki sha kata ka ri ka jingkular.

Haba ngi bud ia ka history ki khun Israel kumba la iathuh ia ngi ha ka Baibl ka Ktien U Blei - lyngba ka Ri Khlaw, lyngba ki Nongbishar, lyngba ki Syiem, lyngba ki snem ka jingleit shongmraw jong ki ha ri Babilon, lyngba ki sngi u Esra Lyngdoh bad u Nehemaiah Nongiathuhlypa, bad lyngba ki sawspah snem badum kiba hapdeng ka Testament Barim bad ka Testament Bathymmai, ngi iohi ia ki soh thiang kiba mih na ka jingngeit ki katto katne ki ba-la-jied ki jong U Blei bad ia ki soh kthang kiba mih na ka jingim ka jingbymngeit ki briew kiba la khang ia ki jingkyrkhu U Blei ban hiar sha kane ka pyrthei.

U Blei Trai Kynrad, haba U la iohi ba ka ding jong ka jingngeit ka la sa ba kan sa lip noh, ka la sah sa tang kum ka ding ha u saihon ba sah tdem, ha ka ia kaba biang, u la phah ia la U Khun ba la kha marwei sha kane ka pyrthei, ban pynioh pat ha u bynriew ia ka **jingngeit** ka **jingkyrmen** bad **ka jingieit**, ban pynshai bad pyntyngshaiñ ia kane ka pyrthei kaba la sah ha ka dum ka iongngit. U Jisu Khrist U la ieng hakhmat kane ka pyrthei, kum U Jingshai jong ka pyrthei, ban pyni da lade hi haduh katno ba ka jingngeit, ka jingkyrmen bad ka jingieit ki lah ban treikam.

Ale ngin phai sha U, ban khmih haduh katno ka jingim jong U ka la treikam:—

(i) Ka jingiathuhlpa ba la kren shaphang ka jinglong khynnah bad ka jinglong samla jong U ka long kumne: "Namarkata U Trai hi Un ai ka dak ia phi: hakhmih ka

theisotti kan punkhun, kan kha ruh ia u khun, yn khot ruh ia ka kyrteng jong U, Immanuel. Ia ka makhon bad ka ngap un bam, haba u tip ban kyntait ia ka basniew bad ban jied ia ka babha" (Isa. 7:14-15). Kum u khynnah bad kum u samla, U Jisu Um shym la bat ia kata ka jinglong Blei ba tynrai jong U "ban kyntait ia ka basniew bad ban jied ia ka babha," u la long bad u la leh kumta namar ka jingngeit bad ka jingshaniah jong U ha U Blei U Kpa jong U, "Naba Nga la wan hiar na bneng, ym ba Ngan ioh leh ia ka mon ka jong nga hi, hynyei ia ka mon jong Uta Uba la phah ia Nga" (Ioan. 6:38). Ha sngap, U la duwai kumne ha U Kpa jong U: "Nga Nga la pyndonburom ia Me ha ka pyrthei: Nga la pyndep ia kata ka kam ia kaba Me la ai ha Nga ba Ngan leh" (Ioan. 17:4).

(ii) Ka jingngeit bad ka jingkyrmen jong U ha ka jing hikai jong U. U la ngeit bad U la shaniah tylli ha la U Kpa jong U Uba ha bneng. Kumne U la ong, "Kiei kiei ruh kiba Nga la iohsngew na U (Kpa jong Nga), ia kita keiñ Nga ong ha ka pyrthei ....ynda phi la kyntiew ia U Khun u briew, hangta phin ithuh ba Nga Nga long ma U bad ba Ngam leh ei ei ruh em na lade hi; hynrei kat kumba U Kpa jong Nga U la hikai ia Nga ia kita kiei kiei ruh Nga iathuh....Nga Nga kren ia kaba Nga la iohi bad U Kpa jong Nga.... shibun ki jingleh babha Nga la pyni ha phi na Uta U Kpa jong Nga....Lada phin sumar ia ki hukum jong Nga phin ioh iaineh ha kata ka jingieit jong Nga; kumba Nga keiñ Nga la sumar ia ki hukum Uta U Kpa jong Nga, bad Nga iaineh ha ka jingieit jong U" (Ioan. 8:26,28,38;10:32 bad 15:10). U Jisu Khrist U la ngeit bad U la sngewskhem ba ka ktien jong U kaba U la ioh na U Kpa jong U kan seisoh kyrhai ha ka bakhatduh, wat la ka don kaba lah ban hap harud lynti, ne ha ka jaka maw, ne hapdeng ki diengshiah. Ym lah ban len ba ki jinghikai U Jisu Khrist ki long kiba ieng bad kiba jop hapdeng baroh ki jait byuriew bad ki jait niam ka pyrthei haduh myuta. U Jisu U la kren da ka jingngeit, ka jingkyrmen bad ka jingieit.

(iii) U Jisu Khrist U la don ka jingngeit bad ka jingkyrmen ha la ki synran wat la ki long kiba bieit khlem jingstad pyrthei. U la jied bad phah ia ki sha ka pyrthei ba kin

ieng bad sakhi ia ka jingshisha hapdeng ki barit bad ki bakhraw, ki babieit bad ki bastad, ki syiem bad ki nongsynshar. Kane kam shym la long tang ia ki Apostol, hynrei ia ka nam nongjop la ai ha ki hajar bad ki phewhajar kiba la ngeit ha U Blei bad kiba la shaniah ha ki kular bakordor jong U. U Apostol Paul u ong, "U Blei U la jied ia kita kiei kici ruh kiba bieit jong ka pyrthei, ba Un pynlehraiñ khop ia kita kiei kiei ruh kiba poh jait jong ka pyrthei, bad ia kita kiei kiei ruh ia kiba la ñiewbeiñ, U Blei U la jied keiñ, bad ia kita kiei kiei ruh ki bymlong, ba Un ioh pynduh noh ia kita kiei kiei ruh kiba long, ba ka doh baroh kan ym ioh leh sarong ha khmat U Blei" (1 Kor. 1:27-29). U Jisu Khrist U la ngeit ha ki jinghikai jong U, U la ngeit ha ki synran kiba bieit jong U ban pynphriang ia kita ki jinghikai jong U; kumba U la ngeit bad U la kyrmen, ka la long shisha

(iv) U Jisu Khrist U la ngeit bad kyrmen ba da ka jingshah shitom bad ka jingiap jong U, yn pynim ia ki babun, yn pynshai pat ia ka pyrthei, yn weng noh ia ka bor jong ka jingdum bad ka pop jong ka jingbymngeit na ka dohnud ki briew, bad kin sa ngeit ha U Blei bad kin sa ioh lait phar na ki saikhum ka pop bad ka jingiap.

U Jisu Khrist kum U Syiem ka jingsuk U la wan sha kane ka pyrthei ryngkat bad ka khubor Blei, U da pyrta jam, "U Blei U la icit katta katta ia ka pyrthei, katba U la aiti noh ia la U Khun ba la kha marwei jong U, ba uei uei ruh uba NGEIT ha U, un ym jot shuh hynrei un ioh ia ka jingim bymjukut" (Ioan. 3:16)

Ngi kynmaw shisien haba uwei u briew u la wan ud ha U Jisu shaphang la u khun uba ioh pang khie bhur kaba jur eh, kaba u la duh jingkyrmen khoit, U Jisu u la ong ha u, "Lada me lah ban ngeit! Kiei kiei baroh ki long kiba lah ia uta uba ngeit" Mark. 9:23). Kine ki dei ki ktien kiba shai khlem bakla ba U Trai Jisu hi U la kren. "Kiei kiei baroh ki long ki balah ia uta uba ngeit" ym tang ia ka jingpang jong ka met, hynrei ia ka jingpang jong ka mynsiem ruh, la kaba kumno kumno ruh, da ka jingngeit ngi lah ban ioh.

Ka khubor kaba khrawtam kaba U Jisu Khrist U la wanrah sha kane ka pyrthei ha kane ka Sngi Kha jong U, ka long, ban ai ha ngi ia ka Jingngeit, ia ka Jingkyrmen, bad ia ka Jingieit kaba ha U Blei. hapdeng ka pyrthei kaba dum bad kaba kynrum kynram.

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

VI. U KHRIST U LONG BAROH BAD HA BAROH (i)

Kol. 3 : 5-17.

5. Namarkata, to phin pyniap troin ia ki dkhot jong phi
kiba ha ka khyndew : ka baklim, ka jingbymkhuid, ka
jingiaid shikar, ka jingkwah basniew bad ka jingkwah lalot
kaba long ka jingmane bleithaw.
6, Na ka bynta kine kiei kiei ruh ka jingbitar U Blei
ka wan ha kita ki khun ka jingbymkohnguh,
7. Ha kiba ma phi phi la ju iaid mynno mynno, mynba
phi la im ha kine kiei kiei ruh.
8. Hynrei mynta to phin bret noh ruh ia kine baroh :
ka jingbitar, ka jingbitar shla, ka jingbishni, ka jingkrenbein
ka jingkrensih, na ka shyntur jong phi
9. To wat ialamler paralok, haba phi la loit noh ia u
briew bathymmai bad ia ki jingleh jong u,
10. bad ba phi la kup ia u briew bathymmai, ia uba la
dang pynlong thymmai ha ka jingtip katba kum ka dur jong
Uta Uba la thaw ia u :
11. Ha kaba ym lah long u Grik bad u Jiw. ka jingotsher
bad ka jingbymotsher u kynja Skuthia, u mraw, u balaitluid,
hynrei U Khrist U long baroh bad ha baroh.
12. Namarkata, kum kiba la jied, ki bakhuid bad baieit
eh jong U Blei, to phin iakup ia ka dohnud ka jingsngewsynei,
ka jingsbun, ka jingsngewrit, ka jingjemnud, ka jingiaishah
slem;
13. Da kaba iaishah paralok, bad da kaba iamap paralok
lada uno uno ruh u don ka jingmudui iano iano: kumba U Trai
U la map ia phi, kumta ruh to leh ma phi :
14. bad nalor kine kiei kiei baroh, to phin kup ia ka,
jingiaieit, kaba long ka panpoh jong ka jingpynjanai.
15. Bad to ai ba ka jingsuk U Khrist kan synshar ha ki
dohnud jong phi, sha kaba la khot ruh ia phi ha kawei ka
met; bad to long phi kiba sngewnguh,

16. Ai ba ka ktien U Khrist, kan shong kyrhai hapoh jong phi ha ka jingstad baroh; da kaba hikai bad da kaba iasneng paralok ha ki Salm ha ki jingrwai bad ha ki jingkynud ba kynja mynsiem, da kaba rwai ha ka jingaiei ha ki dohnud jong phi sha U Blei.

17. Te kaei kaei baroh kaba phi leh, ha ka ktien ne ha ka jingleh, to leh ha baroh, ha ka kyrteng U Jisu Uba U Trai, da kaba kohnguh ia U Blei Uba U Kpa da U.

Ka dkhot ba nga don ban shon ha kane ka por ka long ka dkhot kaba khatwei: "Ha kaba ym lah long u Grik bad u Jiw, ka jingotsher bad ka jingbymotsher, u nongkyndong, u kynja Skuthia, u mraw, u balaitluid; hynrei U Khrist U long baroh bad ha baroh".

I. Ka Ktien Jisu Khrist ka long ka sobjekt kaba khraw bad kaba maian eh. Ka jingmut jong ka ktien *Jisu* ka long *Nongpynim*, hynrei ha Une U briew Uba long ruh U Khun ba la Kha marwei jong U Blei, kane ka Ktien *Jisu* kam lah ban kup lut ia ka jinglong shisha ba tynrai jong U. Ka jingmut jong ka ktien *Khrist* pat, ka long *ba-la-sleh* lane Messaiah. Kane ka kham iadei ban khot, ban suit ban shor, kat kum ka jingngeit bad ka jingkhmihlynti ki Jiw shaphang U Syiem ba U Blei U la pynsleh, U ban mih na ka ïing bad ka tnat u Syiem Dabid hyndai. Kat kum ka rukom briew la khot ia ka kyrteng jong U *U Jisu* namar la kha ia U na ka Mary kaba dei tnat hiarpateng na u Dabid; la pynkup ia ka Ktien *Khrist* ha U naduh shuwa ban kha ia U, da u Angel U Trai; ki paidbah Jiw salonsar ki la ngeit kumta shaphang jong U, bad U Jisu hi ruh U la pdiang ia kata ka kyrteng ba la ai ha U. Kine baroh ki nongrim na ka Ktien U Blei : (1) U Angel u la ong, "Une Un long U Bakhraw, bad yn khot ia U, U Khun U Bahakhlieh-tam-eh, bad U Trai Uba U Blei Un ai ha U ia ka khet u Dabid u kpa jong U; bad Un synshar halor ka ïing u Jakob ha la ka rta; bad ka ñima jong U ruh ka ban ym kut shuh" (Louk. 1 : 32, 33). (2) "Kita ki paidbah ki la ia-ong, da shisha Une U la long U Nongiathuhlpa; kiwei pat ki paidbah ki la iaong, Uné U long U Khrist; hynrei kiwei pat ki la iakylli, Aiu ! Un wan Uta U

Khrist na Galilaia?" (Ioan. 7 : 40, 41), (3) "Kata ka briew ka ong ha U, Nga tip ba U Messaiah U wan (ia Uba ki khot U Khrist), ynda la wan Uta, Un batai shai ha ngi ia kiei kiei baroh. U Jisu U la iathuh ha ka, Nga long Uta Uba kren bad pha" (Ioan. 4 : 25, 26.

Ka kyrteng *Jisu Khrist* ka long kaba kit jingmut khraw bad iar haduh katta katta ba ka long kaba palat ia u thylliej briew ban kren lane batai shaphang jong ka, bad ba u khulom bad ka kotsada ruh kin lah ban pynpaw lut ia ki jingmut bajylliew jong ka.

U Apostol Paul kum u *Philosopher* ne u riewstad pyrkhat jingstad pyrthei bad kum u *theologian* ne u riewstad pyrkhat im jingmut shaphang U Blei, U kren kumne shaphaug U Jisu Khrist , "U long ka dur U Blei U bymlah iohi, Uba la kha nyngkong na ka jingthaw baroh; naba ha U la thaw ia kiei kiei baroh, ha ki bneng bad ha ka khyndew, kiei kiei kiba lah ban iohi bad kiei kiei ki bymlah ban iohi, la ki khet lane hima lane ki jingsynshar lane ki bor; ia kiei kiei baroh keiñ la thaw da U, bad ia U bad U long mynshuwa kiei kiei baroh bad ha U kiei kiei ki ianeh lang" (Kol. 1 : 15-17).

U Jisu Khrist U la pyrshang ban iathuh shaphang ia lade U long Uei; hynrei wat ma U hi Um don ktien ban kren, namar kano kano ka ktien ba la ai ha ki briew kam lah kot ban iathuh bad pynpaw lut shaphang jong U ia kaba U long ha ka bashisha baroh. U la shu kren tang ha ki rukom dur ne pharshi kiba kum kine, Nga long Uba na jrong; Nga long U Kpu jong ka Jingim bad ka Um ka Jingim; Nga long U Khun U Blei bad Nga long U Khun U Briew; Nga long Ka Lynti, ka Jingshisha bad ka Jingim; Nga long U Jingshai jong ka pyrthei; Nga long U Apha bad U Omega, U Banyngkong bad U bakhatduh; Nga long U Diengsoh Waiñ Uba shisha, bad ki kyrteng kiba kum kita.

Ki Apostol kiba la ngeit bad kiba la bud ia U bad kiba la kohnguh ruh ia U ki la pyrshang kren shaphang jong U ha ki jingialap, ki jingpynbna bad ki jinghikai jong ki ia ki briew,shaphang jong U, hynrei ki ruh kim lah ban pynpaw da ki ktien ia kaei kaei kaba ki da tip, ki sngewthuh bad ki shem-

phang. Ki ruh ki la kren ha kajuh ka rukom da ki kynja pharshi lane dur ban pyni ia U kumba U long. Kine harum ki long ki nuksa jingkren jong ki nalor ki babun kiwei kiwei ki jingkynnoh kiba sngewtynnat: U Khunlangbrot jong U Blei; U Syiem jong ka jingim; U Syiem ki syiem bad U Trai ki trai; U Trai ka burom; U Nongpynim; U Trai ka Bymjukut; U Nongpynkhiah U Bakhraw; U Rangbah Lyngdoh Bakhraw; U Tiewkulap ka Sharon bad U Tiewlili jong ka Ri Them; U Baphylla, bad kumta ter ter.

II. Ale mynta ngin peit ia kine ki kyntien kiba U Apostol Paul u la kren ha kane ka Shithi sha ki Nong Kolosai 3:5-17: Pule ia kl :—

Khmih ia ki ktien ha ka dkhot 5: "Phin pyniap troiñ ia ki dkhot jong phi kiba ha ka khyndew; ka baklim, ka jingbymkhuid, ka jingiaid shikar, ka jingkwah basniew bad ka jingkwah lalot, kaba long ka jingmane bleithaw". Kine ki dei ki jinglong kiba don ha u briew uba kat kum ka jinglong Adam jong u. Ki long kiba iajan bad kiba iasyriem bad ka jinglong miad. Ki don ha ka tynrai jinglong jong u. Dei namar ka jingdon jong kine ba u briew um lah ban pynsngewbha ia U Blei. Ka Ktien U Blei ka kren shaphang kine ki briew: "Namar baroh ki la lehpop bnd ki la duh lehnohei ia ka burom ka jong U Blei" (Rom. 3:23). Namar ba ki la shong tynrai ha ka jinglong u briew, ka long ka baeh haduh katta katta ban rat dyngkhong ia ki. Wat la u briew u lah eh ban kylla ka bamut, kine ki bseiñ ha ka jinglong jong u ki lah ban dang im bad kin pynjrong ia la ki ryndang ban pynngop ia u ha ka jingpah jingkhroh jong ki. Dei namar kane ba u Apostol u ong ba u briew u dei ban iai tangon ia ki ba kin iap troiñ suki suki haduh ba kin da iap duh khoit.

Haba ngi pule pat ia ka dkhot 8, ngi iohi ia kine ki ktien: "To phin bret noh ia kine baroh: ka jingbitar ka jingbitar shla, ka jingbishni, ka jingkrenbeiñ, ka jingkrensih na ka shyntur jong phi". Kine ki jinglong ki iapher na kitei ba la kdew mynshuwa ba ki long ki tynrai jinglong ha u briew. Kine mynta ki dei tang kum ka jaiñkup kaba u briew u lah ban loit bad ban bret noh ia ki.

U Apostol u kdew ba ia kine ki rynjaiñ kiba snoh ha u briew dei ban pyniap pynduh ia ki, bad dei ban loit bad bret noh ia ki khnang ba ka jingim U Khrist kan kiew ban shong tynrai ha ka dohnud jong u.

Ka jingthmu ka jingwan U Jisu sha kane ka pyrthei kum U Nongpynim ki briew ka long ban khñiot pynduh pyndam ia kine ki khñiang bad pynkhuid noh phar ia kine ki tngit ryngjaiñ na ka dohnud u briew. Ynda U Khrist U la ioh jaka ban rung hapoh ka dohnud jong u, yn pynkup ia u da ki jaiñkup thymmai kiba la jer kyrteng ha ka dkhot 12 : "ka dohnud ka jingsngewsynei, ka jingsbun, ka jingsngewrit, ka jingjemnud, ka jingiaishah slem". Haba shim lang ia kine baroh ngin iohi ba ka kmie jong ki ka long ka jingieit. Khmih u Apostol u kren kumno shaphang kane ka jingieit: "Ka jingieit ka iaishah slem bad leh sbun; ka jingieit kam ju pihuiñ; kam ju leh sarong ia lade, kam ju pynmeng, kam ju leh khlemakor, kam wad tang ia kiei kiei ruh la ka jong, kam shait ban khih bitar, kam tharai sniew; kam kmen ha ka jingbymhok, hynrei ka iakmen lem bad ka jingshisha" (1 Kor. 13 : 4-6). Lada ngin wad ia ka dur kaba shisha bad kaba janai shaphang kane ka jingieit ngin shem ia ka ha ka rynieng ka jong U Jisu Khrist. Une U Jisu Trai jong ngi U la ong, "ym don Uba don ka jingieit kaba kham khraw ia kane, ba uwei u aiti noh ia la ka jingim na ka bynta ki lok jong U" (Ioan. 15 : 13). Shisien u la ong "Nga Nga long Uta U Nongaplangbrot U babha....Nga aiti noh ia la ka jingim na ka bynta kita ki langbrot" Ioan. 10 : 14, 15),

Shisien ba U Jisu Khrist U la ioh rung hapoh ka dohnud u briew, Un thang pyningkhong khait ia kitei ki jinglong kynriang, ki jinglong thohmut thohmat bad ki jinglong ba kynja mrad kiba lah ban sop hapoh ka dohnud u briew. Nangta ka jingieit U Khrist kan im bad shongsah ban sei ia ki soh ki babang bad bathiang ka jinglongbriew.

III. Shuwa ban pynkut la ka jingkren, ngan kdew ia kine harum ki dak kiba long ki soh jong ka jingieit U Jisu Khrist kaba hapoh jong u briew.

(1) La kumba shlphew snem mynta, ha ka por ba ka sorkar India ka la beh noh ia ki dohlieh na Ri

India, la pynmih hukum ia uwei u Phadar Katholik uba kyrteng u Rev. Father Ferrier ba u dei ban mih noh na Ri India hapoh shibnai. Ha kata ka por, la khih buk ki paidbah Nong-India na ki jylla Madhya Pradesh bad Maharashtra, ki la thoh kawei ka appil sha ka sorkar u Jawaharlal Nehru ki da iathuh ia ki kam babha ba une u Pastor u la leh na ka bynta u paidrit paidria jong ka Ri India. La iasoh lang ha kata ka appil palat shilak ngut ki briew, shynrang bad kynthei, na ki jaitbakhraw bad jait bapoh, haduh ba ka sorkar ka la donkam ban pynduh noh ia kata ka hukum beh ri ia utei u Pastor. Kawei ka ktien ba sngewtynnat ba unc u Rev. Father u la kren ka long: U briew u long u mrad bad u la man long u briew haba u la ioh ia ka mynsiem ka jingieit hapoh jong u.

(2) Ka don kawei ka jingai sngewbha (ne ka prize) kaba khrawtam bad kaba donnam tam ha ka pyrthei kaba shongdor kumba khatsanlak tyngka. Ki khot ia ka ka Nobel Prize ne Nobel Peace Award. Ki ai ia kane ka Prais shisien shisnem ia ki briew kiba stad tam bad khraw mynsiem tam kiba la long jingmyntoi ia kane ka pyrthei. La ai ia kane ka Prais ha kane ka snem 1979 ha kawei ka nongtrei kam babha ha Ri India kaba kyrteng ka Mother Teresa. Kane ka riewkhraw ka la wan shisien shaduh Shillong. Ha ka jingkren paidbah jong ka ha State Library ka la ong kumne: "Lada ngi don ka jingieit, kata ka jingieit ka pynmong."

Ka jingtrei jong ka jingieit ha u briew ka long shisha kaba pynmong, hynrei kata ka jingmong kam pynpang satia. Ha ka jaka ka jingpang bad ka jingshitom ka pynmih ka jingsngewhun bad ka jingsngewsuk kaba palat ia ka jingsngewthuh. Haba la iapeit matdong paralok, haba la iawad kput uwei ia uwei pat, haba la peit da ki khmat ki baheh ban iaknieh spah bad burom ha kane ka pyrthei, haba la duh thiah duh dem kaba iabeh jingsngewbha ha kane ka pyrthei, ka long kaba shitom eh ban lop ne phut noh ia kine haba ki la shong kyrni ha ka jinglongbriew. Lada khlong noh ia ki kum ia u shiah ba la sahkut ha ka doh, lane, lada ngor noh ia ki kumba ngor ia ka mangkariang na u diengsoh, ka pynmong pynmynsew bad ka pynpang shipor; hynrei hadien tang katto katne por ka wallam ka jingsuk bad jingsngewbha.

Ngi kynmaw ba U Jisu Khrist kum U Nongpynim ki briew, U la wan sha kane ka pyrthei ban shah shitom bad shah iap na ka bynta ban pynduh pyndam ia kine ki jingjakhia na ka dohnud jong ngi ki briew. Ka bakut ka jingim jong U ka la long kumba ong u Apostol, "Naba kumta te, U Blei U la kyntiew eh ia U, bad U la ai ha U ia ka kyrteng kaba halor ka kyrteng baroh; ba ha kata ka kyrteng U Jisu ka khohsiew baroh kan ioh dem khrup, ki jong kiba ha ki bneng bad ki jong kiba ha ka khyndew" (Phil. 2 :9, 10).

Hangne, ha ka dkhot 11, u Apostol Paul u ban shuh shuh ia kata ka jingsuk bneng ba ka shong trai ha ka dohnud u briew uba la ioh ia ka jingieit U Jisu Khrist, "Hangta, ym lah long u Grik bad u Jiw, ka jingotsher bad ka jingbymotsher, u nongkyndong, u kynja Skuthia, u mraw, u balaitluid; hynrei U Khrist U long baroh, bad ha baroh."

Ko Parabangeit baieit, ka dei ia ngi ba ngin khynra lut ia ki kynroh pdeng kiba khang kiba kah ia ngi uwei na uwei pat. Ka dei ia ngi ba ngin khmih ha la ki jong ki para kiba rit bad kiba kham tlot da ka mynsiem ka jingieit bad ka jingsngewlem.

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

VII. U KHRIST U LONG BAROH BAD HA BAROH:— (ii)

"Phi la kup ia u briew bathymmai ha kaba ym lah long u Grik bad u Jiw, ka jingotsher bad ka jingbymotsher, u nongkyndong, U kynja Skuthia, u mraw, u balaitluid; hynrei U Khrist U long baroh bad ha baroh" (*Kol. 3:10-11.*)

Ianujor ia kine ki ktien bad kaba ngi shem ha ka Shithi *1 Korinth 15 : 25-28* :

Namar ka dei ia U ban synshar tad ynda U la pyndem ia ki nongshun jong U baroh hapoh ki kjat jong U...Te ynda la pyndem ia kiei kiei baroh ha U, ynda kumta ia U Khun hi ruh yn pyndem ha Uta Uba la pynhapoh ia kiei kiei baroh ha U, khnang ba U Blei Un ioh long kiei kiei baroh bad ha baroh."

Ianujor shuh shuh bad kine ki ktien harum ba la thoh ha ka Ktien U Blei shaphang jong U :

Math. 11:27—"Kiei kiei baroh la ai ha Nga da U Kpa jong Nga: ym don ruh Uba ithuh ia U Khun hynrei tang U Kpa; lymne Uba ithuh ia U Kpa hynrei tang U Khun".

Math. 28:18—"La ai ha Nga ka bor baroh ha bneng bad ha ka khyndew."

Ioan. 5:19—"U Khun Un lah ban leh ei ei ruh em na lade, hynrei tang ia kaba U iohi ba U Kpa U leh."

Ioan. 10:30—"Ma Nga bad Uta U Kpa ngi ialong shitylli."

1 Kor. 11:2—"U Khlieh ka kynthei long u rangbah, bad U Khlieh U Khrist de long U Blei."

I Kor. 8:6—"Ngi don tang Uwei U Blei U Kpa, na Uba long kiei kiei baroh, bad Uwei U Trai Uba U Jisu Khrist da Uba long kiei kiei baroh."

Ioan. 1:1-3—"Ha ka banyngkong U la don U Ktien bad Uta U Ktien U la long bad U Blei, bad Uta U Ktien U la long U Blei. Une U la don ha ka bamynnyngkong bad U Blei. Da U la long kaei kaei ruh kaba la long."

U Jisu Khrist U la wan sha kane ka pyrthei ban pynithuh ia lade ha ngi ki briew da ka ktien kaba U la kren bad ki kam ba U la leh. Ha ka baleh ia kane, U la pyndonkam da ki ktien briew kiba long tang ki dur bad ki pharshi ia ka jinglong ba kynja Blei jong U ha ka bashisha. Kumjuh ruh ki kam jong U kiba U la leh ha ka dur ki kambah, ki la long ki pharshi ia ki jingleh jong U kiba ha ka mynsiem. Shim kawei ar na ki kambah jong U. (a) U la *pynpeit ia ki khmat u briew ba la kha matlah*: Kane ka kdew ia ka jinglong u briew ba u long u bamatlah na la ka tynrai. U iohi ia kiei kiei tang ia kaba ki paw shabar. U kren bad u batai ia kiei kiei kiba shu i kumba ki paw, um iohi ia ka bashisha. Haba u iohi ia u briew ba u bha dur bad bha rynieng, bad ba u leh ki kam babha, u iaroh ba uba kat uta u briew ym don shuh ha ka pyrthei. Um iohi ia ka jinglong baarsap bad ka jinglong bapoh ka dohnud jong u. Ka kambah shaphang ka bapynkoit ia ki khmat u briew uba la kha matlah ka iathuhkhana ha ngi ba U Trai Jisu U lah ban ai pat ha u briew ki khmat ki bashai ba un iohi kaei ka badei bad ka bymdei, ka hok bad ka jingkhuid bad kaei ka pop bad ka jingbymman, kaei ka balong shisha bad kaei ka bymshisha, kaei kaba "Hooid" bad kaei kaba "Em" naduh khyndew haduh bneng. (b) *U la pynkoit ia u briew u badkoh.* U Trai Jisu Um shym la wan sha kane ka pyrthei ban wan wad ia ki badkoh ban pynkhiah ia ki. U iohi ia ka jinglong u briew baroh ba u long u badkoh: u thew shawei u poi shawei; mynstep u thew ban iaid beit, jaitmiet u shem ba u la bakla; u tei ka kut baskhem ban iada ia lade na ki nongshun, hynrei u shem shuwa ban pynjanai ia kata ka kut, u nongshun u la wan leh traikhlieh halor jong u; u la mut ban tei ia la ka ïing ka baheh bad bun shakri, u shem pynban ba ka jingtrei jong u baroh ka long kaba shu thaw. U Trai Jisu, da ka kambah ka jingpynkoit ia u badkoh, u thew ban pyni sha ka pyrthei ba U don ka bor "ban wallam ia ki bamatlah da ka lynti ba kim shym ithuh; ha ki lynti iaid ba kim tip ngan ialam ia ki. Ngan pynlong shai ia ka jingdum ha khmat jong ki, bad ki babeit ia ki jaka bakyllaiñ, ia kine kiei kiei Ngan leh, bad Ngan ym iehnoh noh ia ki" (Isa. 42 : 16). (k) Kumjuh ki

kambah kiba U ia leh ha ka bapynim pat ia ki baiap: ki baiap ym ha ka met hynrei ha ka mynsiem.

Haba ngi bud shaphang ki jingphla jong U kiba sha phang ia lade Uei U long U ong: Nga long Uba na jrong, Nga long U Khun U Blei bad U Khun U briew, Nga long U Kpu ka jingim, Nga long ka lynti, Nga long ka um ka jingim, Nga long U Jingshai jong ka pyrthei, Nga long U Nongaplangbrot U babha, Nga long U Diengsohwaiñ, Nga long ka Jingkhang, Nga long U Alpha bad U Omega bad kiwei kiwei. Baroh kine ki ktien ki long tang ki pharshi ia ka jinglong tynrai jong U kaba ha ka mynsiem bad ka jinglong tynrai ka bashisha.

Ngi kum ki briew ruh ngi kren bad iathuhkhana da ki ktien roh bad ki ktien pyndonburom, ngi da pyndonkam da ki ktien ba kynja briew kiba kum kine: U long U khunlangbrot jong U Blei, U Syiem ka jingim, U Trai ka burom, U Syiem ki syiem bad U Trai ki trai, U Rangbah Lyngdoh bakhraw, U Nongpynkhiah bakhraw, U Nongpynim, U Ksiang, U Khun jong U Blei Uba hajrong tam eh, U 'Tiewkulab ka Sharon bad U 'Tiawlili ka Ri Them, U Sngi jong ka hok, U Baphylla, U Lok babha tam, U Ktien ka jingim bad bun kiwei kiwei ki kyrteng.

Haba ngi lum lang ia kine baroh, ngi shem ba ngim don ka ktien ban ai ne jer kyrteng ia U thik kumba U long. Ki ktien baroh kiba ngi ai ki long ki ktien ba kynja khyndew ki ban jah bad ki ban duh noh bad kane ka pyrthei. Ngin sa ioh khot ia U da kawei pat ka kyrteng bashisha kaba iadei bad U ynda ngi la poi ha bneng. La ngim lah ban jer biang biang ia ka kyrteng jong U kumba U long, ngi sngewbiang bad sngewhun ban shu khot ia U, "U Trai jong nga bad U Blei jong nga". U Trai Jisu da lade hi U la phawer ba Un sa phah ia U Mynsiem Bakhuid Nongpyntngen U ban batai, pynshai bad pynpaw ia U kumba U long ha ka jingiadei jong ngi bad U: "Hynrei Uta U Nongpyntngen, U Mynsiem Bakhuid, ia Uba Uta U Kpa Un phah ha ka kyrteng jong Nga, Uta keiñ Un hikai ia phi ia kiei kiei baroh, bad Un pynkynmaw ia phi ia kiei kie baroh kiba nga la ong ha phi" (Ioan. 14:26). U Apostol'

Ioannis U ong, "Ko hep baieit, mynta ngi ki long ki khun U Blei, bad ym pat pynpaw ia kaei ba ngin sa long; hynrei ngi tip ba, ynda la pynpaw ia U, ngin sa long kiba kum ma U; naba ngin iohi ia U kumba U long hi" (1 Ioan. 3:2).

U Jisu Khrist U long aiu ia ngi bad ia ka jingpynlong baroh kawei?

To ngin pule biang bad suki ia kine ki ktien kiba ngi shem ha ka shithi sha *ki Kolosai 1:15-18*:

"U Jisu Khrist Uba long ka dur U Blei U bymlah iohi, Uba la kha nyngkong na ka jingthaw baroh; naba ha U la thaw ia kiei kiei baroh, ha ki bneng bad ha ka khyndew, kiei kiei kiba lah ban iohi bad kiei kiei ki bymlah ban iohi, la ki khet lane ki hima, lane ki jingsynshar lane ki bor; ia kiei kiei baroh kein la thaw da U bad ia U; bad ha U kiei kiei baroh ki ianeh lang Bad U long U khlieh jong ka met, kaba long ka balang; Uba long ka jingsdang, Uba la kha nyngkong na ki baiap; ba Un ioh long Uba halor ha kiei kiei baroh. Naba U Kya U la sngewbha eh ba ka jingdap baroh kan shong tylli ha U"

Ha kine ki ktien jong ki Jingthoh Bakhuid, la pyntip ha ngi ia U Jisu Khrist *Uba la long*, *Uba long bad U ban iai long* naduh bymjukut sha bymjukut—"Ujuh mynhynnin, mynta bad sha ki bymjukut."

(*a*) *U Jisu Khrist kumba U long hi*

U Jisu Khrist Um long tang ka dur jong U Blei, Uba iasyrieim ia U Blei naduh haduh (dkhot 15). Ym don ktien briew ban jer kyrteng ia U kumba U long hi. La khot ia U, "U Khun ba la kha marwei jong U Blei" namar ym don ktien bad ym don kyrteng da kawei pat ba u briew u lah ban pynkup ha U. U Apostol Ioannis u la ai kyrteng u ong, "Uta U Ktien U la don bad U Blei, bad Uta U Ktien U la long U Blei" (Ioan. 1:1). U Apostol Paul um don ktien kaba thikna ban pynkup halor jong U kumba U long hi; u la ai bad iathuh ha ngi da ki ktien kiba ym don da kiwei pat ki kyrteng bujli; "U Kpa U la sngewbha eh ba

ka jingdap baroh kan shong tylli" Kol. 1:19), bad sa shiwat pat u ban, u ong, "Ha U, kata ka jingdap baroh jong ka Jinglong Blei ka shong tylli ha U" (Kol. 2:9). Ngim don ktien ne thylliej briew ban pyniapher ia U bad U Blei Trai Kynrad, ne U Blei Uba U Kpa. U Trai Jisu hi U la kren shaphang ka jingiadei jong U bad la U Kpa U ong, "Ma Nga bad Uta U Kpa Ngi ialong shitylli" (Ioan. 10:30). Lada ngi kren shaphang U Blei U Kpa ba U long Uba na bymjukut sha bymjukut, haduh katta ruh ngi lah ban kren shaphang U Jisu Khrist. Lada ngi kren shaphang U Blei Uba U Kpa ba U long U Nongthaw ia ka bneng, ka khyndew bad ia U briew, haduh katta ruh ngi lah ban kren shaphang U Jisu Khrist. Lada ngi pynkup ha ka kyrteng U Blei Uba U Kpa kino kino ki bor, ki nam bad ki burom, katta ruh ngi lah ban pynkup halor ka kyrteng U Jisu Khrist. Lada ngi kren shaphang U Blei Uba U Kpa ba U long na baroh sha baroh, katta ruh ngi lah ban kren shaphang U Jisu Khrist Uba U Trai.

Ki briew jong kane ka pyrthei kiba wad ban sngewthuh shaphang U Jisu Khrist da la ka bor pyrkhat, bad da ka jingiarap ki bor jingstad kane ka pyrthei, ki kyllon hangne: kim lah kot, kim lah sngewthuh, kim lah shemphang shaphang U Jisu Khrist bad shaphang U Blei. U Apostol Paul U tip bad sngewthuh shai shaphang kane; bad namarkata kine ki long ki ktien kiba U la kren :

"Kata ka pyrthei kam shym la ithuh ia U Blei." "Ym bun ki bastad katba kum ka doh, ym bun kiba donbor, ym bun ki bakhraw batri, ba la khot; hynrei U Blei U la jied ia kita kiei kiei ruh kiba bieit jong ka pyrthei ba yn pynlehraiñ khop ia kita kiba stad" (1 Kor. 1 : 21 bad 26, 27).

Ka jingithuh shai ia U Jisu Khrist kumba U long hi, kam long da ka bor jingstad briew jong ngi hi, hynrei da ka bor U Blei. "Kata ka jongkren jong nga bad kata ka jingialap jong nga kim shym long da ki ktien khroh ka jingstad, hynrei da ka jingpyni U Mynsiem bad ka bor: khnang ba ka jingngeit jong phi kan ym shong ha ka jingstad ki briew hynrei ha ka bor U Blei" (1 Kor : 24, 5).

(b) U Jisu Khrist ha ka jingiadei jong U bad ka jingpynlong

Haba U Jisu Khrist U long marryngkat bad U Blei Uba U Kpa ngi shem shibun ki jingkren ha ka ktien U Blei shaphang ka jingiadei jong U bad ka jingpynlong baroh kawei. *Kol 1 : 16-18*— "Naba ha U Khrist la thaw ia kiei kiei baroh ha ki bneng bad ha ka khyndew, kiba lah bad iohi bad kiei kiei ki bymlah ban iohi, la ki khet lane ki hima lane ki jingsynshar lane ki bor, ia kiei kiei baroh keiñ la thaw da U bad ia U; bad U long mynshuwa kiei kiei baroh, bad ha U kiei kiei baroh ki ianeh lang Bad U long U Khlieh jong ka met, kaba long ka balang : Uba long ka jingsdang, Uba la kha nyngkong na ki baiap; ba Un ioh long Uba halor ha kiei kiei baroh."

Jingpyn. 10 : 5,6— "Te uta u Angel...u la rah ia la ka kti kamon sha bneng, bad u la smai ha Uta Uba iai im sha ki bymjukut ki bymjukut, Uba la thaw ia ka bneng bad kiei kiei ruh kiba ha ka, bad ia ka khyndew bad kiei kiei ruh kiba ha ka, bad ia ka duriaw bad kiei kiei ruh kiba ha ka."

Rom 11 : 34-36— "Namar uei ba la tip ia ka jingmut U Trai? Lane uei ba la ju long u nongiasylla lem jong U? Lane uei uba la ai shuwa ha U.. **Naba na U, bad da U bad sha U, long kiei kiei baroh**.."

(k) U Jisu Khrist ha ka jingiadei bad kiei kiei baroh.

Nalor kitei ki kyntien na ka Ktien U Blei ba la kdew haneng, ngin wallam sa kane pat kaba ngi shem ba la thoh ha ka Shithi sha ki Nong Rom. 8 : 22,23— "Namar ngi tip ba ka jingpynlong baroh kawei ka iaud lang bad ka iasuhkhun lang haduh mynta. Bad ym tang kata, hynrei ma ngi hi ruh kiba don ki soh nyngkong jong U Mynsiem, wat ma ngi hi keiñ ngi iaud hapoh lade hi, da ka baapkhmih hir hir ia ka jingtingkhun, kaba long, ka jingsiewspah ia ka met jong ngi."

Jingpyn. 11 : 2, 2—Bad nga la iohi ia ka bneng bathymmai bad ia ka khyndew bathymmai; namar kata ka bneng banyngkong bad kata ka khyndew banyngkong ki la leit noh; bad ka duiaw kam don shuh. Bad nga la iohi ka ka nongbah ba khuid, ka Jerusalem bathymmai, ba ka da wan hiar na U Blei na bneng, ia kaba la khreh kum ka nongleit kurim ia kaba la pynibha khnang ia u tnga jong ka" (Jingpyn. 21 : 1, 2).

(*d*) *U Jisu Khrist ha ka jingiadei bad ka Balang.*

Nalor ki dkhot ba la kdew ha ka shithi sha ki Kolosai, ngi shem kine kiwei pat ki kyntien na ka Ktien U Blei ba la • kren shaphang U Jisu Khrist ha ka jingiadei jong U bad ka Balang.

Eph. 1:22—U Blei "U la pyndem ia kiei kiei baroh hapoh ki kjat jong U; bad U la buh ia U ban long U Khlieh halor kiei kiei baroh ia ka balang".

Eph. 5:23-27—"Naba u tnga u long u khlieh ka balang... hynrei kumba kata ka balang ka pynhapoh ia lade ha U Khrist, kumta ruh ki kynthei kin leh ha ki tnga jong ki ha kiei kiei baroh U Khrist ruh U la ieit ia ka balang, bad U la aiti noh ia lade na ka bynta jong ka; ba Un ioh pynkhuid ia ka, baba U la sait ia ka da ka jingsait ka um da ka ktien, ba Un da ioh pynieng ia ka, ka badonburom, ka bymdon ka bathohbria lane ka basti lane kaei kaei kaba kum kita, hynrei ba kan ioh long ka bakhuid bad ka bakhlem jingduna".

Kum U Khlieh jong ka met, U long nadoh shadong ia ka met. U long ma U U Trai Uba im Uba pynkhih ia ki jor tynrai baroh kiba don ha ka met. U dei ma U ka tynrai bad ka nongrim halor ba ka balang ka im bad ka ieng. U long ma U U Nongpyniaid U Nongpynbiang bad U Nongpynkhih Uba trei ia ki kam baroh kiba mih na U briew: U long U Trai halor baroh.

Ha U Khrist "ym lah long shuh u Grik bad u Jiw, ka jingotsher bad ka jingbymotsher, u nongkyndong, u kynja Skuthia, u mraw, u balaitluid : hynrei U Khrist U long

baroh bad ha baroh." Ha khmat jong U Jisu Khrist la khynrai lut ia ki kynroh pdeng ka jingpyniakhlad ia u bastad bad u babieit, ia u riewshai bad u riewdum, ia u bakhraw bad u jait bapoh, ia u dohlieh bad u jait dohiong, ia u jait sepngi bad u jait mihngi, ia u jait shatei bad u jait shathie.

"Ym lah don u Jiw lymne u Grik, ym lah don u mraw lymne u balaitluid, ym lah don shynrang bad kynthei : namar phi baroh phi ialong UWEI HA U KHRIST JISU" (Gal. 3 : 28).

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

VIII. U JISU KHRIST BABYMJUKUT

"U Jisu Khrist U long Ujuh mynhynnin bad mynta bad sha bymjukut" (Heb. 13:8)

Ngi ju iakren borabor shaphang U Jisu Khrist kum U Khun ba-la-kha marwei jong U Blei, Uba la wan kha briew ha kane ka pyrthei, Uba la ım, Uba la iap bad Uba la kiew noh sha bneng 2000 snem mynshuwa.

Ka khubor ba nga don ban sakhi hapdeng jong ph mynta ka sngi ka long ba **Une U Jisu Khrist U long Ujuh mynhynnin mynta bad sha bymjukut.**

I. U Jisu Khrist kum U Khun jong U Blei, U Syiem bad U Trai ka bneng bad ka khyndew. U la wan jngoh ia kane ka pyrthei tang shipor, U sa leit noh sha bneng ka jaka shong tynrai jong U. Ong ka ktien, "U la wan sha la ki jong." Kane ka mut. U la wan sha la ki jong ki parajait kiba iadei na kajuh ka niam Blei

(a) Ka long rukom ia u briew haba u leit jingleit sha ka ri nongwei ba un leit wad ia la ki jong ki kur ki jait, ki kha ki man bad ki para ba ithuh ithaw.

(b) Ka long rukom ruh ia uno uno u khun bakhraw haba u leit jingleit sha ka ri nongwei bajngai. haba um don lok don jor u leit wad ia ki syiem bad ia ki nongsynshar nyngkong.

(k) Ka long rukom ia uno uno u Babu na sor, haba u leit sha nongkyndong, u leit wad nyngkong ia ki kynja rangbah shnong, ne ki sordar, ne u pastor, ne u nonghikai skul.

(d) Ka ju long rukom ruh haba uno uno u rangbah sorkar u leit shano shano, u leit wad nyngkong ia la ki para shakri sorkar; lada u dei uba iadei bad ka kam skul u wad

---

La iathuhkhana (1) Shillong Ri Bhoi Presbytery ha Saiden: 22-10-1967. (2) Shella Presbytery Jingiaseng Iatei ha Mustoh: Nov. 1968: (3) Shangpung Presbytery ha Musniang: 5-9-1971.

ia u nonghikai skul, lada u dai uba iadei bad ka kam rep u wad ia u nongrep uba kham pawkhmat, bad lada u nongkhaïi un leit wad ia u para-nongkhaïi.

Ha kajuh ka rukom, haba U Jisu Khrist U la wan sha kane ka pyrthei, U la wan wad ia la ki para ba iadei kam iadei kyrdan bad iadei jinglong. Ong ka ktien, "*Haba U la wan sha la ki jong, kita kiba dei la ki jong kim shym la pdiang ia U*" (Ioan. 1:11). U la wan wad ia ki ïing bakhraw batri, napdeng ki kur ki jait jong U ha Bethlehem, hynrei Um ioh jaka. U la mut ban shongsah ha Jerusalem lane ha syndah jong ka, hapoh Ri Judia hi, namar hangta ka dei ka ktem bah jong ka niam mane Blei, bad ka don ka ïing dorbar kaba khlieh duh jong ka jait ka kynja jong U. Hynrei hangne ym don jaka ia U. Naduh dang khunlung U la shah beh nongshohnoh ha u Herod Syiem nyngkong, bad nangta ha ki rangbah balang bad rangbah nongsynshar, haduh ba U la donkam ban phet krad sha ka ri kaba jngai, nyngkong sha Ri Ijipt nangta sha Nasaret bad Kapernam kiba don ha ka District Galilaia. Ong ka ktien, "Ki myrsiang ki don ki thliew bad ki sim bneng ka jakarieh, hynrei U Khun U Briew Um don jaka ban buh ia la ka khlieh" (Math. 8;20). Ha kawei pat ka jaka la ong, "Te haba kita ki Pharisi ki la leit noh ki la iasylla pyrshah ia U, kumno ba kin ioh pyniap noh ia U" (Math. 12:24).

"U Jisu Khrist U long Ujuh mynhynnin, mynta, bad sha bymjukut." Haba U long *Ujuh* U long ruh *kumjuh*, U leh *kumjuh*, U kren *kumjuh* bad U im *kumjuh* mynta kumba U la long bad U la im 2000 snem mynshuwa.

Haba U Jisu Khrist U wan mynta sha Ri Khasi Jaintia, Un wan hangno? Hangno phi tharai Uba kum ma U Un wan? Ngin da jubap, khlem artatien, Un wan ha Shillong! Un wad iano? Lehse Un wan sha Church House, sha Synod Office ban wan jngoh ki iatrei kam kumno hangto! Un wan jngoh ia ngi uwei-pa uwei kiba iatreikam hangto! Nangta, shano pat Un leit? - Shano? - Shano? Khlem artatien phin ong, Un leit wad nyngkong ia ka Balang Kmie ha Mawkhar, - nangta ia ka Balang Jaiaw bad kumta ter-ter ia kiwei kiwei. Un leit jngoh ia ki Pastor, ki Tymmen bas ki

bad ki Rangbah Balang. Un wad jaka, tip hangno un ioh ïingbasa ban sahmiet.

Haba U tip ba don Presbytery kumne, **ha Saiden**, Un wan lehse ha ka Presbytery—Un wan sngap aiu ngi ialeh. Un peit ym tang ia ka main briew jong ngi, hynrei Un kham khmih da ki ïit tyndong ba pei lyngba jong U ia ka jinglong-briew bad ka jinglong khristan jong ngi. Nangta, ngin khmihlynti ia U ba Un leit *visit* ia ki Balang ha Ri Bhoi. Un leit wad iano? Kumba dei ban khmihlynti, Un leit wad ïing lehse ha ïing u Pastor, ne lada ym don Pastor, ha iïng u Tymmenbasan. Un leh aiu hangta? Lada ka ïing ka khuid - kam jakhlia - kam don jingsma - lehse Un thiah basa hangta ;hynrei lada kam sngewlong, Un wad ïing shawei pat, bad lada ym don, Um banse ban leit phai noh sha kiwei pat ki shnong.

Ngi don hangne, uwei-pa-uwei, kawei-pa-kawei na ngi ban jubap ia kane ka jingkylli; Don jaka ne em ha ïing jong nga ia Une U Bakhuid jong U Blei ban wan shong wan sah, ban wan thiah wan dem? Ka khuid ka ïing ne ka jakhlia ban pdiang ia kat Une U Bakhuid jong ki Bakhuid tam?

Arhajar snem mynshuwa U la wan sha kane ka pyrthei, (a) Ban wad ia kito kiba la sngewthait bad bakhia ka jingkit: "To wan ha Nga phi baroh ki bathait bad bakhia ka jingkit, te ngan pynjem bha ia phi" (Math. 11:28). (b) U la wan ban wad ia kiba la sakma bad ba la jah noh: "Naba U Khun U Briew U la wan ban wad bad ban pynim ia kaba la jah noh" (Louk. 19:10). (k) U la wan ban wad ruh ia ki bapop: "Ngam shym la wan ban khot ia ki bahok hynrei ia ki bapop ia ka ban kylla ka bamut" (Math. 19:10). Ka jingkylli kaba ieng mynta ha khmat jong nga bad jong phi ka long: Ngi la kloi ne em ban pdiang ia U Jisu mynta ka miet ha ïing jong ngi? "Hakhmih Nga ieng ha ka jingkhang bad Nga tied! Lada uno uno ruh un plie, Ngan wan rung hapoh bad Ngan iakhawai miet lem bad u bad ma u ruh lem bad Nga" (Jingpyn. 3:20).

II. **U Jisu Khrist Mynta.** Kaei ka jingpyrkhat jong U shaphang jong ngi bad ka pyrthei jong ngi kaba mynta?

(a) *Ha ka jingiadei bad ki bor synshar.* Arhajar snem mynshuwa, haba U la wan sha kane ka pyrthei, U la hiar

iuhkjat. ha Ri Palestine. Ha kata ka por, ia ka Ri la synshar na ka liang sorkar da u Patsha Rome bad u Syiem trairi uba ki khot u Herod Syiem. Ngi shem na ka Ktien U Blei ba U Trai Jisu Um shym pyniadei ia lade bad ki nongsynshar hima. U la pyndep hok la ka kamram kum u traishnong ban siew ia ka baikhrong ha uba dei hok ban ioh ia ka. Kumno U la pyrkhat shaphang ka jingsynshar u Patsha Rome halor ka Ri Palestine ngim shym ioh jingtip kaba thikna satia. Um shym la kren bha ne kren sniew ia u. U la shu ong kumne ha kawei ka jaka: "Ki syiem jong ki Jentil ki leh traikhlieh ·a ki, bad ia kita kiba donbor halor jong ki la khot nongkam babha. Hynrei phi phin ym long kumta" (Louk. 22:25)

Ngi lah ban rıng jingmut ba U Jisu Khrist U ñiew ia ka ba ka dei ka sorkar nongwei. Ha kaba iadei bad kaba siew khajna U la ong. "Me mut kumno ka Simon? Na kino ba ki syiem ka pyrthei ki ju shim khrong lane khajna? Na la ki khun hi, ne na ki nongwei? U Petros u la ong ha U, Na ki nongwei. U Jisu U la ong ha u, Naba kumta te, ki khun ki lait Hynrei ioh ba ngin pynthut ia ki, to khie leit sha ka duriaw, bret ia u khwai, bad to shim ia kata ka doakha kaba la ngat nyngkong, bad haba me la pynang ia ka shyntur jong ka, men shem shishekel; to shim ia kata, to ai ruh ha ki na ka bynta jong Nga bad jong me ruh" (Math. 17:25-27). Tang shisien ngi shem kaba U Jisu U la kren eh shaphang u syiem trairi: "Kiba na ki Pharisi ki la iawan ki da ong ha U, To mih noh, to leit noh ruh nangne, naba u Herod u kwah ban pyniap noh ia me. Te U la ong ha ki, Khie leit iathuh ha uta u myrsiang (Louk. 13:32-33)

Ngi iohsngew ha ka pyrthei, hapdeng ki bor synshar jong ka, ki don shibun ki myrsiang bad ki suri, ki bseiñ bad ki thlen. Kine ki pynshad kynting ia ka pyrthei sharum sharum, shaneng shaneng.

(b) *Ha ka jingiadei bad u paidbah* U Jisu Khrist ha kane ka pyrthei U la long u briew jong ki paidbah. Bun byllien ki paidbah ki la iabud ia U kat sha ba U leit na ka shnong sha ka shnong. Ki la long syrñiem ia ki nongleit

jingiaseng jong ngi ha ki Presbytery bad ki Synod. Ka daw ba kongsan ba ki la bud ia U ka long ban ioh khmih ia ki kambah ba U la leh bad ban ioh sngap ia ki ktien jali jaum ba U la kren Ki phla ba U la hikai ym kum ki nonghikai bad ki nongialam jong ki - ki Nongthoh bad ki Pharisi, hynrei kum Uba donbor.

Ki kambah ba U la leh ki long ki kam jong ka jingisynei bad ka jingsngewlem. Ha kawei ka jaka U la ong: "Nga sngewsynei ia u paidbah; naba mynta la laisngi ki la iashong bad Nga, bad kim don shuh ei ei ruh ban bam" (Mark. 8:2) Ha kawei pat ka jaka la ong: "Bad haba U la iohi ia ki paidbah, U la sngewsynei namar jong ki. naba ki long kiba la sakma bad kiba la saphred ruh, kum ki langbrot ki bymdon u nongsharai" (Math. 9:36).

Kumba ka ju long ia u paidbah baroh, pule ba haba U Jisu U la leit kiew sha Jerusalem ha ka sien kaba khatduh ki la iabud ia U ki da rah la ki diengtlai ki da pyrta, "Hosanna ia U Khun u Dabid! long ba la kyrkhu ia Uta Uba wan ha ka kyrteng U Trai! Hosanna ha ki bajrong tam eh" (Math. 21:9) Hadien shisngi arsngi une ujuh u paidbah uba khlem nongialam, u la pyrta pat, "Sahnarphna! Sahnarphna! ia U" (Mark 15:13-14). Kane ka long ka rukom paidbah kaba khlem nongialam.

Ka la dei ban pynpyrkhat ia ngi haba ngi iohsngew ia ki briew ba ki sin ia ka balang jong ngi ka Niam Paidbah, haba ngi leit jingiaseng Sub-District, Presbytery bad Synod.

(k) *Ha ka jingiadei bad ki rangbah nongialam balang.* Hangne ka don ka jingiatyngkhuh kaba jur baroh shilynter. U Jisu Khrist U la wan shem ia ki ki briew kiba kyllain shibun. U la ong shaphang jong ki kumne: "Phi la pynduh noh ia ka hukum U Blei da ka rukom pateng-la-pateng jong phi. Phi kiba arsap!..Kine ki briew ki wan hajan jong Nga da ka shyntur jong ki, bad ki burom ia Nga da ki rmiang shyntur jong ki hynrei ka dohnud jong ki ka jngai noh na Nga: hynrei ki mane thala ia Nga haba ki hikai ia ki hukum jong ki briew kum ki jinghikai" (Math. 1:56-9)

Na ka liang kine ki rangbah dorbar niam, ki la iohi ba U Jisu Khrist Un pynsniew lut ia ka niam jong ki da ki jing-

hikai kiba shai jong U pyrshah ia kaba ki la ju long bad ju leh. ki la phah ki briew ban syntiat ia U bad ban sa wan ai report ha ki ia baroh ba U leh bad U kren. Hynrei kine ki C.I.D. jong ki, ki la wan ai ka report kaba kum kane: "*Ym ju don u briew uba la kren kat une u briew*" (Ioan 7:46). Ki la iapyrkhat ban krenbeiñ ia u bad ban iathawbuit kumno kin ioh kem ia U bad pyniap noh ruh ia U. Ki la ong shaphang jong U: U don u Belsebul, namar da une u rangbah ki ksuid u la beh noh ia ki ksuid. Ki la ialap pyrshah ia U ha u paidbah ki da ong ba U long U nongkren-beiñ-Blei bad U nongkrenbeiñ ia ka hukum. Ki la mudui ha khmat ki nongbishar pyrthei ki da ong, U long U nongpynkhih ia u paidbah, ban ialeh ia ka sorkar. Ki la sngewskuiñ eh pyrshah ia U ki da ong: Baroh kat kaba Une u briew U ong bad U kren, ka long tang pyrshah ia ngi bad ka niam jong ngi.

Kumno U Trai jong ngi U pyrkhat shaphang jong ki pat? U la ong shisien ha kawei ka jaka, "Ki khun jong kane ka pyrthei ki kham sian ha la ka pateng bynriew hi ban ia ki khun ka jingshai" (Louk. 16:8). U la ong shaphang jong ki ba ki long ka pateng bynriew baklim bad bapop, ka pateng bynriew bymngeit bad baumtlop. Haba U la phai sha u paidbah U la ong, "Ki Nongthoh bad ki Pharisi ki shong ha ka jingshong u Moses: namarkata, ia kiei kiei baroh katba kin ong ha phi ban sumar, to phin sumar bad leh ruh: hynrei katba kum ki jingleh jong ki phi wat leh; naba ki ong, te kim leh hi" (Math. 23:2-3).

Shisien kine ki Nongthoh bad ki Pharisi ki la wan sha U bad ki ong, "Ko Nonghikai, ngi iakwah ban iohi ka dak na Me. U Jisu U la jubap ia ki, ka pateng bynriew bymman bad baklim ka wad ia ka dak; te yn ym ai ka dak ha ka, hynrei tang ia kata ka dak u Jonah u Nongiathuhlpa" (Math. 12:39 bad 16:3,4) Ha kawei pat ka jaka U la kren ha ki, "Shisha nga ong ha phi, ba ki nongkhrong bad ki nuti ki leit ha shuwa jong phi sha ka Hima U Blei" (Math 21;31). Shuh shuh U la ong ha ki, "Uno uno ruh u ban pynthut te ia iwei na kine ki barit kiba ngeit ha Ngà, ka la kham bha ia u ba yn teh ia u mawtylliat ba khraw ha ka ryndang jong u bad ba yn pynngam jyllop ia u ha ka bajylliew ka duriaw"

(Math. 18:6) ***Ha ka*** Gospel u Mathaios lynnong 23,U **la kren phrasien** ia ki da ki ktien kiba eh: "Kordit ia phi ki Nong-**thoh** bad **ki** Pharisi kiba arsap!.. Ah ki bseiñ, ki khun ki **ksiew ki seiñpuh**! Kumno phin iohlait na ka jingshitom ka **dujok**?".

U Trai Jisu, haba U la wan hiar ha kane ka pyrthei, **arhajar** snem mynshuwa, U la iohi ia kine ki nongialam niam **ba** ki la long tang ki nongmane Blei kiba arsap. Shisien, ha-**ba ki** synran jong U ki la wan ha U ha ka jaka ba jarjar, ki **la** ong ha U, "Me tip ne em ba haba kita ki Pharisi ki la **iohsngew** ia kane ka ktien, ki la sngewthut? U la ong ha ki, To iehnoh ia ki; ki long ki nongialam bamatlah ia ki ba-**matlah**. Te lada uba matlah u ialam ia u bamatlah, kin ia **hap** baroh arngut ha ka thliew" (Math. 15:12-14).

Kane baroh ka kdew shai kdar ba U Trai Jisu U la sngewkhia kaba jur ban peit ha la ka balang ba la ialam da **ki** briew kiba don kane ka jinglong dakaid. Kum U Blei ba **na** bymjukut U pule bad U iohi lut ba kane ka jinglong bad jingleh ka la mih bad ka la shlei na ka bajylliew ka dohnud jong ki, namar u ong, "Naba na ka dohnud ki mih noh ki jingmut bymman: ka bapyniap, ka baklim, ka baiakai kynthei, ka batuh, kaba sakhi lamler, kaba krenbeiñ. Dei kine kiei kiei kiba pyntngit keiñ ia u briew" (Math. 15: 19-20). Dei namar kaba kum kane ka jinglong jong ki ba U la kren ha ki ia ka pharshi shaphang ki nongsumar-bri ba bymman U ong, "yn shim noh ia ka Hima U Blei na phi bad yn ai ia ka ha kynja ki briew ki ban pynmih ia ki soh **jong ka**" (Math. 21:43). Kane ka Hima U Blei ka dei kata **kaba** hapoh ki dohnud jong ki.

Ka pop bad ka jingbymman ka lah ban shlei ha ka **pyrthei**; hynrei ba kan ioh ka jaka ba kan ieng ha ka jaka **bakyntang** bad ba kan lehtraikhlieh halor ka Hima ka jong **U Blei, kata ka** long kaba pynkthang ia ka mynsiem U Trai **jong ka. Ka** la dei kata **kaba** la ong U Ioannis Nongpyn-**baptis**, "Mynta ruh la thew ia ka wait ha u thied ki dieng; **namarkata**, ia u dieng baroh u bymseisoh ba bha yn khet **noh**, bad yn bret **ha ka** ding" (Math. 3:10).

"U Jisu Khrist U long ujuh mynhynnin, mynta bad sha bymjukut"

Kumno ngi pyrkhat shaphang ka pyrthei jong ngi kaba mynta? Phi tharai ba U Trai jong ngi Un shem ba ngi la nang kham bha mynta ban ia kaba 20, ne 200, ne 2000 snem mynshuwa? Ki nongiohi bad ki nongpule ia ki kitab bad ki kotkhubor ki tip aiu ka long ha ka pyrthei kylleng sawdong. Phai mynta sha la kajong ka ri barit jong ngi, aiu ngi shem? Ngi lah ban ong ba ka ri jong ngi ka la kham lait na ka jingawria, ka jingdihkiad, ka jingiakhalai, ka jingiabam tyngka bad kiwei kiwei ki kam sniew ban ia kaba la don ha ka ri jong ngi arphew ne shispah snem mynshuwa?

Ngi lah ban mutdur ia U Jisu Khrist ba U don hangne mynta. Shisha, U don hangne! U wan peit ia ngi ha kane ka Presbytery U da bat bad kawei ka kor shondur kaba palat liam ka jingni bad ka jingshai jong ka ia ki jait kor shondur baroh ba u briew ha kane ka pyrthei u lah ban shna. Da kata ka kor shondur Un shim dur ia ka dohnud jong ngi uwei-pa-uwei, kawei-pa-kawei. Haba U la lah shon Un sa ai ha ngi ba ngin bat la ka jong ka jong ka dur. Ngi dei ban sumar bha ia kata ka dur, namar haba ngin leit noh na kane ka pyrthei ngin sei ia kata ka dur ban pyni ha ki angel kiba ap ia ka khyrdop bneng ngi bit ne ngim bit ban rung shapoh Ka jinglong jong kata ka dur ka long kaba phylla. Katba ka dang don hapoh synduk ka dur ka iai kylla katba kum ka jinglong ka dohnud u briew. Haba u briew u la ioh jingmap na U Blei ia ki pop jong u, ki dak iong bad ki dak thoh bruiñ thoh braiñ ki khuid ki dam noh ba ym lah iohi shuh ia ki. Ym lah ban pyndam da kaba shu tah ronglieh na jrong. Haba ki la khuid, ha ka jaka jong ki dak thohbruiñ thohbraiñ ki mihpaw da ki dak ksiar dak rupa, dak phyrnai mawkordor. Kine ki kylla ym katba kum ki kam babha u briew kiba long tang kum ki nepjot, hynrei katba kum ki jingshah shitom jong u na ka bynta ka hok bad na ka bynta U Trai Jisu Khrist.

Ko parabangeit baieit, ka dur aiu ngi iasumar hapoh la ka synduk? Lada ka donkam ia ngi ban leit noh na kane ka pyrthei mynta ka miet, ka dur kaba kumno ngin leit rah

ban pyni ha kita ki nongap ha khyrdop bneng? Ngin kynmaw ba ki jingiaroh arsap jong ngi ia lade kin ym myntoi ban pynitynnat ia kata ka dur. Lehnohei ki jingialeh bad ki jingpyrshang jong ngi ban thaw bneng hi na ka bynta ia lade. Ka jingiatiplem jong ngi ka dei ban long kaba khuid phar. "Jar kiba don ki shkor ban sngew, to **ngin** sngew!".

III. "U Jisn Khrist U long ujuh Mynhynnin Mynta bad sha Bymjukut!"

U Jisu Khrist U don hangne mynta! Aiu ka dei ia ngi ban leh? U wan lei shane? Ngi donkam eh ban tip ia ka daw ne ka jingthmu jong U balei U wan sha kane ka pyrthei. Na ka bynta ban jubap ia kine ki jingkylli ngi ioh jingmut na ka Ktien U Blei kumne: u Apostol Petros u iathuh ia ngi ba U Jisu Khrist U la wan ban seng "Ia ki bneng kiba thymmai bad ia ka khyndew ha kaba ka hok ka shongsah" (2 Pet. 3:13). U Ioannis Nongpynbaptis u la pyrta bad u la ong, "To kylla ka bamut naba ka Hima ki Bneng ka la jan" (Math. 3:2) U Trai Jisu, ha ka basdang eh ka jingialap jong U U la ong, "La pyndep ia ka ïa, bad ka Hima U Blei ka lajan: to phin kylla ka bamut bad to ngeit ruh ia ka Gospel" (Mark 1:15) Ki Nongthoh, ki Pharisi bad ki Sudusi ki la kylli ia U: Kumno ngin kylla ka bamut haba ngi la long lpa ki khun u Abraham? U Trai Jisu U la jubap ia ki, "Lymda phi kylla ka bamut, phi ruh baroh phin jot noh kumjuh" (Louk. 13:3-5).

Uwei u Nongthoh ba rangbah u la leit ha U Jisu mynmiet bad u la kylli jarjar ia U Trai jong ngi ha kane ka rukom: Da kumno u briew u lah ban ioh ia kane ka bor Blei kum kaba me don ban leh kat kine ki kambah? U Jisu U la jubap, "Shisha shisha Nga ong ha me, lymda khapat ia u briew, um lah ban iohi ia ka Hima U Blei.. Ka dei ban kha pat ia phi" (Ioan. 3:3,7).

Shisien haba U Jisu U la phai sha u paidbah U la pyrta U la ong, "Lada uno uno ruh u sngewsliang, ai ba un wan ha Nga ba un dih ruh; jar uba ngeit ha Nga, ki wah um ba im kin iatuid noh na ka dohnud jong u" (Ioan. 7:37-38).

U Trai Jisu U don hangne hapdeng jong ngi mynta bad U ong, "Wan ha Nga!" "Ngeit ha Nga!" "Nga long ma Nga kata ka lynti, bad ka jingshisha, bad ka jingim de" (Ioan. 14:6). U Jisu Khrist U dang iai long Ujuh mynhynnin, mynta bad sha bymjukut. Mynta kumne U dang iai khot bad pyrta; To kylla ka bamut! To wan ha Nga! To ngeit ha Nga! Nga long ma Nga kata ka lynti, bad ka jingshisha, bad ka jingim de.

Ban long ki nongbud bashisha jong U Trai Jisu ngi dei ban ioh nyngkong ia ka jingkylla ka bamut kaba shisha. Ha kaba kylla ka bamut u briew u dei ban iohi ia lade ba u long u nongpop - uba donkam ban kylla noh ka rukom jingim, rukom jingpyrkhat, bad u dei ban sdang thymmai da kawei pat ka rukom jingim nadong shadong. U dei ban iohi ia lade ba u shong ha ka jhad kaba la pait, ka motor car kaba khlem brake, - u dei ban kynriah jaka noh. Ban shu duwai ban ong, "Ah Blei to map ia ki pop jong nga" khlem da iehnoh ia ka lynti kaba rim kaba la ju iaid, ka long tang ka jingshukor ia lade.

Haba u briew u la poi ha kane ka kyrdan, u la sngewkutlad na long shadong, u la phaikhmat bad u iohi ia U Jisu ba U donbor ban khala ia ki pop jong u baroh phar bad ban bahkhlieh ruh ia ka jingim bathymmai jong u; haba u la iohi ia kane, u la ngeit skhem bad u la rai ban aiti lut la ka jingim ha U; mynta u kynthih joit, u aiti ia la ka mon, bret noh bak la ka jaiñkup jot kiba rim, u snoh khak ban bud ia U Jisu wat la ka lynti kaba u pdiang ban iaid mynta ka lam sha ka diengphna Kalbari. Da la ka dohnud baroh u la ong ha la U Kynrad : Nga la ngeit bad nga la kohnguh! Ong, aiu Men ong? Ia-ia-ialam-ngan bud kat sha ba Me ialam!

U Trai Jisu Un ong pat ha u, "To shim ia ka lyngkor jong Nga ha phi to hikai ruh na Nga, naba Nga Uba luilui bad Uba rit ruh ha ka dohnud: te phin shem kaba jahthait ha ki mynsiem jong phi. Naba ka lyngkor jong Nga ka long kaba jem, bad ka jingkit jong Nga ka long kaba sting" (Math. 11:29-30)

Hangta te u sa nang ban pyrta kum u Apostol Paul. "Mynta nga la ithuh ia Uta Uba nga la ngeit, bad nga ngeit

skhem ba U long Uba lah ban da ia kata kaba nga la aiti ha U hamar kata ka sngi" (2 Tim. 1:12).

Ka jinglait jong ngi sha shiliang kam long namar ka jing stad ne ka jingkhlaiñ jong ngi. Ka shong nadong shadong ha Uta Uba ngi la snohbah, U Nongbahkhlieh ne U Nongbah-khala jong ngi. Lada ngi la khih, ne lada ngi la peit ki khmat sha ki jingkhih atphyllung jong ka duriaw ka jingim jong ngi, kata ngi la iap.

NGEIT BAD KOHNGUH.

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

———

IX. U JISU KHRIST U KPU KA JINGIM

"U Jisu Khrist U la iathuh ha ki, Nga Nga long Uta U Kpu jong ka jingim ; jar uba wan ha Nga un ym thngan, bad jar uba ngeit ha Nga un ym sliang lano lano ruh" (Ioan. 6:35)

Ngi shem khah khah ia U Jisu ba U don ha Kapernam U da hikai ha ka Synagog bad leh ruh shibun ki kambah. Kane ka nongbah Kapernam ka don harud ka Duriaw Galilaia ia kaba la khot ruh ka Duriaw Tiberias. Ka jingheh jong ka haba shim na ka bynta kaba heh eh ka don kumba 13 mail ka lynter bad 8 mail ka pyngkiang.

Ha kawei ka sngi haba U Jisu U la sngewthait eh na kaba leh ia ki kambah, kaba hikai bad iasait bad ki Nongthoh bad ki Pharisi, U la kynriah da ka lieng sha shiliang ka Duriaw Galilaia lem bad ki synran jong U ban ioh hikai, iasyllok bad ki bad ban ioh jahthait. Haba ki paidbah ki la iohi ba U la leit sha shiliang ki la iakhreh bud ia U, kiba da ki lieng ruh kito, kiba shu iaid da ka kjat ruh kito. Um lah shah ban peit ia u paidbah khlem da leh ei ei na ka bynta jong ki. U la hikai ia ki haduh ba lajan sep ka sngi. Ynda lajan miet kumta U la isynei bad sngewlem ia ki namar ki la dei ban thngan bad ym don jingbam ei ei ruh hangta ha ri khlaw. U la kylli ia ki synran jong u, kumno lah ban leh. ki lah ne em ban ai jingbam ia ki. Ki la jubap ia U ba kata ka long ka bym lah pyrkhat. Ka jaka ka long hapdeng ri khlaw, ym don ïing ym don sem, ym don ba die jingbam; wat lada don eh kata ka jingbam, naei yn ioh peisa ban thied, ban baa kat ia uta u paidbah? U Jisu U la kylli thikna ia ki tang katno ka jingbam ki don, bad la iathuh ia U ba kim don ei ei ruh. Uwei na ki u la iathuh, "Nga la iohi ia uwei u khynnah uba don khyndiat tylli ki kpu". Haba la phah khot ia uta u khynnah ban kylli shaphang ka jingbam kaba

---

La iathuhkhana ha ki balang ka Sub-District Umlyngka-Mawklot ha ka snem 1979

u don, u la iathuh ba u don tang san tylli ki kpu bad artylli ki dohkha kiba rit. U Jisu U la pan ia kita ki kpu bad ki dohkha, uta u khynnah ruh u la ai da kaba sngewbha haba la pan da kat U Nonghikai Uba khraw.

Haba U Jisu U la shim ia uta u kpu bad kita ki dohkha, U la bthah ia la kijong ki synran ba kin phah shong ia uta u paidbah lynnong lynnong, sanphew hynriewphew ngut shi lynnong lynnong. Haba U la shim kynthup ia kita ki jingbam ha lade, U la nguh bad U la duwai. Hadien kata U la phah wad tukri rah tiar napdeng u paidbah khatar tylli bad U la sei jingbam sha kita ki tukri, U la ai ha ki khatar ngut ki synran ban sam ia kata ka jingbam ha u paidbah. Ki la sam ia u kpu bad ia ka dohkha ruh. Katba sei ia uta u kpu, sei shi sei, um lut satia haduh ba baroh uta u paidbah ki la iabam kdang. Haba la dep kdang lut kita kiba iashong bam, U Jisu U la ong ha la kijong ki synran, ym dei ban pynlehnohei ia kiba lwet, leit khar lut ia kat kiba dang lah ban ioh. Haba ki synran ki la leit wad ia ki kpu bad dohkha lwet, baroh khatar ngut ki la wan rah sha U Jisu bad la shem ba ki la dap baroh khatar tylli ki tukri. Ki synran U Jisu, baroh khatar ngut ki la lyngngoh lyngngaiñ bad khamtam kita ki paidbah baroh.

Kaba kat kata ka jingjia ki paidbah kim lah pyrkhat shuh. Ka jingiakren bad ka jingialyngngoh hapdeng jong ki ka la long bym don thylliej briew ba lah ban batai. Lada ha ki ktien ba u la kren ym don briew uba la kren kat kita, ha ka kam ruh pat de ym don uba lah ban leh ia kaba kat kane. Ka jingiakhih shitrhem jong ki ha kata ka jinmiet ka la pynlong ia ki ban rai ba une U Jisu, bad tang ma U hi U dei ban long syiem halor jong ki. Ki la wad ia U hapdeng u paidbah ban tyrwa ha U ia ka pansngiat syiem, bad lada jia ba Um treh kin shu kem bor ia U ban pynlong Syiem ia U halor jong ki. Ka la jia haba ki la wad kim shem shuh ia U, U la kynriah noh nangta ym don ba iohi bad ym don ba tip shano U la leit. Ki synran jong U ruh kim shym tip shuh shano U don.

Ynda la sdang iongreiñ ki synran jong U ki la leit hiar sharud duriaw, ki la kiew halor kawei ka lieng ban leit phai noh sha shiliang, sha Kapernam. Ki paidbah ki la ĩt ia U

Jisu hapdeng kita kiba kiew halor ka lieng hynrei Um don hangta. La king ia kata ka lieng hapdeng ka jingdum jong ka miet, bad ym lah satia ban pyniaid beit ia ka namar la beh pyrshah jong ka ka eriong. Hamar pdeng duriaw, ki synran ki la iohi ia u briew ba u da iaid halor ka duriaw, ki la sheptieng ym tipbriew shuh namar ki la tharai ba ka dei ka rngai. Haba U Jisu U la iohi ia ka jingsheptieng jong ki, U la kren ha ki U da ong, Wat sheptieng, dei ma Nga! Haba ki la iohi ia u bad ki la sngewthuh na ka sur kren ba U dei U Nonghikai jong ki, ki la kyntiew ia U halor lieng bad U tang shu kiew, ka eriong ka la jah bad kata ka lieng ka la poi suk sha Kapernam.

Katba ki paidbah ki dang ialyngngoh hangta ha ka ri kynjah ha shiliang duriaw, la wan iaid lyngba nangta najan jong ki ki lieng, na shnong Bethsaida Haba ki la kem ia kita ki lieng shibun ki la ioh leit sha Kapernam ha kata hi ka miet katba don kiwei pat kiba la iaid kjat haduh ban da poi shnong.

Ka long kaba lah ban shu pyrkhat, ba ka la don ka jingiathuhkhana kaba shitrhem katta katta ha ki ïing ki sem ha Kapernam da ka jingwallam khubor jong u paidbah uba wan poi na shiliang duriaw, haduh ba ki babun ki briew kin nang iohthiah shuh baroh shimiet. Ynda mynstep ha kata ka sngi ka khubor ka la pur kum ka ding ha ka nongbah Kapernam, ba U Jisu U don hapoh shnong. Ki briew ki la iamih, ki lalum ialang, ki la iabeh sha kata ka jaka kaba U don U Jisu Napdeng u paidbah uba la iadon ha shiliang ka duriaw ha ka sngi ba la lah, ki la khmihlynti ba mynta te kin sa ioh ban thung Syiem ia U la da kano kano ka lad.

Haba ki paidbah ki la iawan tur lang sha U, U Jisu U la tip bad U la iohi lpa kaei kaba don hapoh jong ki. Ki la kylli ia U, Ko Nonghikai, kumno Me la da wan poi shane haba mynhynnin, haba ki synran jong Me ki la kiew lieng ban wan shane, Me Mem don hangta. U Jisu Um shym la jubab beit ia ka jingkylli jong ki, namar U iohi ba ha ka jingmut kine ki briew kim da don eh ka jingsngew kwah tip ia ka rukom wan rukom leit jong U. U la jubap ha ka rukom ban siat ban khlong ia kaei kaba don shisha ha ka barieh ka nohnud jong ki. U jubap ia ki U ong, Nga tip

balei ba phi wan ialum katne katne sha Nga: ym dei namar ba phi kwah ban sngap ia ki jinghikai ba bha ba Ngan kren ha phi bad ba phin iohi ia ki kam ki jingleh baphylla jong U Blei; phi la iawan namar ba phi la iabam kpu mynhynnin hangtai ha shiliang duriaw; nga iathuh ia phi, wat wad ia u kpu uba mynhynnin uba la pynkdang ia phi, hynrei mynta phi la iathngan biang. Nga ong ha phi, to wad ia uta U Kpu U ban iaisah junom sha ki bymjukut ia Uba Nga Ngan ai ha phi, ia Uba U Blei U la thung bad U la pynskhem. Kiba kham long nongialam napdeng uta u paidbah ki la ong: Ngi tip ba ka long kaba shisha ba U Blei U lah ban ai bainong ia ngi da uta u kpu uba ngin ym thngan shuh, kumba U la leh ia ki kpa tymmen jong ngi ha Ri Khlaw haba U ai ia kata ka manna da ka kti u Moses: ngin leh aiu ba ngin ioh ia uta u kpu? U Jisu U la jubap beit. Kane ka long kaba phi dei ban leh: Ngeit ha Uta ia Uba U la phah. Ki la jubap, Ngin ngeit kumno khlem da iohi ia ki dak phylla kiba ngin da iohi markhmat markhmat? (Ki la klet ia u kpu uba ki la dang lah bam tang shisngi mynshuwa). Hangno uta u kpu? U Jisu U la jubap, Uta u kpu um iadei bad kane ka manna kaba u Moses u la ai ia ki kpa jong phi ha ka ri khlaw; Une U kpu U long U jong U Blei Uba wan hiar na bneng Uba lah ban ai ka jingim kaba thymmai ia ka pyrthei baroh kawei. Hangta ki la jubap, Ko Trai, to ai ha ngi ha la ka sngi ia uta u kpu ba ngin ym da donkam shuh ban trei shitom ban ioh kpu. Hangne U Jisu U la kren shynna ha ki, *Nga dei ma Nga uta u kpu jong ka jingim, jar uba wan ha Nga un ym thngan, bad jar uba ngeit ha Nga un ym sliang lano lano ruh. Nga la wan hiar na bneng, ym ba Ngan ioh leh ia ka mon ka jong Nga hi, hynrei ia ka mon ka jong U Kpa jong Nga. Uba ha bneng Kane ka long ka mon U Kpa jong Nga, ba u briew baroh uba iohi ia U Khun bad uba ngeit ha U un ioh ka jingim bymjukut bad Un pynmihpat ia u ha ka sngi ka bakhatduh.* Ha kane ka jingong U Jisu ba dei ma U Uba long u kpu jong ka jingim, ki paidbah Jiw ki la thut.

Ki paidbah Jiw ki la iohi ia U Jisu bad ki la pan kpu na U - ki la pan ia u kpu uba na ka khyndew, uba kynja khyndew, hynrei U Jisu U la tyrwa ia "U Kpu Uba wan

hiar na bneng"; namarkata kim shym lah ban ngeit ha U. Kim treh satia ban pdiang ia U namar Um dei Uba na kane ka khyndew, U la wan hiar na bneng. La ki la iohi ia U da la ki khmat kum Uba na kane ka khyndew, kim shym ohi ia U kum uba na bneng, namar ki dang long kiba mat-iah, ym shym pat pynpeit satia ia ki khmat ba kynja mynsiem ong ki.

Ka pyrthei hi baroh kawei ka kwah kpu. Kum ka khyndew ka bym ju kdang, ki briew kiba ha ka ruh ki ong, Ai shi-Ai! Kane kam dei tang ia kine bad kitai ki briew, ka long salonsar ia ki briew baroh katba don ha ka sla jong kane ka pyrthei, la ki don ha kano kano ka kyrdan. La ki la bam kdang katno katno, la ki la dap bad la poi sha ban shlei shabar, hynrei ki dang kwah ki dang ong, ai-shi-ai. Ki nongsaiñ hima sima ha kane ka pyrthei ki kular ban ai kpu ia u paidbah, lada kim kular ban ai, bad haba ki la kular kim lah ban ai, ym donkam shuh ia ki. Ki jingiakhih ki briew ha kane ka pyrthei ki la mih bad ki la iai mih na ka daw kpu Tang shu ioh kpu mynta, lashai ki la thngan kpu bad ki la ong ai shuh. Shuh-shuh, ym lah pyrkhat ia kata ka jingpan aishuh-shi-aishuh. Uwei u rangbah shipai ba donnam u la kren bad u la ong ha kawei ka sngi, "Ka kynhun shipai ka iaid da ka kpoh." Pynbiang ia ka kpoh, kata la neh, hynrei pynduna ia ka, kata u la kynran dien. U Apostol Paul shisien u la kren shaphang ki briew kiba pynlong blei ia ka kpoh. U soitan u tip ia kane, ba haba U Jisu U la shahjingit sawphew sngi bad sawphew miet hangta ha ri khlaw, u la leit iashem bad U ban kren sha-phang u kpu, uba long uba kynsai tam ha ka jingim ki briew. U soitan u ngeit ba da u kpu un jop ia U Jisu. U la shah jop, namarkata kam iadei bad U Jisu.

Kumba u kpu jong ka khyndew u long uba kynsai tam ia ka jingim u briew uba kynja khyndew, kumta ruh U Kpu uba kynja bneng Uba wan hiar na bneng U long Uba kynsai tam na ka bynta ka jingim ba kynja bneng, ka jingim ha ka mynsiem kaba long ka jingim kaba bymjukut. U Jisu Khrist kum U Kpu ka jingim U la wan hiar na bneng sha kane ka pyrthei ban ai ia ka jingim kaba thymmai kaba kynja bneng ha u briew uba kynja khyndew, ba uei uei ruh uba ioh bam na Une U Kpu un ym iap shuh hynrei un ioh ka jingim

bymjukut. U briew uba kynja khyndew, u long u briew uba dap ruh da kaba kynja khyndew - ka jingud. ka jingiam, ka sngewsih, ka jynjar, ka khuslai bad ka jingsarong thala kaba shaphang kiei kiei ki jong kane ka jingim. "Nga la wan ba kin ioh ka jingim, ba kin ioh kyrhai ia ka ruh" (Ioan. 10:10). "To wan ha Nga, phi baroh kiba thait bad ba khia ka jingkit, te Ngan pynjem ia phi" (Math. 11:28)

Ha kawei ka shnong la don uwei u briew uba pang khrew uba la shitom eh. U la phah sumai ia lade ha ki doktor bad kiwei kiwei ki nongpynkhiaa kat kiba u iohsngew ba ki lah ban pynkoit ia ka jingpang jong u. U la shah shitom la bun snem, bad kiba la iadon kti ha kaba ialeh ban pynkoit ia u ki la dap da ki phew ngut. U la sngewngiah sngewthait ba um kwah doktor shuh. Ha kawei ka sngi, la wan poi ha shnong jong u uwei u doktor uba la bna nam shaphang jong u uba lah ban pynkoit ia ki briew kiba ioh jingpang khrew kiba ki Hospital ruh kim lah shuh Haba kiba ha ïing ha sem bad ki lok ki jor ki la wan pynkwah ia u, u la kohnguh ban pyishang khatduh ban shah sumar ha uta u doktor bad un sa keiñ noh artat, un ym dih dawai shuh bad un ym shah ktah kti shuh hano hano ruh U la phah khot ia uta u doktor ha ïing bad u la iathuh ia ka history ka jingpang jong u kat kaba u lah ban kynmaw. Nangta u doktor u la pan ban da eksamin ia u. Ka la shim por kumba shiteng kynta ia u doktor ban eksamin lut ia ka met jong u naduh khlieh haduh kjat. Haba la dep, u doktor u la phuh samrkhie haba u peit ia uta u nongpang; u la ong "Nga la shem ia ka jingpang jong phi, ka long kaba rieh kaba shitom ban shem wat ha ki Hospital kiba heh. Nga la ju sumar teng ia kiba ioh ia kane ka jingpang, da ki phew ngut ki nongpang ki la koit". U doktor u la kylli ia uta u nongpang, "Ka khlieh jong phi ka long *kumta kumta*, ym dei?" "Ho'id kumta, doktor!" "U pdot u long *kumta kumta*, ym dei?" "Ho'id kumta, doktor!" "Ka kpoh phi long *kumta kumta* ym dei?" "Ho'id kumta, doktor!"" "Ki kjat ki long *kumta kumta*, ym dei?" Ho'id kumta, doktor!" U doktor u la kylli lut ki jingkylli shaphang lajan baroh ki dkhot met jong u. Katba nang kylli u doktor, u la jubap, kumta-shi-kumta. Katba nang bun ki jingkylli katta nang jur ka jing-

sngewshaniah jong u ha u doktor. Haba la dep kaba eksamin u la ong; "Phah shim ka dawai, ngan ai tang sawsien dih shuwa, ngan khmih kumno ka trei kam, ngan sa wan jngoh biang lashai jaanmiet. Dih ia ka shisien mynta ka miet bad jaisien dih lashai" U doktor u la ieng ban leit noh; uta u nongpang u la khublei ia u u da ong, "Khublei ia phi doktor, kat phi ngam pat ju shem doktor u ban shem lut ia ki jingpang jong nga!"

Naduh kata ka khyllipmat ba mih ban leit noh u doktor, u la iaroh lynter ia ka jingstad uta u doktor. Wan kiba ha iing ha sem ruh u ong, "Mynta nga la shem u doktor uba stad tam uba lah ban pynkoit ia ka jingpang jong nga." Wan jngoh pang ki lok ki jor jong u ruh, u dap tang ka iaroh ia u doktor. Ynda la wallam ia ka dawai kaba saw hoiñ hoiñ kaba ibang ithiang, u la shim u rah ha ka kti u ong artat, "Kane ka long ka dawai kaba bha tam ha ka pyrthei, ba u doktor uba stad tam u la ai na ka bynta ban pynkoit ia ka jingpang jong nga! Shisha shisha kane ka long ka dawai kaba bha tam ha ka pyrthei, nalor kane ym don kawei pat ka dawai" U la plah wan iah iwei i nieij rit u la tap da i jaiñ tap mieij bad buh halor ia uta u bitor dawai, iyngkat bad i khuri dih dawai. U la shu khmih halor kata ka dawai, kat ha uba rung u la iathuhkhana tang shaphang kata ka dawai. U ong, "Kane ka dei ka dawai kaba bha tam ba la ai da u doktor uba stad tam Kane ka dei ka dawai ka ban pynkoit phar ia nga na kane ka jingpang." Ha kat uba kiew uba hiar ban wan rung hapoh ka kamra thiah pang jong u, u la kdew, u la iaroh tang ia kata ka dawai bad uta u doktor.

Ynda kum lashai jaanmiet, uta u doktor u la leit ban jngoh ia u kumba u la kular. Uta u nongpang ruh u la sngewkmen ba u doktor u la wan biang ban jngoh ia u. Tang shu rung u doktor u la ong, "Khublei shibun ia phi, doktor, phi la ai ia nga kane ka dawai kaba bha tam ha ka pyrthei. Kaba kat kane ka dawai ngam pat ju shem ha la ka jingim." Haba u doktor u la khmih ia kata ka dawai ha u bitor nalor ka mieij u la iohi ba don sawsien dih. U la ai sawsien dih bad ha u bitor sah sa sawsien dih! Ki khmat jong u ki la kylla saw snam da ka jingbitar. U phai ktien

sha uta u nongpang, "Khun ka bieit, ia uba kum ma me une, ngam treh sumar pang. Mar kumta u phet noh bak na kata ka ïing.

Parabangeit baieit, tang da kaba shu peit bad iaroh ia ka dawai bad ia u doktor, ym don jingkyrmen ban ioh jingpynkoit na ka jingpang. Donkam ban dih ia ka dawai. Kumba ka jingbam ha ka dur jong u kpu, u jhur, u soh, ka doh, ka um ne ka dawai, ka trei ban pynduh ia ki jait khñiang baroh kiba hapoh ka met u briew, kumta ruh ka met bad ka snam U Jisu kan pynkhuid ia ka jinglong bymhok bad jinglong tngit ka dohnud jong u. Tang da kaba shu iathuhkhana bad iaroh ia U Jisu Khrist kan ym pynim ia u briew Ka nuksa ba la pyni ka kdew ba dei ban da pdiang ia U bad ngeit ruh ha U ba kaei kaei baroh kaba U kren bad U leh ka long kaba "**Ho'id**" bad kaba "**Amen.**"

"Lada ngi iaid ha kata ka jingshai kumba U long ma U ha kata ka jingshai, ngi don ka jingiasyllok lem paralok hi, bad ka snam U Jisu U Khun jong U ka pynkhuid ia ngi na ka pop baroh" (Ioan. 1:7).

"Lada ngi phla ia ki pop jong ngi, U long Uba iainch bad Uba hok ban map noh ia kita ki pop jong ngi bad ban pynkhuid ia ngi na ka bymhok baroh" (I Ioan. 1:9)

* * * *

"Nga Nga long Uta U Kpu jong ka jingim; jar uba wan ha Nga un ym thngan, bad jar uba ngeit ha Nga un ym sliang lano lano ruh" (Ioan. 6:35).

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

— —— —— ——

X. U JISU KHRIST NONGPYNIM KA PYRTHEI

"U Kpa U la phah ia U Khun ban long U Nongpynim jong ka pyrthei" (*1 Ioan. 4 : 14*).

Haba ngi pule ia ka Ktab Nongiathuhlpa, ha ka Ktien U Blei, ngi shem bunsien U Blei U la pynbna shaphang ia lade ba U long U Nongpynim jong ki Israel, ba nalor jong U ym don shuh da uwei pat. Ha ka por ba la kha ia U Jisu Khrist ha Bethlehem, ngi shem u Angel u la leit paw ha ki nongaplangbrot ha lum bad u la pyrta ha ki, "Ha kane ka sngi la kha ia phi, ha ka shnong u Dabid, ia U Nongpynim Uba long U Khrist Uba U Trai" (Louk. 2 : 11). U Blei na bymjukut U la phah bad U la aiti ia la U Khun ban wan shim ia ka jinglong briew, bad da kata ka lynti, ban long U Nongpynim jong ka pyrthei da kaba pyllait noh ia u briew na ka jingshah tehmraw ha ka pop bad u soitan.

Haba ngi bishar bniah shaphang ka jinghap u briew ha kper Eden, ngi shait rai pynrem ia u Adam bad ka Im namar ba ki la bam ia u soh jong u dieng adong. Hynrei ngi iohi ba kin ym da la bam na uta u soh lymda u soitan ha ka dur u bseiñ u la leit pynshoi ia ki. Ka sngewdei eh ba ngin pynkit ha u soitan kum u nongpynshoi ban ia kaba ngin kynnoh ha u Adam bad ka Im kum ki nonglehpop ban pyndum pyniongngit ia ka pyrthei haduh katne. Ka Ktien U Blei ka iai ban ia ka jingshisha ba ka pop ka la wan sha kane ka pytthei da u Adam bad ka Im: Kumno ngin sngewthuh ia kane? Ka jingkylli ba ngi don ban kylli ka long, Balei u Adam bad ka Im ki la shah jop ha u soitan? Ngin iohi ia ka daw ba ka long ka jingikwah ka jong kine ki tymmen ban ioh bam na uta u soh uba ibang ithiang. Lei lei haba u soitan u la batai ia ka daw balei ba U Blei U la adong ia ki ban bam na uta u soh, ka jiagkwah bam ka la nangjur nangjur. Leit sha ba kham tynrai shuh shuh, Balei ba ki leit kwah ban bam ia u soh

uba U Blei U la maham da ki ktien kiba shai kiba U ong. Phi tang shu bam. ia kaba iap phin iap shisha? Hangne ngin shem ia ka daw kaba tynrai, balei ba u Adam bad ka Im' ki la bam ia u soh jong u dieng adong: kata ha daw ka long ba ka dohnud kaba rieh kaba don ha ki ka long ka JINGBYMNGEIT. Ka jingbymngeit bad ka jingbymkohnguh ki iaiaid lang synrop synrop. Ym don kaei kaei kaba da kawei pat kaba U Blei U kham pyrshah bad kham sngewsih ban ia ka jingbymkohnguh u briew ia ka ktien jong U kaba kdew beit ba u long u bymngeit ha U. Ka pop jong ka jingbymngeit ka long kaba khraw tam ha khmat U Blei, bad ka long kaba pynkthang tam ia U. Ngi pule ha ka Testament Bathymmai, u Apostol Paul u kren kumne shaphang kane ka pop. "Wat ai iano iano ban shukor ia phi da ka ktien thala: namar na ka bynta kine kiei kiei ka jingbitar U Blei ka wan ha ki khun ka jingbymkohnguh" (Eph. 5 : 6). Ha ka ktien tynrai. ka ktien jingbymkohnguh ka kit jingmut hi ka jingbymngeit.

U Jisu Khrist U la wan sha kaae ka pyrthei ban pynioh pat ha u briew ia ka JINGNGEIT ha U Blei, kaba u la duh, katba kum kaba u la ioh pateng na u Adam. Hangne ka shong ka dor bah jong ka jingwan U Jisu Khrist sha kane ka pyrthei kum U Nongpynim ki briew. U Jisu Khrist U la wan ban pynioh pat ia ka jingim kaba dap kyrhai ha ki briew kiba la iap ha ka pop ka jingbymngeit. U la wan ban pynioh pat ia ka jingsuk ha kiba la jinjar sat. U la wan ban pynioh pat ia ka jingshai ha kiba la shong hapoh ka byndi dum. U la wan ban pynioh pat ia ka bor ha kiba khlem ka bor. U la wan ban pynioh pat ia ka jingkyrmen ha kito kiba la duh jingkyrmen. U la wan ban ai jingtngen ha kito kiba la pait dohnud. U la wan ban ai jingshlur ha kito kiba sheptieng bad khaweit.

Ngan iathuh ia phi shaphang kumno U Jisu Khrist U la hikai ia la ki synran shaphang kane ka jingngeit ha U Blei. Shisien katba u dang iaid ha lynti, U la ioh ia uwei u dieng soh dumbur uba jyrngam bha ki sla; U la leit wad soh na u hynrei ym don soh satia, namar kata kam dei ka por met soh. U Jisu U la kren ia uta u diengsoh, Naduh mynta yn ym don shuh mano mano u ban ioh soh na me.

Kum lashai, haba ki la iaid biang na kata ka lynti, ki synran ki la kdew ha U Jisu ia uta u dieng soh dumbur ki da ong, "Kynrad, hakhmih uta u dieng dumbur ia uba Me la tim, u la iap tyrkhong noh" (Mark. 11 : 21). U Jisu U la phai ktien sha ki : "To ioh ma phi ka jingngeit ha U Blei. Shisha Nga ong ha phi, ba uno uno ruh u ban ong ha une u lum, to long ba la rat noh, to noh ruh sha duriaw, bad un ym sngewartatien ha la ka dohnud, hynrei un ngeit ba yn sa long kiei kiei ruh ia kiba u la ong, kan long ia u kaei kaei ruh ia kaba un ong" (Mark 11 : 22, 23). Kane ka dei ka pharshi kambah. U Jisu Khrist U la kren shibun ki pharshi, U la leh shuh shibun ki kambah. Ha kane kaba iadei bad u dieng dumbur, U la kren ki pharshi da kaba leh kambah halor uta u dieng. Ka jingthmu ka jong U Jisu Khrist ka long ban pynshisha ha ki synran jong U ba lada ki don ka jingngeit kaba shisha, kaba khuid phar, ka bymdon sap jingartatien ei ei ruh, ki lah ban ong ia u dieng. To long ba la rat noh bad ba la pynnoh sha duriaw, te kan long kumne kumne ruh. U Jisu Um don jingmut ban kren shaphang u dieng ne shaphang u lum. Ka jingthmu jong U ka long shaphang ki *problems* lane ki jingeh kiba khraw bad kiba khlaiñ katno katno, lada ki don ka jingngeit kaba shisha, kin pan na U Blei, te U Blei Un ai ha ki ia kaba ki pan. Ka tynrai kaba U Jisu U hikai da kane ka Pharshi-kambah ka long ba U khmihlynti ba u dieng dumbur un don soh wat ha ka por bymdei seisoh, haba u don ki sla ba jyrngam kiba long ka dak jong ka jingim ba paka. Shisien U Jisu U la ong ha la ki synran, "Ngam khot shuh ki shakri ia phi; hynrei Nga la khot ki lok ia phi" (Ioan. 15 : 13). Hangne, U Jisu U la phai sha la ki synran jong U. U ong, "Ko lok, to ioh ha phi ia kane ka jingngeit" Ngeit ha ba dei por bad ha bymdei por. Ngeit haba ioh bad haba duh. Ngeit haba suk bad haba shitom. Ngeit haba sngewbha bad haba sngewsih. Ngeit haba marwei bad haba bunbriew. Ngeit ha ka por jingiaseng bad haba ialehkai. Ngeit ha ka por dnwai bad haba treikam ne shong iew, por shong dorbar ne por ialehthma. Ngeit haba peit bad ha bathiah. Ngeit ha ka baim bad ngeit ha ka baiap. Ngeit ha ka bashai bad ngeit ha ka badum.

Haba ngi la ioh ia kane ka jingngeit ha U Blei, ngi la jop phar ia ki *problems*, ne jingwit jingwa baroh. Shisha, ngi la jop ia ka pyrthei hi. Khmih kumno u Apostol u la ong, "Naba kaei kaei baroh ia kaba la kha na U Blei ka jop noh thiaw ia ka pyrthei; te kane ka long kata ka jingjop kaba la jop noh thiaw ia kata ka pyrthei, *ka jingngeit jong ngi keiñ*. Uei uta uba jop noh thiaw ia kata ka pyrthei; tang uta keiñ uba ngeit ba U Jisu U long U Khun U Blei" (1 Ioan. 5 : 4, 5).

U Jisu Khrist kum U Nonghikai Uba khraw, nalor kiwei kiwei ki jinghikai, kaba khraw bad kaba kongsan tam ka long shaphang ka jingngeit ha U Blei. Lada ngim don kane ka jingngeit, kiwei kiwei baroh ki jinghikai ki long kiba shu shong kynrong khem ka nongrim kaba skhem bad kaba tynrai. Nalor ki babun ki rukom bad ki nuksa ba U la hikai ban pynshai bad pynshisha shaphang ka jinglong ba kynsai tam jong ka jingngeit ha U Blei, U la pyni da lade, da la ka jinglong jingim, da la ki kam, da la ki jingleh. Kum ka nuksa, kumne U la ong, kumba ngi shem ha ka Gospel u Ioannis: "Naba Nga la wan hiar na bneng, ym ba Ngan ioh leh ia ka mon ka jong Nga hi, hynrei ia ka mon jong Uta Uba la phah ia Nga" (Ioan. 6 : 38). "Nga Nga la pyndonburom ia Me ha ka pyrthei : Nga la pyndep ia kata ka kam ia kaba la ai ha Nga ba Ngan leh" (Ioan. 17:4).

Shuh shuh ha kiwei kiwei pat ki jaka U la ong kumne: "Kieī kiei ruh kiba Nga Nga la iohsngew na U Kpa jong Nga, ia kita keiñ Nga ong ha ka pyrthei...ynda phi la kyntiew ia U Khun U Briew, hangta phin ithuh ba Nga Nga long ma U bad ba Ngam leh ei ei ruh em na lade hi; hynrei kat kumba U Kpa U la hikai ia Nga, ia kita kiei kiei ruh Nga iathuh Nga Nga kren ia kaba Nga la iohi bad U Kpa jong Nga...Shibun ki jingleh babha Nga la pyni ha phi na Uta U Kpa jong Nga...Lada phin sumar ia ki hukum jong Nga, phin ioh iaineh ha kata ka jingieit jong Nga; kumba Nga keiñ Nga la sumar ia ki hukum Uta U Kpa jong Nga, bad Nga iaineh ha ka jingieit jong U" (Ioan. 8 : 26, 28, 38; 10 : 32 bad 15 : 10).

U Jisu U la trei dep ia la ka kam ha kane ka khyndew; U la leh ruh ia ki kambah jong U da kaba ngeit bad

shaniah lut ha U Kpa jong U Uba ha bneng. Ha kato ka por ba U la pynmih pat ia u Lasaros napoh jingtep, U la phla kumne : "Ko Kpa, Nga nguh ia Me ba Me ju sngew ia Nga; Nga te Nga tip ba Me sngew ia Nga ha la ka sngi, hynrei Nga la kren na ka bynta une u paidbah uba ieng baroh sawdong, ba kin ioh ngeit ba la phah ma Me ia Nga" (Ioan. 11 : 41, 42). U Khriet U la ngeit tylli lut ha la U Kpa jong U Uba ha bneng. U la leh ia ki kambah jong U baroh namar U la ngeit ha la ujong U Kpa. U la shah shitom bad U la shah iap ruh halor ka diengphna namar U la ngeit ha la U Kpa ba ka jingngeit bad ka jingkohnguh jong U kaba haduh kaba lut khoit kan long ka lad jingsiew-spah ia ka pop u khun bynriew.

Ko ki parabangeit baieit, ngi mut kumno shaphang ka snem 1980? Kane ka dei ka sngi nyngkong jong ka snem. Ngi la iakynduh ki jingch bad ki suhsat ha kine ki laibnai ba la dep. jong ka snem rim, namar ka jingkhih kynrum kynram hangne ha nongbah sor bad haduh nongkyndong na ka bynta ka *Curfew* (Korphiw). Ka sorkar ka la pyndon-kam ia la ka buit ka bor baroh ban pynthanda ia ka jingshit jingkhluit ki briew ban beh noh ia ki nongwei napoh kane ka ri.. U Governor jong ka jylla hi u la iohi ia ki jiugeh kiba lada ialeh tang da ka bor sorkar yn ym lah ban pyn-jem · U la appeal sha ka rangbah nongialam niam baroh ba kin iatrei iang ban pynwan pat ia ka jingsuk hapoh shnong bad ha ka ri baroh kawei Ym don mauo mano na ngi uba sngewbha ban im hapdeng ka jynjar bad ka jinglong kaba kynrum kynram ha ka shnong ha ka thaw. Ngi iakwah baroh ia ka jingsuk. Ngi khmihlynti ia ka jingsuk. ba kan wan kloi noh U Nongpynim jong ngi, Uba long ruh U Syiem ka jingsuk. U khot ia nga bad ia phi, "Ia ka jingsuk nga iehnoh ha phi, ia ka jingsuk ka jong Nga Nga ai ha phi. ym kumba kata ka pyrthei ka ai, Nga ai ma Nga ha phi. Wat khih khuslai na ka nohnud jong phi, lymne wat sheptieng" (Ioan. 14 : 27). Ngi ainguh ia U Blei ba naduh hynnin ka sngi, na ka liang ki bor sorkar ki la pyllait ia ka Curfew na ka bynta ba ngin ialehkmen Snem Thymmai. Ngi la ioh ban iakhublei snem thymmai haba ngi iakynduh mynta ka sngi, ngi iaong "Snem Thymmai

Basuk ia phi." Parabangeit baieit, nga pynkynmaw biang ia phi ba ka jingsuk kaba habar ha kane ka pyrthei kam don dor shibun. Dei ka jingsuk kaba naduh poh jong ka dohdud haduh shabar ha ka pyrthei kaba dei ka jingsuk kaba shisha kaba U Tiai jong ngi U la kular. Sa shisien U kren biang kumne : "Nga la kren ia kane kiei kiei ruh ha phi, ba phin ioh ka jingsuk ha Nga; ha kata ka pyrthei phin ioh ka jynjar, hynrei to long shlur phi ! Nga Nga la jop ia kata ka pyrthei" (Ioan. 16:33).

Ko parabangeit baieit nga khot biang ia phi. Ale mynta ngin phai sha U Blei. Ngin pdiang bad ngeit ha U naduh ia ka dohnud baroh. U Kynrad jong ngi U la kular U ong, "Ia kiei kiei baroh kat kiba phin pan ha ka jingduwai da kaba ngeit, phin pdiang" (Math. 22 , 22). "Lada phin pan ia kaei kaei ruh na Nga ha ka kyrteng jong Nga, ia kata Ngan leh ? eiñ (Ioan. 14: 14).

Aiu ngi donkam? Aiu ngi kwah? Aiu ngin pan na U Blei ha kane ka sngi kaba nyngkong jong kane ka snem thymmai? Ngim don ei ei kaba palat ia kane : Ngi kwah ia ka jingsuk ! Kane ka dei na ka bynta ka jingsuk jong ngi kaba marwei marwei Ngin duwai ha U Blei ba Un ai ha ngi ka jingshem suk ha ki bynta ka jingim jong ngi kaba nadong shadong. Ngi kwah ia ka jingsuk ha la ki ïing ki ïing, ba U Blei Un plie kyrhai ia ki lad jingim kiba ha ka liang ki met bad ba Un ai ha ngi ka jingsuk jingsaiñ shiïing shisem, ha ka shong ka sah, ha ka trei ka ktah, ha ka ktien ka thylliej Ngi kwah ia ka jingsuk ha ka imlang sahlang, ka jngiaieit ia ka jingsngewbha ha shnong ha thaw, ban iasyllok bad iakhublei da ka mynsiem ka jingiaieit kaba markylliang ha kaba ialeit iawan ha kaba iatrei iaktah Ngi kwah ia ka jingsuk ha ka ri bad ha ka pyrthei baroh. ban duh ki jingiashun, ki jingiabishni. ki jingkhwan bad ki thala thaleiñ kiba wad ban pynsngewbha ia lade bad pynsniew ia kiwei pat.

U Khrist U la wan sha kane ka pyrthei na ka bynta jong nga bad jong phi ban ai ia ka jingngeit, ka jingsnk. ka jingkyrmen bad ka jingieit.

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

XI KHRIST U LONG KA JUBAP IA KA JAITBYNRIEW KHASI PNAR

Right Rev President, ki Hynmen bad ki Para Shynrang bad Kynthei.

Ia buh ka sobjekt ia nga ban kren ha kane ka miet : "*U Khrist U long ka Jubap ia ka jaitbynriew Khasi Pnar*". Nga shim ia kane ka por ba la khmihlynti na nga ban kren ia kane ka sobjekt ha ki ar syrtap. Kawei ka long na ka bynta ki lok jong ngi kiba wan sha ka Assam Christian Council bad kawei pat na ka bynta ki para jait para khong jong nga kiba don ha kine ki Ri Lum

Shah ia nga ha ka basdang, ban pule katto katne ki dkhot na ka Ktien U Blei kiba don ha ka Kitab U Hosia Nongathuhlpa : Hosea 4 : 1 "To sngew ia ka ktien U Trai, phi ki khun Israel . namar U Trai U don ka jingiasaid bad ki bashong ha ka ri, namar ym don jingshisha, lymne jingisnei, lymne jingtip ia U Blei ha ka ri "

4·6.—"Ia u paidlang jong Nga la pynjot namar bymdon jingtip".

4 9. "Te kan long, kum u paidlang kumta ruh u lyngdoh: te Ngan pynshitom ia ki namar ki lynti jong ki, bad Ngan ainong ia ki jingleh jong ki".

5:15.—"Ngan leit phai noh sha la ka jaka, tadynda ki phla ia la ka pop, bad ki wad ia ka khmat jong Nga : ha ka jingjynjar jong ki kin wad dik dik ia Nga."

6.1 3.— 'Ki da ong, Ale, to ngin iaphai sha U Trai : namar U la tar, te un pynkhiah ia ngi : U la shoh, bad Un sopspaiñ ia ngi : to ngin ithuh ruh, to ngin nang beh ban ithuh ia U Trai : ka

---

Ka pynkylla Khasi ia ka jingkren ha ka Assam Christian Council, ha ka Balang Mawkhar, August 23, 1952

jingmih jong U ka skhem kum ka step ; te un wan ha ngi kum u slap, kum u 'lap khatduh uoa ai um ia ka khyndew".

"U Khrist U long ka jubap ia ka jaitbynriew Khasi Pnar."

Ha ka por ba nga dang khynnah rit, I Meirad I la iathuh ia ngi kawei ka jingiathuhkhana shaphang kawei na ki jaitbynriew Khasi, ba ha ki por hyndai eh ka la ju don ka dustur ha kawei ka jait ka khong ba ki ju pynsngaid ia la ki kparad ne ki kmierad, haba ki la tynmen eh, haduh katta ba ki la ibang ban bamdoh ia ki. Haba ka por ka la biang kin ialum lang ki khun ki ksiew baroh, ki da khot sngewbha ia la ki kur ki jait bad ki lok ki jor, ki pynlong jingkhawai bah ban iabamdoh ia uta ne kata ka tymmen. Lehse ka dei namar kata ka daw ba ki dkhar ki khot ia ki Khasi ki *Khaimanus* ne nongbambriew. Nga shu pyrkhat, ba kane ka lah ban long kawei na ki daw, balei ba kiwei kiwei ki jaitbynriew ba kham stad bad ba kham riewspah ki dang khot ia ngi ki riewkhlaw ne ki riewdum ba sahdien ki bym pat nang ban pyniapher ia la ka kti kamon na la ka kti kadiang.

Nga la pule bniah ia ka Programme shaphang ki sobjekt ba la buh ban kren ha ki jingialang jong kane ka Assam Christian Council, bad nga shem ki thoh kumne ; Ha khliehduh la ai ia ka Sobjekt Pdeng, "U Khrist U long ka jubap"; nangta la pynbud, "Ia ki samla", "Ia u briew shimet", "Ia ka iing," bad "Ia ka pyrthei". La buh kham kyrpang, "U long ka jubap ia ka jaitbynriew Khasi Pnar". Ia kine artylli ki jaitbynriew la buh ia ki marsyndah ban kren ha kajuh ka jingiaseng, bad lehse namar ba dang iathuhkhana ha ki kitab History jong ka pyrthei, haduh mynta, ba ki Naga ki long ki nongshohnoh ba beh wad khliehbriew, bad ki Khasi Pnar ki long ki *khaimanus* ne ki riewkhlaw.

Ngan iathuh ia phi ki lok baroh, ha kane ka miet, ba naduh ba U Jisu Khrist U la wan iuhkjat haloi kine ki Lum Khasi-Jaintia, ia ka dur bad ka rong jong kane ka ri la pynkylla. Da kaba iaid beit sha ka sobjekt ba la bub ia nga ban kren ha kane ka miet, U Khrist, ha kine ki shispah

snem U la pynkylla ia ki briew naduh ka dur ka dar kaba shabar haduh ka jinglong kaba shapoh ha ka rukom kaba phylla eh.

U Khrist U long ka jubap ia ka jaitbynriew Khasi Pnar.

Ngan ktah mynta tang artylli ki khmat kiba ha nga hi ki long kiba paw shynna eh.

Kaba Nyngkong Ka bynta kaba khraw tam bad kaba shah hakhmat duh ia ka jaitbynriew Khasi jong ngi ka dei ka niam jong ki.

(a) La kumba khadar snem mynta, ha ka jingiaid ialap joag nga ha kawei ka thaiñ jong kine ki Ri Lum, nga la iakynduh ia uwei u tymmen uba na kawei ka jait lyngdoh ba pawnam ha kane ka ri, uba la iathuhkhana shaphang ka ïing bad ka jait jong u ha ki por barim kumne : Ha ki sngi ba dang khynnah ma ngi, u ong, ka niam Khasi ka la long kaba da thikna bad shisha eh ia ngi ki Khasi. Hynrei naduh ki sngi u jumai bah, ha ka snem 1897, ki blei jong ki Khasi, imat, ki la phet shnong noh na kane ka ri. Ha ki por barim, haba ki ring ia uno uno u mawbynna uba heh katno katno, ban leit thung ha ka jaka ba la pynthikna, uwei u lyngdoh ba kham rangbah un shu leit ban pyrta bad ban phawar, katba u paidbah bad ki nongkhmihkai kin shu iarisa bad iaduhoi, uta u maw un shu iaid hi kum u briew uba don kjat. Hynrei naduh u Jumai Bah, ki blei imat ki la shu jah klep, bad ka niam Khasi ryngkat bad ka ïing lyngdoh ka la hiar kyrdan.

(b) La kumba arphew snem ei ei mynshuwa, uwei u doktor Khasi uba la nang la stad, uba dei na ka ïing Khristan kaba donburom, ha kawei ka sien ba nga iashong-kai bad u, u la buh ha nga kawei ka jingkylli, "Ko para, ka Babilon ka la kyllon, hynrei uei u ban tei pat ia ka?" Kito ki ktïen ki la sawa bad iai sawa jam ha ki skhor jong nga da ki bun snem Ka niam Khasi ka la kyllon. hynrei uei u ban tei pat ia ka? U Khrist U dang iai pyrta ia nga, U dang iai pyrta ruh ia ka balaag ha kine ki Ri Lum :

Uei u ban tei ia kata ka niam kiba shisha ha ka jaka jong kata kaba la kyllon?

Ka don ka jingnoh jingmut jong ki katto katne ki riewpyrkhat niam napdeng ki Khasi jong ngi sha ka ban ong ba ka lad ban ioh jinghun bad jingsuk ha ka mynsiem ka long tang ban ioh im hok. Lada ka long kumta, kaba lah ban ai jinghun ia kine ki briew ka long ban wad jaka rieh ha ka niam Buddhist. Hynrei ka jingpyrkhat Khasi kam lah ban sngewhun bad ka niam ka bymdon jinghikai shaphang U Blei kumba ka long ka Niam Buddhist. Ka niam Hindu ka la pyrshang ha ki por mynshuwa, lyngba ka Arya Samaj bad ka Brahmo Samaj, ban pynkylla ia kane ka ri jong ngi sha ka rukom jingngeit bad jingim Hindu. hynrei ka bor pyndem jong ki ia ka jingim bad jingpyrkhat Khasi kam shym seisoh satia. Ka niam Hindu ka long kaba bun jnit bun jnat than ha ka jingiohi ki Khasi Pnar jong ngi. kam lah ban kem ia ka mynsiem jong ngi. Ha kajuh ka rukom, ka Mission Musulman ka la sdang ban mihpaw ha kitai la kumba aiphew snem mynshuwa. hynrei mynta ym shym iohsngew shuh shaphang jong ka.

Ha kine ka sngi, ka la sdang kyrsoi ha ka jingmut jingpyrkhat ki Khasi ka mynsiem saiñ pyithei kaba mih na ki jingkylla ki kam synshar khadar ha ka ri. Kaba dei ne kaba lait, la pynkhih jur ia kane ka mynsiem kaba thpmmai da ki briew kiba sngur jingmut hynrei ki bymdon jingpyrkhat shaphang ka niam Haba kane ka mynsiem ka la phuh bha, nga hi shimet, nga ioh ba ka sngi kan poi ba ki briew kiba shongsuk imsuk ha kine ki ri lum jong ngi kin kylla long kum ki 'sew lamwir ki ban iadait uwei ia uwei pat. Nga kynmaw ba nga la pule shaphang uwei u briew uba khraw jong ka Ri Bilat uba kyrteng u Cardinal Wolsey. Une u la long u nongpyniaid niam bad u nongsaiñ hima uba khraw bad uba donnam ha kajuh ka por. Na kaba u la long u khynnah uba duk, u la iaid lyngba ka jingpule ha ki skul bad ki College, bad u la rung sha ka kam sharai balang. U la kiew shaduh kaba long nongpyniaid bad nongsharai halor ki babun ki balang. Namar ba u lah eh ban pynsngewbha ia u syiem, la thung ia u ban long u Prime Minister jong ka Ri Bilat, nangta la thung ruh ia u

ban iong u Bishop, nangta u la kiew sha ka kam Archbishop of York, nangta shuh shuh sha ka kam Lord Chancellor (Nongbat shabi jong ka spah ka hima), bad khatduh khatwai u Pope u la thung ia u ba un long u Cardinal. La iathuhkhana shaphang jong u ba u la iap kum u briew uba duk, uba jynjar bad uba paitdohnud, ba la ong ba shuwa ba un dkut mynsiem u la kren ia ki ktien kiba kum kine: "Ah Cromwell, Cromwell! lada nga la shakri ia U Blei jong nga tang da kaba marshiteng ka jingshitrhem kaba nga la shakri ia u syiem jong nga, Un ym da la iehnoh ia nga kumne kumba nga long". Na kane ka jingphla jong u, ngi iohi ba ka kam saiñ hima sima jong U ka kham khia shibun ban ia ka kam niam jong U. U briew uba don ka khlieh saiñ hima sima bad u bym don ka ding jong ka niam ha ka dohnud jong u, u long u briew uba dei ban shyrkhei: un pynsniew ia ka kam saiñ hima sima da kaba pyn. long jakhlia ia ka. U Mahatma Gandhi jong ngi u long ka nuksa kaba donburom jong kane ka pateng jong ngi, uba ka jingim bad ka jingaiti jong u na ka bynta la ka ri la iaroh bad burom da ki briew ha ka pyrthei, da ki lok bad ki nongshun kumjuh, namar ia ka jingkit kam hima jong u la ialam da ka mynsiem niam.

Ia ka dohnud bad ka mynsiem Khasi Pnar ym lah ban pynhun bad pynkyntiew daei daei ruh kaba khlem don jingktah ia ka jingiadei kaba bad U Blei Nongthaw jong ka. Ka ibeiñ ia ka kam pyrthei kaba khlem Blei. Kaba shai kdar kaba ieng ha khmat ka jingwad jingpynsuk bad jingpynhun ia ka mynsiem u Khasi Pnar ka dei, *U Khrist U long ka Jubap*! U Khrist U long U Nongpyndep ia ka jingwad jong ka jaitbynriew Khasi ia ka niam ba shisha. Da ki bun phewhajar ki briew ki la shem ia U bad ki la hun la suk ka mynsiem. U Khrist U long U Nongai jinghun ia ka jingthrang jingsliang jong ki briew ban shem ia U Trai Kynrad Blei Nongthaw Uba sngewlem U dei ma U Uba long ka Lynti, ka Jingshisha bad ka Jingim jong ka jaitbynriew Khasi Pnar.

Ka baar pat. Kane ka dei ka lyer saiñ hima sima kaba beh jur halor ka Ri India baroh kawei; kane ka ktah ruh ia ka jaitbynriew Khasi Pnar jong ngi. Ngam pat ju

la pyrshang mynno myngno ruh ban ai ka jingkren hangno hangno ruh kaba don ka jingsma kam saiñ hima sima, bad nga pyrshah naduh la ka dohnud baroh, ban pyrshang pynlong ia ka pulpit ka jaka ban kren kam *Politics*. Ka subjekt khyllah ba la pashat sha nga ban kren mynta ka miet ka pynpyrkhat ia nga shaphang ki jingpyrkhat ba thymmai ba la shon khia ha ka jingmut ki briew jong kane ka ri kiba iadei bad ka kam saiñ hima sima. Ha ki por ki por, ka mynsiem ban pyrkhat shaphang ki kam saiñ hima sima ka knieh noh ia ka jingpyrkhat kaba dei ban ai sha kaba kynja niam. Haba la pynbna shaphang ka Ri India ba kan long ka Hima Pyrthei Laitluid, ka wan shon jur halor ka jingpyrkhat ki briew jong kane ka ri ban pynlong ia ka kam synshar pyrthei ka bleithaw jong ki briew ha baroh ki kyrdan jingpyrkhat. La pynmih ki jingkren paidbah baroh ha ka mynsiem ka jingsngew pyrthei da kaba leh sumar ban da na kaba iapynmong ia ki jingsngew jong kiwei ia ki wei pat. Haba u briew um long janai naduh haduh, teng teng-u thylliej briew u lait liat na uno-re-uno u nongialam paitbah ban pynpaw madan ba ki khristan jong ngi ki shah peitkhmat kum ki riewsahdien ha ka jingkyndit bynriew bathymmai jong u paid ka ri Hangne hangtai, kine ki jinglait liat u thylliej ki pynpaw ia ki jingpyrkhat ba shapoh, ha kaba ia ki missionary la pynlong langkitpop ia kane ka jingtharai 'riewsahdien ia ngi ki Khristan.

Tharai mynta ba ia ki missionary baroh la pynbor ban leit noh na kane ka ri, kumba la leh ha ri China, bad ban khang khyrdep noh ia ka jingialap ia ka Gospel, bad la iehnoh ia ngi ba ngin shu nguid im ia ki rukom saiñ pyrthei jong ka ri, kaei ngin khmihlynti ba kan mih ha kaba khatduh ia kane ka ri? Ha ka jaka ba ngin im, ngin shong ngin sah hapdeng ka ksiar bad ka rupa, ka dud bad ka ngap, ki briew kiba shong ha kine ki Ri Lum kin long kiba kyrduh. Ka don ha ki jaka bad ki dong baroh jong kane ka sor bah bad ha ki nongkyndong ruh, ka jingbymshong-skhem jong ki hok tynrai, ki khyndew ki shyiap bad jong ka jingim briew ruh Ka don lynter ka jingsngewsyier ban shah rat noh, shah pynsahdien, shah kah syrngiew, shah thombor, shah tyllep noh ha ki parari ba kham nang kham

stad, kham ioh kham kot, kiba na kylleng sawdong ka ri jong ngi. Ka jingsngew laitluid ban leh kmen ha la kajong ka ri ka sdang ban shah khem, bad ha ka jaka kata ka wan mih ka mynsiem duh jingkyrmen namar ka jingwan tyllep ki bor bah kiba ra sha jrong bad na baroh sawdong jong ngi U nongwan jngoh kai uba wan na shabar, u tang shu shang kai ban khmih ia kane ka sor jong ngi, tang ha ki san minit un iohi shisyndon ba ia ngi ki trai shnong la wan tap bad khlong snep da ki mynder ri ha ki liang baroh. Lah ban don da ki spah bad ki hajar ki jingpyni nia ban pyntngen ia ngi ba kam dei shisha kumta, bad ba ngi don mynta ban leh kmen ha ka jinglaitluid jong ngi; hynrei ka jingshisha kane tyngkreiñ ka ieng kaba pyni ba ia ngi ka jaitbynriew Khasi Pnar la khem bad shop na ki liang baroh

Don uno uno u ban ai jingmut mynta ba ka jingpyllait ia u khun Khasi Khara na kane ka jingsngew khia sngewshon ka mynsiem ba kan wan da ka lynti jong ki kam saiñ hima pyrthei? Kam long ka jingshisha ba ka jingkyrduh, ka jingshong kynrong. ka jingshepteng bad ka jingshah leh jubor, ba kine ki dei ki nongwan rah khubor ia ka jingwan ka jinghikai Kommunist? Lada la shim noh na ka dohnud jong ki briew ia ka niam, ka long kaba shynna eh ba shisien ba ka wan paw ka mynsiem bymsngewlem na ka liang ka sorkar kaba synshar. tang katta la bret noh ia ka jaitbynriew Khasi Pnar sha ki kti ba la kner jong ki Kommunist. Ki jinghikai Kommunist kiba long pyrshah khristan bad pyrshah niam ki long ki bymiadei jinglong bad ka jingim bad ka mynsiem ki briew jong kine ki ri lum Ngi peit khmat da kaba khia jingmut ba kano kano ka jingthmu kaba thew sha ka ban shim noh bad pynmynsaw ia ka mynsiem niam na ki briew jong ngi, ngi shim ba kata ka dei ka nongshun jong ngi bad ka long ruh ka nongshun long ka hima India jong ngi Ka Politics ne ka kam saiñ hima sima ka don la ka jaka : Kam dei ban iaknieh jaka bad ka niam: **"Ai ha u Kaisar ia ki jong u Kaisar, bad ha U Blei ia ki jong U Blei"** (Math. 22:21). Ka kam Politics ne ka kam synshar pyrthei ka long ka kam jingstad kaba bha bad kaba donburom lada la pyndonkam ia ka ryngkat ka mynsiem kaba beit bad kaba khuid ka jong ki khun blei,

hynrei ka kylla jakhlia bad iwtung ha ka kti ki briew ba poh bad ba synrop mynsiem. Ka niam, ha kawei pat ka liang ka long ka kam mynsiem kaba khuid bad kaba shisha kaba kyntiew burom ia ka longbriew manbriew, bad dei ma ka ka ban synshar ia kawei pa kawei ka jingmih jong ka jingim.

U KHRIST U LONG KA JUBAP ! Dei U Khrist, ym dei ki Politics, kaba dei ban pyndem ia ki jyrwit jyrwat jong ki briew ka Ri Khasi Pnar jong ngi, la ngi kren na 'a liang ka niam, ne ka umlang sahlang, ka spah ka phew ne ka kam sa'ñ pyrthei.

"To ai ka jingnguh ha U Kpa, Uba la pynbit ia ngi ban long ki nongioh bynta na kata ka bynta jong ki riewkhuid ha ka jingshai : Uba la pyllait ia ngi na ka bor jong ka jingdum, bad Uba la pynkynriah noh ia ngi sha ka hima jong U Khun ka jingieit jong U; ha Uba ngi ioh ia ka jingsiewspah jong ngi, ka jingmap keiñ ia ki pop jong ngi" (Kol. 1 : 12-14)

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

XII. U KHRIST KUM U SYIEM KA JINGIM.

"Ia U Syiem ka Jingim phi la pyniap noh, ia Uba U Blei U la pynmihpat na ki baiap: shaphang kata ngi ngi long ki nongphla" (Ki Kam 3:15)

Kine ki long ki ktien u Apostol Petros ba u la kren ha ki paidbah ha phyllaw ka templ ha Jerusalem. Kata ka jingjia ka la long ha kane ka rukom: U la don uwei u briew uba dkoh naduh ba dang kha, uba ki lok ki jor bad kiba ha ïing ha sem ki ju leit bah bad buh ia u harud ka lynti ha phyllaw ka templ ban khiong pisa na kito kiba leit mane Blei hapoh ka templ. Ha kawei ka sngi u Petros bad u Ioannis ki la leit sha ka templ, bad uta u dkoh u la phai sha ki, u la pynheh ki khmat bad u la diang ki kti da kaba kyrmen ban ioh pisa na ki. Haba u Petros u la phai sha u, u la peit shlip ki khmat sha u bad u la bat ia uta u dkoh na ka kti u ong artad, "Ka rupa bad ka ksiar ngam don, hynrei ia kaba nga don nga ai ha me. Ha ka kyrteng U Jisu Khrist Uba na Nasaret, to iaid!" Te uta u briew u la ieng joit bad u la iaid da kaba sohtyngkoh namar um pat ju mlien iaid naduh ba dang kha. Tang shu jia kumta, u paidbah lymbung ki la iatur ban iohi ia kata kaba la leh ha uta u briew uba dkoh uba ki ju iohi ba u ju shong hangta harud lynti hajan ka khyrdop ba rung sha ka templ. Dei hangne ba u Petros bad u Ioannis ki la ioh lad ban ialap shaphang U Jisu Khrist ha uta u paidbah U Petros u la kren ha ki da ki ktien kiba kum kine: "Ko ki rangbah Israel, phi iohi ia une u briew uba dkoh naduh ba dang kha ba u ieng hakhmat jong phi. Nga ong ia phi ba ym dei ma ngi kiba donbor ban pyniaid ia une u briew, hynrei U Blei u Abraham bad u Isaak bad u Jakob, U Blei ki kpa jong ngi, U la pyndonburom ia U Khun jong U U Jisu, ia Uba phi la aiti noh, bad phi la len hakhmat u Pilat, mynba u la lah thmu ban pyllait noh ia U. Hynrei phi, phi

---

La iathuhkhana ha ka Balang Jaiaw ha u April 4, 1973.

la len ia Uta U Bakhuid bad U Bahok; bad phi la iapan ban pyllait ha phi ia u nongpyniap briew; bad **ia U Syiem ka jingim phi la pyniap noh ia Uba U Blei U la pynmihpat na ki baiap**" (Ki Kam. 3:13-15).

Kane ka ktien *U Syiem ka jingim* ba la ai ia U Jisu Khrist, ka la jia tang hangne mynta, ha kane ka por. Ngim shem shuh ia ka ha kino kino kiwei pat ki jaka ha ka Ktien U Blei. Ka long kawei ka ktien ne ka nam ne ka burom ba la ai ha U Trai jong ngi da ki lok bad kiba ieit eh ia U kaba sngewtynnat tam hapdeng ki kyrteng baroh. Ngi sngewthuh ba ka jingmut jong ka ka long ba Une U Jisu ba la sahnarphna U long U Trai bad U Nongsynshar halor ka jingim baroh, naduh ka liang kaba ktah ia ka met u briew haduh ka liang kaba ktah ia ka mynsiem bad ka jingim; naduh kaba ktah ia ka jingim kaba ha kane ka pyrthei haduh ka jingim kaba sha ki bymjukut. U Jisu Khrist U long U Syiem, U Nongpyniaid, U Nongsynshar bad U Trai halor ka jingim baroh Ngi shem ia u Nongiathuhlypa Jeremaiah haba u kren shaphang U Blei U ong, "U Trai U long U Blei U Bashisha. U long U Blei U Baim bad U Syiem ka Bymjukut" (Jer. 10:10). Haba ngi pyrkhat shaphang U Jisu Khrist, ngi shem ba ym don ktien bad ym don thyllieij briew ba lah ban kynnoh ban iaryngkat bad ban kot sha ka jinglong jong U kaba shisha. U long ma U da shisha Uta "U Blei U Bashisha, U Blei Uba im bad U Syiem ka bymjukut". Phin sngewphylla ban tip ba la ai ha ka Ktien U Blei ki kyrteng kiba kat kine harum ban pynpaw ia ka jinglong Blei U Jisu Khrist.

1. U Khrist ba la sleh. 2. U Syiem ka Jingim 3. U Trai ka Jingim. 4. U Trai ka Burom. 5. U Khunlangbrot jong U Blei. 6. U Syiem ki syiem. 7. U Trai ki trai. 8. U Blei jong nga. 9. U Kynrad jong nga. 10. U Rangbah Lyngdoh Bakhraw. 11. U Nongaplangbrot Rangbah. 12. U Nongaplangbrot Babha. 13. U Nongpynim. 14. U Nongsiewspah. 15. U Nongpyniasuk. 16. U Ksiang. 17. U Khun jong U Blei. 18. U Ktien jong U Blei. 19. U Blei Bakhraw Bor. 20. U Alpha bad U Omega. 21. U Banyngkong bad U Bakhatduh 22. U Khun jong U Blei. 23. U Syiem ka Jingsuk. 24. U Hynmen Rangbah. 25. U Lok Baiaineh. 26. U Nongbishar

ha ka Sngi Khatduh. 27. U Sngi ka Hok. 28. U Bakhuid. 29. U Bahok. 30. U Baphylla. 31. U Nongsylla. 32. U Nongpynkhiah Bakhraw. 33. U Khun u briew. 34 U Diengsohwaiñ. 35. U Nongleitkurim. 36. U Kpu ka Jingim. 37. Ka Um ka Jingim. 38. Ka Lynti. 39. Ka Jingim. 40 Ka Jingshisha. 41. Ka Jingmihpat. 42. Ka Jingshai jong ka pyrthei. 43. U Jingkhang. 44. U Tiewkulab ka Sharon. 45 46. U Mawsiang ba na mynhyndai. 47. U Babhabriew tam. 48. U Lurstep. 49. U Mawlyngnai. 50. Uwei hapdeng ki Shiphew hajar, bad kiwei.

I. U Jisu Khrist kum U Syiem ka Jingim:— Da kumno?

Haba ngi kren shaphang U Jisu Khrist ba U long U Syiem ka jingim, ngi sngewthuh ba U long kordor ia ngi ha ki bun ki bynta jingiadei.

(a) *Na U ka mih ka jingim.* Kumba kawei ka *Generating Set* (ka kor pynmih ding) ka pynmih ki ding ilektrik da ki hajar bad ki phewhajar, kumjuh ruh ka jingim U Jisu ka pynmih bad ka ai jingim kaba thymmai ia ki briew da ki hajar bad ki phewhajar. bym lah ñiew shuh. La kren shaphang jong U ha ka Gospel katba kum U Ioannis ka lynnong kaba nyngkong kumne: "Da U la long kiei kiei baroh; bad khlem ma U ym shym la long kaei kaei ruh kaba la long. Ha U la don ka jingim, bad kata ka jingim ka la long ka jingshai jong ki briew....Kat kiba la pdiang ia U, ha kito U la aibor ban long ki khun U Blei, kata ha kita kiba ngeit ha ka kyrteng jong U: kiba la kha, ym na ka snam, lymne na ka mon ka doh, lymne na ka mon u briew hynrei na U Blei" (Dkhot 3,4,12,13).

Haba U Jisu U la sdang ia la ka jingtrei ha ki sngi mynba U dang don ha kane ka pyrthei, U la khot ia ki nongtong dohkha ban wan long nongsynran ia U, U ong. "Bud ia Nga!" "Ale nadien jong Nga. Ngan pynlong ia phi ki nongtong briew" Te kumne kumne, kita ki nongtong dohkha ki la iehnoh dak ia la ki lieng bad ki la bud ia U. Haba ka ktien ka mih na ka shyntur jong U, ka pom kum ka leilieh, ka pynmih dieng, ka thlieh arliang ia ki dieng ne ia ki mawsiang. Haba U la leit ialap kylleng, ki Rangbah lyngdoh, ki Nongthoh, ki Pharisi bad ki Sadusi ki la shep-

tieng ia U Jisu namar da ka jinghikai jong U, U la nang khrawbor bad ki pat ki la nang hiar dor ha ka jingñiew u paidbah Ki la phah briew ban lait syntiat ia U ba kin ioh kem daw na ki ktien kiba U kren; hynrei kita ki nongsyntiat ki la wan ai Report ki ong, Ym long kem daw, "ym ju don u briew uba la kren kat une u briew." Kat kaba U kren ka mih ka jingsawa kaba bad ka bor: ka long ka ding kaba shyrkhei. Kat sha kaba kine ki nongap syntiat ia ki ktien bad ki jingleh U Jisu ki phai, ki la ieng lyngngoh lynter, haba nalor ki ktien kiba bad ka bor, ki mih ruh ki kam kiba phylla: Ia ka um la pynkylla waiñ; ia ka eriong la pynjaijai; ia ki jingpang har rukom la pynkoit: Ia ki ksuid ba kem ia ki briew la beh krad; Ia ki metiap la pynwan mynsiem thymmai bad kiwei kiwei bym long iakren shuh.

U Jisu Khrist kum U Syiem ka jingim U ong, "*Nga Nga long Uta U Kpu Uba pynim, Uba la wan hiar na bneng; Iada uno nno ruh un ioh bam na Une U Kpu, un ioh im bymjukut; bad Uta U Kpu de ia Uba Ngan ai, U long ka doh jong Nga, ia kaba Nga Ngan ai na ka bynta ka jingim jong ka pyrthei*" (*Ioan. 6:51*).

"*Nga long kata ka jingmihpat bad kata ka jingim bad u briew baroh uba im bad uba ngeit ha Nga, un ym iap noh lano lano ruh*" (*Ioan. 11:25*).

U Jisu U iathuh ha u (Thomas), "*Nga Uba long kata ka Lynti, bad ka Jingshisha, bad ka Jingim de: ym don uba wan ha U Kpa, hynrei tang da Nga*" (Ioan. 14:6).

(b) *U Nongaplangbrot U Babha.* U Trai Jisu U la pyndonkam da ka ktien 'Nongaplangbrot Babha' ia lade haba U kren shaphang ka jingiadei jong U bad la ka kynhun. U la kren shisien ia kane ka pharshi: 'u nongtuh um wan, hynrei tang ba un ioh tuh bad ba un ioh pyniap bad ba un ioh pynjot de: Nga Nga la wan ba kin ioh ka jingim, ba kin ioh kyrhai ruh ia ka" (Ioan. 10:10,11). Hangne ha kane ka pharshi, U pyni shaphang ia lade kum U Nongaplangbrot Babha, ba Um dei Uba shu sumar bad bsa ia la ki langbrot da u phlang ba jyrngam bad ki um babang bashngiam; hynrei U da ai ha ki ia la ka jingim, ia la ka doh ka snam, ba ki langbrot jong U kin kdang bad kin im. U ong, Nga aiti noh

ia la ka jingim na ka bynta ki langbrot." U kynnoh nongtuh ia kito ki nonghikai bad ki nongialam kiba ha ka jaka ba kin bsa ia ki langbrot ki wad pynban ban ppnmyntoi ia lade da kaba kjit ia ka snam jong ki. La kane ka dei kawei na ki Pharshi kiba rit bad ba lyngkot, hynrei ki jingshisha jong ka ki long kiba jylliew eh. Don arjait ki briew ha kane ka pyrthei: ki babun ki dei kito kiba iadie iathied parabriew, kiba wad ban iohnong na ka bynta ia lade bad duhnong kiwei pat baroh: ka jingthew ka jingim jong ki ka long tang ban ioh; bad ha kaba ioh ki long kiba thap ia ka myntoi lade lynter. U Trai Jisu U tur hapdeng kine ki briew, bad U ieng hapdeng da lade, ban pyni ba U la wan sha kane ka pyrthei ym ban ioh ia ka pyrthei hynrei ban aiti noh ia la ka jingim na ka bynta ka pyrthei. U la wan ban kylla duk ia lade bad ban pynriewspah ia kiwei pat.

Kum U Syiem ka jingim, U Trai Jisu U la aiti noh ia la ka jingim na ka bynta ka jingim ba kynja pyrthei jong u briew. Ha kaba pyntrei kam ia kane ka jingthmu, u da rung shaduh ki bynta ba jylliew tam jong ka jingshah shitom, bad shaduh ka bashahiap na ka bynta ki nongpop Ngi pule kumne ha ka Ktien U Blei shaphang jong U. "Baroh ki la leh pop bad ki la duh lehnohei ia ka burom ka jong U Blei" (Rom 3:23). "U Khrist, mynba ngi long kiba tlot bor, hamar ka babiang ka ia U la iap iaph ia ki bymriewblei" (Rom 5:6). Ka jingiap U Jisu Khrist ka la treikam arban. Kawei, U Blei U Kpa U la hun ha ka jingkohnguh ba janai U Khun haduh kaba shahiap mon sngewbha na ka bynta ki nongpop; kawei pat, U Blei U la suk ban map bad ban pdiang hun ia ki nongpop kiba la kylla ka bamut, pdiang bad ngeit ha U Khun jong U. Ha kane kajuh ka shithi sha ki nongRom ka don ka kyntien kaba sngewtynnat ba la kren kumne: "Namar, lada, mynba ngi la long ki nongshun, la pyniasuk noh ia ngi bad U Blei da ka jingiap U Khun jong U, te khamtam shibun, haba la pyniasuk ia ngi, yn pynim ia ngi da ka jingim jong U" (Rom. 5:10). Katno kaba sngewtynnat ban pyrkhat, ba naduh ba ngi la lait shiliang na ka jingiap sha ka jingim, ka snam U Jisu, kata ka mut ka jor jingim jong U ka kynshait ha ki thied snam ka jingim jong ngi, ba kumta kaba im jong ngi kam long shuh da ka snam ka jing-

longbriew ba kynja pop, hynrei da ka jor bad ka bor ka jingim U Jisu Khrist. Ia kane ka jingshisha, la pynskhem da ka Ktien U Blei, ka bym lah ban bakla, "Lada ngi iaid ha kata ka jingshai. kumba U long ma U ha kata ka jingshai, ka snam U Jisu U Khun jong U ka pynkhuid ia ngi na ka pop baroh....Lada ngi phla ia la ki pop jong ngi, U long Uba iaineh bad Uba hok, ban map noh ia ki pop jong ngi bad ban pynkhuid ia ngi na ka bymhok baroh" (Ioan. 1:7,9).

Ngi lah ban pyni nuksa kumne ia ka jingpynkylla ia ka jingim kaba kynja pyrthei jong u nongpop sha ka jingim kaba kynja Blei kaba ha U Jisu Khrist. Ka mluh ka don ka jingthiang ha ka: theh da ka um bad ka kylla shisyndon na ka jinglong mluh sha ka um mluh. Ngim lah iohi shuh ia ka mluh, ngi iohi mynta sa tang ia ka um. Shim kawei pat: ka sia ka jaw ha ka kotsada, shim da ka blotting kan kjit pynrkhiang noh ia ka. Ka blotting ka kjit noh ha lade ia ka sia la ka iong katno katno. Ia ka pop ba u briew u la leh, la map noh ia ka, wad la ka sohkhylliang jong ka ka sah, tang ba kam lah treikam shuh. Sa kawei pat, shim ka um shiteng pela, pynkjit da u sohprew ne u sponge, ka um ka lut ka iah noh, u sohprew u la kjit lut ia ka Kine ki nuksa ki long ban pynshai bad pynshisha ia ki ktien U Trai Jisu kiba U ong, "Ha kata ka sngi phi phin ioh tip ba Nga Nga long ha Uta U Kpa jong Nga, bad ma phi ha Nga, bad ma Nga ha phi" (Ioan. 14:20).

Ha kawei ka por, iwei i kmie jong kawei ka khynnah nongkyndong, i la thied iwei i khunbynriew na iew ban leit ai sngewtynnat ha la i khun i da pyrkhat ba ita i khun in kmen in sngewtynnat. Haba ita i khynnah i la shim ia ita i khun bynriew na la i kmie, i la pashat sha madan i da ong, "Ngam treh sa ia i briew i bym khih. Wan thied da i khyllung iba khih!" Ngi shait iakren shaphang U Jisu Khrist ba U long ka nuksa jong ngi. U Jisu Uba kum Uta U long Uba bit babiang ym tang ia ki khynnah khunlung. Ngi donkam ym tang ia ka dur jong U hynrei ia ka jingim jong U hapoh jong ngi.

Ka jingmih nangne ka long kata ka jingim kaba thymmai, ka jingim ba la khapat, ka jingim ba la kylla long ki khun jong U Blei. "Kat kiba la pdiang ia U, ha kita U la

aibor ban long ki khun U Blei, kata. ha kita kiba ngeit ha ka kyrteng jong U" (Ioan. 1:12)

II. U Blei U la pyumihpat ia U Syiem ka Jingim na ki baiap.

Katba kum ka jingpyniaid bastad jong U Blei Balah Baiai naduh bymjukut, kaba palat ia ka jingshemphang jong ki briew; haba Une U Syiem ka jingim U la aiti noh ia la ka jingim na ka bynta ban pynioh hok ha ngi ki briew na kata ka jingim ba kynja Blei jong U, ym shym la shah ia U ba Un shem ia ka bapyut; hynrei la pynmihpat ia U na ki baiap. Ong ka ktien, "Naba Men ym iehnoh ia ka mynsiem jong Nga ha ka jaka bymiohi, lymne Men ym shah ia U Bakhuid jong Me ban shem ia ka bapyut" (Salm 16:10 Ki Kam 2:27), "Une, ia Uba U Blei U la pynmihpat Um shym la shem ia ka bapyut" (Ki Kam. 13.37) La khot, la jer ia U ba U long U Trai ka jingim bad U Trai jong ka burom Blei. Haba U la wan sha kane ka pyrthei u la wan shim ia ka jinglong briew da ka lynti kaba ym pat ju la jia ia uno uno ruh uba la kha briew ha kane ka pyrthei. Lada ki khot ia kane ba ka dei ka kambah, ne ka bor Blei ba phylla, ka jingpynkut noh ia kata ka jingim jong U kum u briew, ka dei ban long kaba phylla, da ka bor baphylla jong U Blei; kata ka long da kaba pynmihpat ia U na ki baiap. Ka dei ia U ban long kumta. U Apostol Paul u kren shaphang kane kumne: "Naba kumta te U Blei U la kyntiew eh ia U, bad U la ai ha U ia kata ka kyrteng kaba halor ka kyrteng baroh; ba ha kata ka kyrteng U Jisu ka khohsiew baroh kan ioh dem khrup, ki jong kiba ha ka khyndew bad ki jong kiba ha ki bneng" (Phil. 2:9-10)

Kane ka Jingpynmihpat ia U Jisu U Syiem ka jingim, ka long ka jingpyndep ia kata ka ktien da ki Nongiathuhlpa bad da U hi. Nalor kaba u Dabid u la kren ha ki Salm 16:10, u la ong shuh shuh kumne: "Ba Un ioh iai im junom, bad ba Un ym iohi ia kaba pyut.. Hynrei U Blei Un pynim ia ka mynsiem jong Nga na ka bor ka jingtep: naba Un pdiang ia Nga" (Salm 49:9,15). Shaphang kine ki jingkren u Dabid, ngi ioh na u Petros uba la sakhi kumne: "Haba U la iohi lupa, u kren shaphang kata ka jingmihpat U Khrist" (Ki Kam. 2:31). U Jisu Khrist U la ong shisien, "Nga long

kata ka jingmihpat bad ka jingim de" (Ioan. 11:25). Ha kawei pat kg jaka U ong, "Uta U Kpa U ieit ia Nga, naba Nga aiti noh ia la ka jingim, ba ngan ioh shim pat ia ka. Ym don uba shim ia ka na Nga; hynrei Nga aiti noh ia ka na lade hi: Nga donbor ban aiti noh ia ka, bad Nga donbor ban shim pat ia ka. Ia kane ka hukum Nga la pdiang na Uta U Kpa jong Nga".

U Jisu Khrist kum U Syiem ka jingim, U long ruh U Trai ka jingim. Ka jingiap bad ka jingtep kim lah ban leh traikhlieh halor jong U. Une U Syiem jong ka jingim U ai kane ka jingpynskhem ia ngi baroh kiba la pdiang bad ngeit ha U, "Sa tang shibit arbit, te kata ka pyrthei kan ym ioh khmih ia Nga shuh; hynrei phi phin ioh khmih ia Nga: **namar ba Nga im, phi ruh phin ioh im**" (Ioan. 14:19).

Ngi don tang ban iaroh ia U Blei halor kane ka ktien kaba skhem: "Namar kata ngi ngeit ba U Jisu U la iap bad ba U la mihpat, kumta ruh ia kita kiba la iohthiah ha U Jisu, U Blei Un wallam lem bad U. .. Naba U Trai hi Un wan hi ir na bneng bad ka jingrisa ka ktien sawa u Angel rangbah, bad da ka turoi U Blei: bad kita ki baiap ha U Khrisi kin iamihpat. Ynda kumta ma ngi kiba dang im, ra kiba la pynsah yn rong noh ia ngi lem bad ki ha ki lyoh. ia ka ban iashem ia U Trai ha ka suiñ bneng, te kumta ngin iailong junom junom lem bad U Trai" (1 Thess. 4:14,16-18).

Na ka bynta U Jisu Khrist. Amen.

XIII. U BAIM HAPDENG KI BAIAP

"Hakhmih ruh, arngu ki rangbah ki la ieng hajan jong ki ha ki jaiñkup baphyrnai lieh eh. Te haba ki la ushep-tieng, bad ba ki la iapyndem la ki khmat sha khyndew, ki la ong ha ki, Balei phi wad ia U baim hapdeng ki baiap? Um don hangne, hynrei U la mihpat" (Louk. 24 : 4-6).

I. U Khrist U Baim

Ka kyrteng **"Jisu Khrist"** ka long ka kyrteng kaba phylla eh ha kane ka pyrthei. Ka la long kaba phylla namar kine katto katne tylli ki daw. Ka dei ka kyrteng jong Uwei u briew Uba la mihpaw ha kane ka pyrthei la 2000 snem mynta. Uba la ñiew ia U U Nonghikai Uba khraw bad U Nongiathuhlpa Uba pawnam tam hapdeng ki noagiathuhlpa baroh. Kiwei ki ong, U long U Khun Blei, namar, ym ju don u briew uba la kren kum une u briew, bad uba la leh kat kine ki kambah. kiwei pat ki ong, Em, U dei U Belsabul, naba Une Um lah long ban beh noh ia ki ksuid lymda U dei U rangbah ki ksuid. Kawei pat ka daw ka long, katba kiwei ki la ñiew ia U ba U long U Khun jong U Blei Uba la im, la iap, la tep, bad ba la mihpat, U la kiew noh sha bneng; kiwei pat ki la ong ba Une U Jisu Khrist U la shah iap kum U nongkamsniew, hynrei ki synran ne nongbud jong U ki la sl u thaw ki ong ba U la mihpat bad b U la kiew sha bneng. Ki la don shibun ki jingiasaid kiba da ki ktien bad kiba da ki jingthoh, naduh 2000 snem mynshuwa haduh mynta hi, da kito kiba shun bad pyrshah ia U bad wat da ki lok kiba phla ba ki long ki nongbud jong U.

Haba ngi pule ia ki Kitab History shaphang ka Balang Khristan naduh barim haduh mynta, ngi sngewphylla ban tip ba ki la don shibun ki jingiasaid, ki jingiania, ki jing-

---

La iathuhkhana ha Jiaw 1 -4-71.

abatai, ki jingiaringlah kiwei ia kiwei pat, haduh ba ka la don ki jingiapait, ki jingiashoh iadat, ki jingiaot balang, haduh ki jingiapyniap kiwei ia kiwei tang namai ka jingiapher ki jingsngewthuh bad ki jingngeit shaphang U Jisu Khrist, U long Uei. Ka jingiapyniap briew khristan para khristan namar ka jingiapher ka jingngeit ha ka jinglong bashisha U Jisu Khrist, ka kham palat ban ia ka jingpyniap ia ki khristan da ki nongshun jong ki.

Ka jingkylli ka mih, Balei ka la leit long haduh katta? Ka daw ka long namar ba ia U Jisu Khrist hi, kumba U long, ym lah ban ithuh lut ne shemphang lut tang da ka jingpyrkhat briew. Ka Ktien U Blei ka ong, "Kata ka pyrthei da la ka jingstad kam shym la ithuh ia U Blei" (1 Kor. 1 : 21). U Jisu Khrist U ba long U Khun u briew bad U Khun ba la kha marwei jong U Blei, U long na kawei ka liang "U briew" bad na kawei pat ka liang "U Blei" ; namarkata, ka long ba bymlah ban sngewthuh lut shaphang jong U tang da kaba kynja briew jong ngi. Ngi lah ban shemphang shaphang jong U tang da ka mynsiem katba ka lah ban kot. Kumba ka jinglong mynsiem ki briew ka pher kiwei na kiwei pat kumta ruh ka jingtip kad ka jingsngewthuh shaphang U Jisu Khrist ka iapher uwei na uwei pat.

Ia ka jingiathuhkhana babha kaba shaphang ka Gospel U Jisu Khrist la khot ba ka long *ka jingmaian*. "Te mynta ha Uta U ba lah ban pynneh skhem ia phi katba kum kata ka Gospel jong nga, bad kata ka jingialap ia U Jisu Khrist, katba kum ka jingpynpaw ia ka jingmaian ka la ri jarjar na ki rta ba mynhyndai kulong; hynrei mynta la pynpaw shynna ia ka" (Rom 16 : 25, 26) Katto katne ki jingshisha kiba iadei bad kane ka jingmaian ka Gospel ka jong U Jisu Khrist ki long, Ka jingpynim na ka bynta ki Jentil kaba ym ju la phohsniew mynno mynno ha ka por jong ka Testament Barim; nangta, ka jingsiewspah ia ka pop ka pyrthei da ka jingkñia bah kaba haior ka diengphna; ka jingmihpat ka jong ki khun U Blei ha ka sngi khatduh; ka jingmap ia ki pop da ka jingkylla ka bnmut bad ka baphla ia U Jisu Khirist; ka jingim kaba sha ki bymjukut ha ka pyrthei kaba thymmai kaba sha lyndet, bad kiwei **kiwei.**

II. Shaphang ka jingmihpat U Khrist.

Kawei na ki jingeh ban ngeit shaphang ka jingmihpat U Khrist ka long ba ym ju don bad ym ju iohsngew mynno mynno, hangno hangno ba la ju don ha kane ka pyrthei kaba kum kata. Ki synran U Jisu ki la shem jingeh ka bymlah ban ong ban pynrung ha ka jingpyrkhat ki briew shaphang U Jisu ba la im, ba la iap bad ba la mihpat. Ka jingeh ka bakhraw kaba khang ia ki briew ban ngeit ka long namar kane ka jingmihpat. Namarkata, ka Sobjekt kaba khraw tam ba ki Apostol ki la shim ha ka jingialap jong ki ia U Jisu Khrist ka la long shaphang ka Jingmihpat jong U. Ha ka Sermon kaba khraw ba u Apostol Petros u la ia'ap hakhmat u paidbah Jiw, u la ong, "U Jisu uba na Nasareth, u briew ba U Blei U la pynithuh shynna ha phi da ki kambah, bad da ki jingphylla, bad da ki dak khyllah de, kiba U Blei U la leh da U hapdeng jong phi kumba phi hi ruh phi tip, ia Une, ba la aiti noh da ka jingthmu ba la buh bad da ka jingtip lupa U Blei, ma phi da ki kti pop phi la sahnarphna, phi la pyniap ruh; ia Uba U Blei U la pynmihpat, da kaba u la law noh ia ki jingkhum ka jingiap; namar kam lah ban bat ma ka ia U" (Ki Kam. 2:22-24). Kumjuh ruh u Apostol Paul haba u la ialap shaphang U Jisu Khrist bad ka jingpynim jong U, U la pyndonkam ia ka Jingmihpat U Khrist ban long u shabi ban plie ia ki jingkynshew spah ia kiba la buhrieh ha U Khrist Kumne U la ong, "Lada tang ha kane ka jingim hi ngi long kiba kyrmen ha U Khrist ngi long kiba kordit tam na ki briew baroh. Hynrei mynta ia U Khrist la pynmih pat na ki baiap, bad U la jialong u soh nyngkong keiñ na kita kiba la iohthiah noh" (I Kor 15:19,20)

Ki jingeh kiba ki briew ki shem ban pdiang bad ngeit shaphang ka jingmihpat jong U Jisu Khrist ki long syrīem kumjuh bad kaba ki synran U Jisu hi ki la shem ha kaba nyngkong. Baroh sawngut ki nongthoh ia ki Gospel ha ka Testament ki la iathuhkhana shaphang kata ka jingjia bakhraw ha kata ka Sngi kaba nyngkong jong U Jisu ba la mihpat. Ki jingiathuh jong ki ki iapher khyndiat hangne

khyndiat hangtai, uwei na uwei pat. Ngi tip bad ngi sngewthuh kham bha da kaba ngi lum lang bad pynryntih lang ia ki baroh sawtylli. Kaba pynlyngngoh ia ngi ka long ba ki synran jong U bad ki lok jong U kim shym la ithuh thikna ia U. Ngi shem nyngkong ia ka Mary Magdala, haba ka la iohi ia U Jisu kam shym la ithuh ia U ka da tharai ba U dei u nongsumar kper. Ngi shem ruh ia ki arngut ki synran U Jisu kiba la iaiaid lang bad U ha kata ka lynti kaba sha Emmaus, ki da iathuhkhana bad U shilynter lynti khlem da tip ia U ba U dei Jisu tad haduh ba ki la poi sha kata ka jaka bam jingbam ba ki la iohi bad iohsngew ia U ba U ainguh. Nangta ngi shem ba la iathuh shaphang kata ka jingiaseng kaba ki la pynlong ha ka Kamra kaba Haneng ha Jerusalem ha kaba uwei na ki synran jong U, u Thomas u la ong, haba la iathuh ia u shaphang ba ki la iohi ia U Kynrad jong ki ba U la mihpat, "Lymda ngan iohi ha ki kti jong U ia ka dien jong kita ki prek, bad buh ia ka shynrjahti jong nga ha ka dien jong kita ki prek, bad buh ia ka kti jong nga de ha ka krung jong U, **ngan ym ngeit**" (Ioan. 20 : 25). Kawei pat ka baphylla kaba ngi shem ka long ia kata kaba la jia harud duriaw ha kaba kane ka kynhun ki synran U Jisu ki dang iatong dohkha: ki la iohi ia u briew ha ryngkew Uba la kren ha ki, kim shym la ithuh ia U. Hynrei haba la ngat shibun ki dohkha kat ba ka jar ka lajan kad, ki sa ithuh ia U ba U dei U Trai jong ki.

Na kine baroh ki jingjia ngi lah ban kylli, Kaei kaba kum kane, ba ki synran bad ki lok ba hajan eh jong U Jisu kim shym lah satia ban ithuh ia U ha kaba nyngkong? Lada ngi wad bniah ia ka daw ngi lah ban ong ba ki synran kim lah ban ithuh ia U namar ba ki don ha ka jinglong doh, kaba kynja briew, katba U Jisu ba la mihpat U la long ha ka met ba la pynkylla, ka met kaba kynja mynsiem. Ha ka shikhyllipmat, ha kaba la pynkylla ia ka jingmut jong ki na kaba kynja doh sha kaba kynja mynsiem, ki sa iohi bad ithuh ruh ba U dei U Trai bad U Kynrad jong ki. Ianujor ia kane ka jingpynkylla ia ka met U Trai Jisu na ka met kaba pyut sha ka met ka bympyut bad kane ka jingong u Apostol Paul, "Hakhmih nga iathuh ha phi ia

ka jingmaian: ngin ym iohthiah baroh, hynrei yn pynkylla ia ngi baroh shisyndon, ha ka shi khyllipmat keiñ, ha ka turoi kaba khatduh. Namar ka turoi kan sawa ynda kumta ia ki baiap yn pynmihpat ki bympyut, bad ia ngi yn pynkylla. Namar ka dei da lei lei ia kane ka bapyut ban phong ia ka bympyut bad ia kane ka baiap ban phong ia ka bymiap" (I Koi.15:15-55)

Da ki khmat ba kynja doh jong ngi, da ka jingbishar stad ba kynja pyrthei jong ngi, ngim lah ban iohi ia U Jisu ba la mihpat bad ngim lah kot ban shemdhang shaphang Une U Jisu bymjukut Uba long Ujuh mynhynnin, mynta bad sha ki bymjukut. Leit sha ka thwei kaba sngur bha ka um kaba jylliew kumba phra ne shiphew phut, bret shapoh thwei u diengduh uba beit bha, uba jrong san ne hynriew phut, phin iohi hangta hapoh um u diengduh um beit shuh hynrei hapoh um u ikdor. U diengduh u sah ujuh uba beit, hynrei hapoh um u ikdor. Ka jingiapher ka jinglong beit bad ka jinglong kdor jong u diengduh kam shong ha ka jinglong u diengduh hynrei ha ki khmat jong ngi haba ngi peit lyngba ka um. Ha kajuh ka rukom jingpynsyriem: Peit sha u Jisu bad bishar ia ka ryngieng jong U da ka khmat bad da ka jingbishar ba kynja doh phin iohi ia U uwei; hynrei lada phin peit bad bishar da ka khmat kaba kynja mynsiem, lada phi lah ban kot, phin iohi ia U Jisu ba la mihpat, Uba don ha kajuh ka por ha bneng bad ha ka khyndew.

Ngi kynmaw ia I Rev. Dufferine Galyne, ha ki katto katne snem shuwa ba un leit noh na kane ka pyrthei, um ju pep ha ki jingiathuhkhana jong u, haba la khot ia u hangno hangno, haba u shim ban kren ia ka sobjekt la kaba kumno kumno, u ju ong, "*Phi* dei ban iohi ia U Jisu". Une u Pastor u bymjupep ban pynlut por lai ne saw kynta man ka sngi ha ka baduwai ba I iasyllok bad U Blei, u phla shaphang ia lade ha kane ka rukom, ' Ngam ju shem jinghun ha ki jingduwai bad ki jingiasyllok jong nga bad U Blei tad haduh ba ngan da iohi ia ka khmat ieit jong U Jisu ba ka wan paw hakhmat jong nga. Ka tang shu paw ka khmat ieit jong U, ka khmat jong nga ka kylla bad ka

mynsiem jong nga ka dap da ka jingsngewkmen kaba palat ia ka jingsngewthuh.

Ym lah ban ai daw kiba biang ban ai jinghun ia uno uno uba kwah jingpynsabut ia ka jingmihpat U Trai Jisu, da ki nia, nalor kiba ngi la ioh na ka Ktien U Blei. Shisien ha Kawei ka jaka, U Jisu U la kren bad U la ong, "Mynkata, U Jisu U la iathuh bad U la ong, Nga nguh ia Me ko Kpa, U Trai ka bneng bad ka khyndew, ba Me la buhrieh ia kine kiei kiei ruh na ki bastad bad ki basian, bad ba Me la pynpaw ia ki ha ki khunlung; Shisha ko Kpa, naba kumta ka la ibit ha khmat jong Me. Kiei kiei baroh la ai ha Nga da U Kpa jong Nga; ym don ruh uba ithuh ia U Khun hynrei tang U Kpa; lymne uba ithuh ia U Kpa, hynrei tang U Khun, bad uta ha uba U Khun U mon ban pynpaw ia U" (Math. 11: 25-27). U Apostol Paul ruh u sakhi shaphang ia lade u da ong kumne: "Hynrei nga pyntip ha phi, ko parabangeit, shaphang kata ka Gospel kaba la iathuhkhana ma nga, ba kam long katba kum u briew. Namar ngam shym la pdiang ia ka na u briew, lymne ym shym la hikai ia nga ha ka, hynrei ka la wan ha nga da ka jingpynpaw U Jisu Khrist." (Gal. 1 : 11, 12).

Ka jingpynsabut kaba skhem ba ngi lah ban ai shaphang U Khrist ba U la mihpat shisha, ka long, ka jingshem jong ngi ia U ba U long U Lok bahajan eh Uba ngi sngewtynnat ban iasyllok bad U man ka por ba ngi kwah; U long U Hynmen rangbah Uba ialam khmat ia ngi ha ki por ba ngi iakynduh jingeh ha ki lynti iaid jong ngi; U long U Nongaplangbrot babha Uba btien bad Uba ialam ia ngi na kawei ka sngi sha kawei pat ban ioh jingjahthait bad ai jingtngen ia ngi man ka por ba donkam; bad halor baroh, U long U Nongpyllait im ia ngi na ki jingma bad ki jingmynsaw kiba ker sawdong ia ki met bad khamtam ia ki mynsiem jong ngi. Haba ngi la shem ia U haduh katne, ngim don jingartatien ei ei shuh ba U Jisu ba la im shisien kum u briew ha kane ka kyndew, U la mihpat bad ki ktien jong U kiba U la kren ki long shisha kiba *hooid* nadong shadong. Kumne U la ong shuwa ba Un kiew noh sha bneng, "Hakhmih ! Nga long ryngkat bad phi haduh bawai noh ka pyrthei."

III. Ka Jingmihpat U Khrist ka pynshisha aiu?

Ka jingiap bad ka jingmihpat U Trai Jisu ki pynioh ha ngi ia kata ka jingsngewskhem ba--

(1) Ym don shuh kata kaba ngi khot ka jingiap, ia kita baroh kiba la long ha U Khrist Jisu. Na ka bynta u briew jong U Blei, ka jingiap ka long tang kaba na sla. Ka don kata ka jingiap ia ka pop bad ia ka pyrtkei khnang ban ioh im sha U Blei; kata ka jingiap ia ka jingim kam don shuh. Kine ki ktien ki pynshisha ia kane: "Te lada ngi la iap lem bad U Khrist, ngi ngeit skhem ba ngin im ruh bad U : ba ngi da tip ba U Khrist haba la pynmih ia U na ki baiap Un ym iap shuh keiñ; ka jingiap kam donbor shuh halor jong U. Namar ha kaba U la iap noh shisien iap keiñ namar ka pop; hynrei ha kaba U im, U iai imti keiñ ha U Blei" (Rom. 6:8-10). Shuh shuh, "Kumta lada uei uei ruh U don ha U Khrist, u long u jingthaw bathymmai; kiei kiei ruh ki barim ki la duh noh, hakhmih kiei kiei baroh ki la jialong kiba thymmai" (2 Kor. 5:17).

Da lade hi nga la shem ka jingjia haba nga la pang eh ha Hospital. ha ka snem 1970, ba ka don hapdeng jong nga bad ka bymjukut ka jingker kaba stang, lah ban ong, kaba kat ka snep rynsun. Nga la ieng, syrïem kum u briew uba ap shabar jingkhang, ba yn khot ia ka kyrteng jong u ba un leit hakhmat u syiem ne u nongbishar. Nga la pynleit lut ki shkor ba ngan iohsngew ia ki ktien ki ban ong, Ale noh! Ngam shym la don shuh ban pyrkhat ia kaei kaei ruh kaba shadien. Nga la shu ap khmihlynti tang ia kaba sha khmat ba ngan iohsngew ba yn khot ia ka kyrteng jong nga. Ynda nga la kham koit nga la pyrshang thaw jingrwai ban ai khublei ia kane ka pyrthei, hynrei haba nga la iohi ia la kiba ha ïing ba kim sngewbha ia kaba kum kata. nga la keiñ noh.

(2) Para bangeit baieit, ka jingim kaba sha lyndet ka kham bha shibun ban ia ka jingim kaba ha kane ka pyrthei. U Apostol Paul u iathuh ia ngi kumta, "Hynrei nga sngewlyngngoh ha kine baroh ar haba nga don ka jingkwah ia ka ban ioh leit noh bad ban long lem bad U Khrist; naba ka

long kham bha shikatdei eh" (Phil. 1:23). Ka long kaba shisha ia ngi: haba ngi la bud ia la U Trai da ka bahun bad bakmen ka mynsiem ha kane ka khyndew, kan long kaba kham dap jingkmen shuh shuh sha lyndet haba ngin lait noh na ki saikhum saiteh ka jingim kaba dap da ki bun jait ki jingshitom, ki jingsuhsat bad ki jingkhuslai. Ka nongshun kaba shyrkhei tam ia ngi katba ngi dang sah ha kane ka pyrthei ka long ka Jingiap. Shisien ba ngi la lait shiliang, ngi la rung ha ka pyrthei kaba thymmai, kane ka nongshun kam donbor don iktiar shuh halor jong ngi "Ah ka jingiap ! hangno ka jingjop thiaw ka jong pha? Ah ka jingiap ! hangno ka sni ka jong pha?" (1 Kor. 15:55).

(3) Ha kata ka jingim kaba sha lyndet, ngin sa long ha ka jingjanai kumba U Blei U la mutdur ia u briew ban long, Kumba ong u Apostol Paul, "Kumta keiñ ka long kata ka jingmihpat ia ki baiap ruh. La bet ia ka ha ka bympyut, yn pynmihpat ia ka ha ka bympyut; la bet ia ka ka bakhlem burom, yn pynmihpat ia ka ha ka burom; la bet ia ka ha ka jingtlot, yn pynmihpat ia ka ha ka bor; la bet ia ka kum ka met ba kynja doh, yn pynmihpat ia ka kum ka met ba kynja mynsiem" (1 Kor. 15:42-44).

Ka sngi ka jingiap jong U Trai Jisu ka la long ka sngi ka jingjop thiaw jong U ia kata ka jingiap. Ka long da shisha ka sngi kaba dei ia ngi ba ngin sngewkmen Kane ka long ka nuksa kaba shai kdar ia nga bad ia phi. Haba ngi la ngeit ha U Trai Nongsiewspah jong ngi, kata kaba ngi khot *ka jingiap*, kam long shuh kaba sngewtriem ia ngi : ka dei tang shijam ban rung sha ka kamra kaba thymmai ha kaba ka don ka jingim kaba thymmai kaba ym don shuh ki jingkhuslai, ki jingshitom bad ki jingialeh; hynrei ka don tang ka jingsuk ha ka shadem U Jisu Kynrad ha kaba ki iadon lang ki Angel bakhuid--ki Seraph bad ki Kherub, hangta ruh ki iadon ki riewkhuid ba la siewspah jong U Trai kiba iaroh pyndonburom ia U Blei synñia sngi.

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

XIV. KA JINGMIHPAT U TRAI JONG NGI

"Hynrei lada ia U Khrist ym shym la pynmihpat te kumta ka jingialap jong ngi ka long kaba lehnohei, bad ka jingngeit jong phi ruh kaba lehnohei. Nalor kata, la shem ruh ia ngi ki sakhi lamler shaphang U Blei; naba ngi la iaphla shaphang U Blei, ba U la pynmihpat ia U Khrist, ia Uba Um shym la pynmihpat, lada ka long ba ia ki baiap yn ym pynmihpat. Te lada ia U Khrist ym shym la pynmihpat, ka jingngeit jong phi ka long kaba thala; phi dang sah ha ki pop jong phi. Te kumta ruh kita kiba la iohthiah ha U Khrist ki la jot noh keiñ. Lada tang ha kane ka jingim hi ngi long kiba kyrmen ha U Khrist, ngi long kiba kordit tam na ki briew baroh. **Hynrei mynta, ia U Khrist la pynmihpat na ki baiap bad U la jia long u sohnyngkong keiñ na kita kiba la iohthiah noh"** *(I Kor. 15:14-20).*

Ka jingmihpat ka jong U Trai Jisu Khrist na ki baiap ka long kawei hapdeng ki jinghikai shongtynrai halor kiba la pynshong nongrim ia ka jingngeit Khristan jong ngi. Kane ka jingmihpat U Trai jong ngi ka long ka bathymmai bad kaba phylla haduh katta katta ba ym pat ju don kaba kum kata la hapdeng ki Jiw ne hapdeng kiwei kiwei pat ki jait niam kiba la don ha ka pyrthei. Pule ia ka Ktien U Blei lyngba, naduh Jenesis haduh Malakhi, ym don jingbna hangno hangno ba la jia ka jingmihpat ia uno uno u riewhok ne u riewblei mynno mynno. Shaphang ka jingngeit kaba shaphang ka jingmihpat, ka la don, hynrei ba ka la jia mynno mynno, hangno hangno, ym pat ju don. Hapdeng ki Jiw, ka la don kata ka jingngeit shaphang ka jingmihpat kaba ngiw ngiw ka ban sa long ha ka sngi ka bakhatduh, hynrei shaphang ba kan don ha kane ka pyrthei kaba mynta, ym don wat tang ka syrngiew jong ka jingngeit. Dei tang haduh ka por U Trai Jisu hi ba ngi la iohsngew ba ka la jia kaba

---

La iathuhkhana ha Tyngnger—4.5.1941.

kum kata. Shisien, haba U Jisu U la leit sha ka ïing ka Martha bad ka Mari kaba u para jong ki u Lasaros u dang iap shen, ka Martha ka la ong ha U Jisu, "Ko Trai, lada Me la don hangne, u para jong nga un ym da la iap: hynrei mynta ruh, nga tip ba kiei kiei ruh kat kiba Men pan na U Blei, U Blei Un ai ha Me. U Jisu U ong ha ka, u para jong pha un ioh mihpat. Ka Martha ka iathuh ha U, Nga tip ba un mihpat ha ka sngi khatduh" (Ioan. 11:21-24)

Ha ka por ba la sahnarphna ia U Jisu Khrist, ngi shem ba ka pyrthei Jiw ka la shadkmen naduh ki rangbah lyngdoh haduh ki paid riew surok; katba ka jingdum lyoh, ka jingshaiong, ki ummat kthang, ka jinglyngngoh bad ka jingduh jingkyrmen ka tap ia ita i kynhun i barit iba la buh la ka jingkyrmen lut ha U Jisu Nongpynim bad Nongpyllait na ka rem na ka raiñ kaba naduh khmat ki briew haduh khmat U Blei ha kane ka pyrthei. Ka khubor kaba nynkong shaphang ba U Trai jong ki U la mihpat, ka la long kum ka jingthaba ka leilieh bad ka jingtied u pyrthat kaba la weng noh ia u lyoh badum jong ki jingmut jingpyrkhat jong ki. Na kaba ki la long ki bathiah thai kum ki sla dieng ba sdang iap tyrkhong, ki kti ba la noh kyriap bad ki khohsiew ba la sator, mynta ki la ieng joit ki briew ba la khie im pat bad ki la sdang ban ialap shlur shaphang ka jingiap bad ka jingmihpat U Jisu khlem kheiñ ia ka jingbyrngem jong ki nongsynshar kiba la leh kput halor U Kynrad jong ki. Ka khubor jong ki mynta ka long: "Ko ki rangbah Israel, to sngew ia kine ki ktien: ia U Jisu Uba na Nasaret, u briew ba U Blei U la pynithuh shynna ha phi da ki kambah, bad da ki jingphylla, bad da ki dak khyllah de, kiba U Blei U la leh da U hapdeng jong phi, kumba phi hi ruh phi tip: ia Une, ba la aiti noh da ki jingthmu ba la buh, bad da ka jingtiplupa U Blei, ma phi da ki kti pop phi la sahnarphna, phi la pyniap ruh: **ia Uba U Blei U la pynmihpat**, da kaba U la law noh ia ki jingkhum ka jingiap; namar kam lah long ban bat ma ka ia U" (Ki kam. 2:22-24). Kane ka jingmihpat U Jisu na ki baiap ka la long kum ka pynrew ding kaba meh, ba kine ki synran jong U ki la rah kat sha ba ki leit ha ka ba pynbna shaphang ka kyrteng ba khraw bad badonbor U Trai bad U Kynrad jong ki.

Ka jingshisha shaphang ka jingmihpat jong U.

Naduh ka basdang, imat naduh ka sngi ka banyngkong ha kaba U la mihpat, ka la don ka jingpyrshang ban len noh ba Um shym la mihpat shisha; hynrei, ong ki nongshun jong U, "Ki synran jong U ki la wan tuh ia U mynmiet" katba ki shipai kiba ap pahara ia ka jingtep ki dang iohthiah. Ka jingbieit kaba kat kata, ym don ha ka pyrthei: ba ki shipai ba la buh ban ap pahara ia ka jingtep kin phla ba ki la iohthiah, bad hamar ba ki dang iohthiah, ki synran jong U ki la wan tuh noh ia ka met jong U mynmiet; kata ka mut hi ba ki la kop hi ban iap. Ka aiñ ki shipai Rom kan ym shah ba yn pyllait im shuh ia ki.

Ha ka jingpyniaid bastad U Blei, ym don daw shuh ban ong ba U Jisu Un dang im haba la sahnarphna ia U. Haba la sum ia ka met jong U ka la mih ka snam ba la khleh bad ka um, kaba mut hi ba ka met ka dang shu iap kumne kumne, ka dang sah snam shiteng um shiteng. Ka jingpynjia ia ka jingiap U Jisu ka la long ha ka por jong ka jingkhawai niam ki Jiw, ha kaba ki nongwan rakhe niam ki la wan poi lang ha Jerusalem na kylleng ka pyrthei, na Aphrika, na kylleng ki shnong ka hima Rom bad ki shnong babun na ki thaiñ Asia Sepngi. Ka sobjek jingiathuhkhana hapdeng kine ki nongwan mane Blei ha Jerusalem ka la long tang shaphang ka jingsahnarphna ia U Jisu. Lada don ba ong ba kane ka long tang ka ktien tharai bad ka ktien antad, ngin pyrkhat kumno shaphang kata ka jingkad arliang ka jingkah jong ka templ; ngin pyrkhat kumno shaphang kata ka jingdum kaba kum mynmiet ha kata ka sngi naduh 12 baje mynsngi haduh 3 baje janmiet; ngin ong kumno shaphang kata ka jingkhynñiuh ka khyndew kaba la pynang ia ki jingtep (ym shym la iathuh ba la pynkhyllem ia ki ïing ki briew) haduh ba ki briew napoh jingtep ki la mih im bad ki la iaid kylleng ia ka shnong ka thaw. Dang lah ban set ia kine ki jingjia ba khyllah? Lah hi ban ym iathuhkhana shaphang kine baroh ki jingjia haba ki dang iadon hapoh Jerusalem bad haduh ba ki la ialeit poi sha la ki jong kijong ki shnong? U Blei U la leh phylla ba ka bapynpaw ia U Jisu Khrist ha kane ka pyrthei ryngkat bad baroh ki jingjia ba la paw ha ka jingim jong U ha ki

kam bad ki ktien. Ka la long ka jingleh phylla ka bakhraw ka jong U Blei ba kaei kaei baroh kaba la jia ia U Jisu Khrist ha ka baim bad ka baiap ka la long katba kum ka jingthmu lupa jong U kaba naduh bymjukut. "Te katba U Jisu U dang leit kiew sha Jerusalem, U la shim kyrpang ia ki khatar ngut ki synran, bad ha kata ka lynti U la ong ha ki, Hakhmih, ngi ia leit kiew sha Jerusalem, bad yn die noh ia U Khun u briew ha ki rangbah lyngdoh bad ki nongthoh, bad kin iapynrem ia U ia ka ban iap, bad kin ai noh ia U ha ki Jentil ia ka ban lehbeiñ bad ban sympat, bad ban sahnarphna ruh hynrei ha ka balai sngi Un mihpat" (Math 20: 17-19).

Ha ka jingpyrkhat briew jong ngi ka dur jong U Jisu ba la mihpat ka la long kaba phylla bad kaba maian eh Um shym la long Uba don dur thik kum kaba U la long ha ka por ba U dang long u briew ba janai. Mynta, hadien ka jingmihpat jong U U la kup ia ka dur u briew uba kat kum ka doh, hynrei U la don sa kawei pat ka dur ba U la phong kat kum ka jinglong jong U ha ka mynsiem. Ki lok jong U ha kaba shisien peit kim ithuh shuh ia U, hynrei ha kaba shikhyllipmat ki sa ithuh ia U. Ka Mary Magdala haba ka la iakynduh nyngkong hangta harud jingtep ka la kren ia U, ka da tharai ba U dei u nongsumar kper, "Ko Kynrad, lada la bah noh ma Me ia U, to iathuh ha nga hangno me la buh ia U, te ngan shim noh ia U" (Ioan. 20:15). Kawei pat kaba la jia ka long ba U Jisu U la iaid bad arngut na ki synran jong U katba ki dang leit ha lynti sha Emmaus. Kita ki synran kim shym la ithuh ia U tad haduh ba ki la poi ha ka jaka ba ki dei ban sahmiet. Ong ka ktien kumne, "Ka la jia te haba U dang shong bam bad ki, haba U la shim ia u kpu, U la kyrkhu, bad U la kdiah, bad U la sam ha ki. Ynda kumta la pynpeit ia ki khmat jong ki bad ki la ithuh ia U; U te U la jah noh jar na ki" (Louk. 24:30,31). Ha kawei ka sien pat, katba ki synran jong U lem bad kiwei kiwei ki parabangeit ki dang iashong lang ha kawei ka ïing ban pynlong jingiaseng, ki la khang khop ia ki jingkhang namar ka basheptieng ia ki Jiw, "U Jisu U la wan bad U la ieng hapdeng, bad U ong, Long ka jingsuk ia phi"! (Ioan. 20:19). Hangne U Jisu u la rung

khlem da plie satia ia ki jingkhang. Shitaiew hadien, haba ki la pynlong jingiaseng biang ha kawei ka ling, ki la khang kumjuh ia ki jingkhang jong kata ka ling. Ki la iakren bad iathuhkhana shaphang U Jisu ba U la mihpat. U Thomas u bym shym la don ryngkat ha ka jingiaseng kaba mynshitaiew u la krenbeiñ ia la ki jong ki Apostol jong U, u da ong "Lymda ngan iohi ha ki kti jong U ia ka dien jong ki prek, bad buh ia ka shynriahti jong nga ha ka krung jong U ngan ym ngeit" (Ioan. 20:25). Haba U Jisu U la ieng kyndit hapdeng jong ki, hapoh kata ka kamra, U la ong ia u Thomas ba un khmih ia ki kti jong U bad ba un buh ia la ka kti ha ka krung jong U. Hangta la pynngeit ha une u Thomas uba artatien ba U dei U Trai jong U bad u la ong, "U Trai jong nga bad U Blei jong nga". Sa shisien pat harud ka duriaw Galilaia, katba u Petros bad ki paralok jong u ki dang ia tong dohkha, U Jisu U la leit bad U la kren na ryngkew, hynrei kim shym la ithuh ia U. Dei ynda haba ki la iashong bamja ryngkat bad U ba ki sa ithuh ia U. Kine baroh ki long ki jingjia kiba sngewphylla kiba iathuh bad batai ia ngi shaphang ka dur kaba thymmai kaba U Jisu U la phong hadien ka jingmihpat jong U.

Kane kaba la jia ha U Jisu ban mihpat bad ban phong ia ka dur kaba thymmai ka ai jingshai ia ngi, ba ngi ruh ha kaba biang ka ia ngin sa long kiba kum ma U: "Hakhmih nga iathuh ha phi ia ka jingmaian: ngin ym iohthiah baroh, hynrei yn pynkylla ia ngi baroh shisyndon, ha kaba shikhyllipmat keiñ, ha ka turoi ka bakhatduh. Namar ka turoi kan sawa, ynda kumta ia ki baiap yn pynmihpat ki bympyut, bad ia ngi yn pynkylla. Namar ka dei da lei lei ia kane ka bapyut, ban phong ia ka bympyut, bad ia kane ka baiap ban phong ia ka bymiap" (I Kor. 15:51-53). Kane kaba la jia shaphang U Jisu ha ki sngi hadien ka jingmihpat jong U ka ialam jingmut ia ngi ban pyrkhat ba ynda ngi la poi ha Paradais ne ha bneng, lada ki kmie ki kpa jong ngi, ne ki hynmen ki para jong ngi, ne ki lok ki jor jong ngi, ki la lah poi shata shuwa jong ngi, baroh ngin iohphong da ki dur ba la pynkylla, bad lada ngi lah eh ban tip ia ki jingiadei jong ngi kiba ha ka khyndew, hangta ngin ym don jingiañiew shuh, baroh kaba la long ha ka pyrthei ka la kylla jaiñ jot bad

syrdep jot bad bym don dor ei ei shuh; bad baroh kat kiba iadon hangtangin sa ialong mariyngkat ha ka burom bad ka jinglong. Ngin sa khot kpa ia u Abraham, u Isaak bad u Jakob;ngin sa khot hynmen ne para ia u Abel, u Danial u Shedrak bad u Abednego; ngin sa khot ki lok ia u Ioannis Nongpynbaptis bad ia ki Apostol baroh.

Ka bor jong ka jingmihpat U Jisu Khrist.

Ngan kdew mynta ha kane ka por tang lai tylli ki khmat ha kiba ka paw shai haduh katno ka khraw bad ka donbor kane ka jingmihpat U Khrist ka treikam ban tei bad pynskhem ia ka nongrim ki jingngeit khristan jong ngi.

(a) *Ka jingngeit ia ka Ktien U Blei* Ka la don ka jingiathuhlpa shaphang ka jingshah shitom bad ka jingiap U Jisu Khrist da ki bun spah snem shuwa ba Un wan sha kane ka pyrthei. Kata ka la jia. Nalor kata, la iathuhlpa ba Un sa iohi ia u soh ka jingtrei jong U, kaba mut hi, ba Un sa mihpat bad Un sa iohi ia ka jingmih na ka kata ka jingshah shitom bad ka jingiap jong U. Da lada hi, U Jisu U la iathuhlpa shaphang kaei kaba yn sa jia ha U. Kane ka long kata kaba la thoh, "Te katba U Jisu U dang leit kiew sha Jerusalem, U la shim kyrpang ia ki khatar ngut ki synran, bad ha kata ka lynti U la ong ha ki, Hakhmih, ngi iakiew sha Jerusalem, bad yn die noh ia U Khun u briew ha ki rangbah lyngdoh bad ki nongthoh; bad kin iapynrem ia U ia ka ban iap, bad kin ai noh ia U ha ki Jentil ia ka ban lehbeiñ bad ban sympat, bad ban sahnarphna ruh; hynrei ha ka balai ka sngi Un mihpat" (Math. 20:17-19). Kane ka la jia thik kumba U la iathuhlpa. U la iathuhlpa shaphang ki jingshah shitom bad ki jingjynjar ki ban sa mih ia ki nongbud jong U; kata ka la jia bad ka dang iai jia u la kren shuh kumne; "Ha khmih ka por ka jia, shisha ka la jia mynta, ba yn pynsakma ia phi uwei pa uwei sha la kajong kajong, bad phin iehnoh ia Nga marwei; hynrei pynban Ngam long marwei, naba Uta U Kpa U don lem bad Nga. Nga la kren ia kine kiei kiei ruh ha phi, ba phin ioh ka jingsuk ha Nga; ha kata ka pyrthei phin ioh ka jynjar, hynrei to long shlur phi! Nga Nga la jop ia ka pyrthei" (Ioan. 16:32-33). Kine kiei kiei ki la jia.

Haba kine baroh kiba U la iathuhlypa ki la jia bad ki dang iai jia ter shi ter, ki don kiwei pat ruh ki jingiathuhlpa kiba U la kren ki bym pat jia, bad khlem artatien kine ruh kin sa jia. U la iathuhlpa shaphang ka jingpynjot ia ka Jerusalem, kata ka la jia, U la iathuhlpa shaphang ki thma bad ki jingialeh, U la iathuhlpa shaphang ka jingwan ka baarsien jong U, U la iathuhlpa shaphang ka bapynwai noh ia kane ka pyrthei, shaphang ka jingbishar ia ki baim bad ia ki baiap, bad shaphang ka jingsuk bneng bad ka jingshitom ka dujok. Kine baroh kin sa jia. Ka jingpyndep ia ka jingiathuhlpa jong U shaphang ka jinmihpat bad ka jingkiew noh jong U sha bneng, ka pynshisha bad ka pynskhem ia ki jingiathuhlpa jong U shaphang ki jingjia ki ban sawan; kine kin sa jia khlem don jingartatien. Ka Ktien U Blei ka long **ka bashisha.**

(b) *Ka jingmihpat ka pynshisha ia ka jinglong Blei, jong U* U Jisu Khrist U la ong kumne ha kawei ka jaka "Namar kane keiñ Uta U Kpa U ieit ia Nga, naba Nga aiti noh ia la ka jingim ba Ngan ioh shim pat ia ka. Ym don uba shim ia ka na Nga, hynrei nga aiti noh ia ka na lade hi; Nga donbor ban aiti noh ia ka, bad nga donbor ban shim pat ia ka. Ia kane ka hukum Nga la pdiang na Uta U Kpa jong Nga" (Ioan. 10:17-18). U Jisu Khrist U tip bad U sngewthuh ia la ka jong ka bor jong U halor kiei kiei baroh kiba don ha kane ka khyndew. Ha ka jingduwai jong U ha la U jong U Kpa jong U, U ong, "Kumba Me la ai ha U ka bor halor ka doh baroh, ba ia kita baroh kiba Me la ai ha U, Un ai ha ki ka jingim bymjukut" (Ioan. 1:72). Haba u la iakhublei khatduh bad la ki jong ki synran jong U, U la ong, "La ai ha Nga ka bor baroh ha bneng bad ha ka khyndew; namarkata keiñ to khie da leit noh ma phi, to pynlong synran ia ki bynriew baroh" (Math. 28:18-19).

Ha ka jingmihpat jong U ngi iohi ia ka sakhi kaba shai bad kaba khlaiñ ba U Jisu Um long kum ma ngi ki briew kiba shah teh ka ka bor bad ka jingpyniaid ka mariang. La U la long u briew da la ka mon sngewbha, U long palat ia ka jinglong briew ha kaba U la long halor baroh ki bor jong ka mariang. U ong ha la U Kpa jong U. "Me la ai ha U ka bor halor ka doh baroh," Kane ka mut ia ka ***matter,***

lane ia kaba kynja met baroh, kaba kynthup ia baroh ki bor jong ka mariang. Ha ka jingmihpat jong U ka paw ka bor Blei jong U halor ka jingiap, halor ka jingtep bad halor ki bor ka mariang baroh kiba teh pynlong mraw ia u briew. Ha ka jingmihpat jong U, U Trai Jisu U pynpaw ia lade ba U long U Syiem ki syiem bad U Trai ki trai Uba baroh ki jingthaw U Blei naduh ki Angel haduh kiei kiei baroh kiba don ha ka khyndew ki dei ba dem.

(k) *Ha ka jingmihpat jong U ka don ka jingkular ia ngi ki bangeit ha U Khrist ba ngin mihpat.* Halor jong kane ka Sobjek *Ka jingmihpat U Khrist.* u Apostol Paul u la ai ki nia ki babiang bad ki basngewtynnat; U ong, "Lada tang ha kane kajingim hi ngi long kiba kyrmen ha U Khrist, ngi long kiba kordit tam na ki briew baroh. Hynrei mynta, ia U Khrist la pynmihpat na ki baiap, ba U la jia long u soh nyngkong keiñ na kiba la iohthiah noh" (I Kor. 15:19-20). Shuh shuh U la ong ha kane kajuh ka lynnong, "Uta u briew uba nyngkong u la long na ka khyndew, uba kynja dewmet; Uta u briew u baar U long U Trai na bneng. Kat kumba long uta uba kynja dewmet, kumta biang ruh kita kiba kynja dewmet: bad kat kumba U long Uta Uba kynja bneng, kumta biang ruh kita kiba kynja bneng keiñ. Bad kat kumba ngi la bit ia ka dur ka jong uba kynja dewmet, ngin da bit ruh ia ka dur ka jong Uta Uba kynja bneng keiñ" (Kor 15: 47-49).

"Hynrei ngim mon ia phi ban ym tip, ko parabangeit, shaphang kiba iohthiah, ba phin ym sngewsih kum kita kiwei ki bym don ka jingkyrmen. Namar lada ngi ngeit ba U Jisu U la iap bad ba U la mihpat, kumta ruh ia kita kiba la iohthiah ha U Jisu U Blei Un wallam lem bad U. Namar kane ngi ong ha phi da ka ktien U Trai, ba ma ngi kiba dang im, ia kiba la pynsah haduh kata ka jingwan U Trai, da lei lei ngin ym ioh leit shuwa ia kita kiba la iohthiah. Naba U Trai hi Un wan hiar na bneng bad ka jingrisa, da ka ktien sawa u Angel rangbah, bad da ka turoi U Blei; bad kita ki baiap ha U Khrist kin iamihpat shuwa. Ynda kumta, ma ngi kiba dang im, ia kiba la pynsah, yn rong noh ia ngi lem bad ki ha ki lyoh ia ka ban iashem ia U Trai ha ka suiñ bneng: te kumta ngin iailong junom junom lem bad U Trai" (1 Thes. 4:13-17).

Ka Jingpynkut.

Parabangeit baieit ha U Trai Jisu, ale ngin peit sha la U Trai jong ngi, Uba la shah ka rem ka raiñ na la ki jong ki parajait jong U: la ibeiñ ia U, la tharai sniew ia U, la bishni ia U naduh ñiuhkhlieh haduh tyrsim kjat; la bynthiew beiñ ia U, la krenbeiñ ia U, la shohbeiñ khlem daw ia U, la sympat beiñ ha khmat ki nongbishar,la sahnarphna ia U bad la tep ia U Hynrei U la mihpat bad mynta U shong sha ka kti kamon jong U Blei Uba ha khlieh tam eh. Ha kata ka por haba la lynthem maw ia u Stephan, la iathuh ia ngi kumne shaphang jong U: "Hynrei ba u long uba dap da U Mynsiem Bakhuid, haba u la khmied shaiñ sha bneng, U la iohi ia ka burom U Blei bad ia U Jisu ba U ieng ha ka kti kamon U Blei, bad U la ong, Hakhmih, nga la iohi ia ki bneng ba la plie, bad ia U Khun u briew ba U da ieng sha ka kti-kamon U Blei" (Ki Kam. 7:55,56).

Ngi pyrkhat kumno shaphang Une U Jisu ba la mih-pat? U la kren da ki ktien kiba skhem kumne shaphang jong nga bad jong phi, "Ha ka ïing U Kpa jong Nga don bun ki jaka shongneh, lymda kumta; Nga la iathuh ha phi, naba Ngan sa leit noh ban khreh ka jaka ia phi. Ynda Nga la leit noh, bad ba Ng la khreh ia phi ka jaka, Ngan wan pat, bad Ngan shimti ia phi ha lade hi, ba ha kaba nga long ma Nga phi ruh phi lah ban long" (Ioan. 14:2-3). Ka beiñ ka shitom aiu ka don ia ngi ha kane ka pyrthei haba ngi la ngeit ha U? Ka jynjar ka jyntrah aiu ka dang sah ia ngi ha kane ka khyndew, haba U Trai jong ka burom hi U la ong ha ngi, "Ha ka pyrthei phin shem ka jynjar; hynrei to long shlur phi, Nga Nga la jop ia ka pyrthei?" (Ioan. 6:33). "Uei Uta Uba pynrem ia kiba la jied ki jong U Blei)? Dei U Khrist Uba la iap, shisha khamtam keiñ, Uba la mih-pat ruh, Uba long ruh sha kti kamon U Blei, Uba iai iasaid ruh na ka bynta jong ngi. Uei U ban *pyniakhlad* noh ia ngi na kata ka jingieit ka jong U Khrist? Ka lanot lane ka shipa, lane ka jingpynshitom beiñ, lane ka jingthngan, lane ka jinglyngkhuid lane ka jingma, lane ka waitlam?.... Hynrei ha kine kiei kiei baroh keiñ ngi jop thiaw da Uta Uba la ieit ia ngi" (Rom 8:34-35).

Ha U Mawsiang ban tei,
   Mynsiem jong nga wad eh;
Ka nongrim khraw ba iaineh,
   Ban pynshong ia lade.
Ha wah jingiap ngam sheptieng,
   Mawsiang skhem U Trai;
Haba ki eriong bun jait,
   Shoh ia la mynsiem swai.

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

XV. NGAN LEH KUMNO IA U JISU IA UBA KI KHOT U KHRIST?

"U Pilat u la ong ha ki, Haba kumta, ngan leh kumno ia U Jisu ia Uba ki khot U Khrist? Ki ong baroh ha u, To ai ba yn sahnarphna ia U" (*Math. 17:22*).

Haba nga la poi hangne ha kane ka Sngi Thohdieng, nga la iaid kylleng ia ka shnong bad nga la iohi sawtylli ki ïingmane khristan kiba marsyndah, kiba iajan tang kumba shisien arsien pda maw ka jingjngai kawei na kawei. Hamar pdeng jong ka shnong ka don kawei ka krem ha trai jong kawei ka jri bah kaba iar ki tnat bad ki thied jong ka ki kdup ia ka krem kaba imat la ngeit da ki bympat long khristan ba ka dei ka ïing shongblei. Kine baroh ki shat syrngiew ha nga ba kane ka dei ka shnong tip Blei tip briew. Da kaba nga tip na ki katto katne ki lok ba nga ithuh, ki briew kane ka shnong ki long ki nongpule Baibl bad kim don jingiapyrshah ia ka niam khristan.

Haba nga don hangne, ka pynkynmaw ia nga ia ki sngi ba nga la iadon lang bad I Mr. A.S. Khongphai lai snem lynter ngi la iashong iasah lang ha Hostel, ngi la ju ialeit jingiaseng lang, bad nga sngewtynnat ban iathuh ia phi ba une u rangbah um ju pynpaw ia lade ha kano kano ka por ba um dei u khristan. Nga kynmaw ruh ia kiwei kiwei ki rangbah kiba nga la iaithuh ithaw bha kum u Mr. Radhon Sing na ki thaiñ Nongkrem bad I Mr. Maham Singh na Shillong. I Mr Radhon Singh, la um long u khristan,u m iapyrshah ia ka Niam Khristan. Shisien u la ialeit bad nga sha kawei ka Seminar jong ki rangbah khristan ba kynsai ka Ri India kiba la wan ban pynlong jingialang ha Shillong, bad hangta u la ieng ban iatai nia kum uwei uba napoh ka kynhun khristan ha ki sobjek kiba thaiñ. I Bah Maham Singh ruh u long uwei u riew rangbah jingmut u bym ju iohngew mynno myn-

---

La iathuhkhana ha ka Presbytery Sohra ha Nongjri 17-11-1963.

no ba un krenbeiñ pyrshah ia ka niam khristan hynrei uba ka sur jong u ka long, ki niam baroh ki long ki babha, ka shong ha ka jinglong jong u briew hi shimet shimet. Kumjuh ruh nga la snem ha ka thaiñ Mawsynram, ki briew ki bym shym la shem jinghun ha ki niam kñia jong ki, ki phla, ki ialap ruh shaphang U Blei Uba donkam tang ba ngin shu duwai ha U.

Ka niam jong ki Khasi jong ngi naduh mynhyndai ka long ka Niam Tip Blei. Haba ki longshuwa manshuwa jong ngi kim shem jinghun bad jingbiang ha ki rukom jingmane Blei jong ki, ki shu duwai da ka banguh badem ia U Blei Trai Kynrad ki da ong, "Ah Blei Trai Kynrad, tang ka jurom ka purom jong Me U Blei Trai Kynrad, ngam lap shuh ia ka dien ia ka shuwa; shu iabud ia ka lynti ka dienjat u Longshuwa Manshuwa. Ngi ap tad ynda Men sei ia U Moina U Simsong, U Simpah U Simkaro, Uba ha ka kynih ka phawar jong U ka pyrthei kan sa shai pat kdar".

Katba kum ka jingphla jong ki rangbah nongkñia nongkheiñ jong ka Niam Khasi ki ong ba dei ki ksuid ki khrei kiba la wan pynbakla lynti ia ngi u khun khasi khara, da ki dak ki shin ban sngewthuh bakla shaphang jong ki. Ngi dei ban sngewsarong ia la ka jinglong Khasi jong ngi ba ngi don ka sap jong ka hok ka sot, ba wei ba ngi la shem ia ka jingshisha ngi long kiba kloi ban pdiang ia ka.

Kumba ka niam tynrai u longshuwa manshuwa jong ngi u iathuh ia ngi, kumta ngin iabud ia ka. U ong, "Ngi ap tad ynda Men sei ia U Moina U Simsnng Uba ha ka kynih ka phawar jong U ka pyrthei kan sa shai pat kdar," mynta ha kane ka por ngan wallam ia ka kyrteng U Jisu Khrist ban khan ban bishar la U dei shisha ne em Uta U Rangi'arkhad Khun Blei ba la kular da U Blei Trai Nongthaw ban ai ha ngi ka jaitbynriew Khasi bad ia u bynriew baroh satlak ka pyrthei. Bun phewhajar u paid Khasi jong ngi u la pdiang ia Une ba U dei shisha Uta U Syiar ka jingkular na bneng.

Ngen shim mynta ha kane ka por ia ka jingbishar bad ka rai ka jong u Pilat uba long u lyngskor ne u Governor jong u Patsha Rom hyndai, kumno u shem shaphang U Jisu. Lada ngi don Baibl, pule bad puson ia kaba la thoh u Mathaios 27:11-23. Haba la pynieng ia U Jisu hakhmat

jong u la iathuh ia ngi kumne: "Haba u dang shong te ha ka jingshong bishar, ka tnga jong u ka la phah ha u, ka da ong, Wat leh ei ei ruh em ia Uta U bahok, naba nga la shah shibun ha ka jingphohsniew mynta na ka bynta jong U. Hynrei kita ki rangbah lyngdoh bad kita ki tymmenbasan ki la iapynkohnguh ia ki paidbah ka kin pan ia u Barabbas hynrei ba kin pyniap ia U Jisu. Uta u lyngskor te u da iathuh u la ong ha ki, Phi mon ba ngan pyllait ha phi iano na kine aingut? Ki te ki la ong, Ia u Barabbas. U Pilat u la ong ha ki, Haba kumta, **ngan leh kumno ia U Jisu ia Uba ki khot, U Khrist?** Ki ong baroh ha u, Ai ba yn sahnarphna ia U".

Ha kane ka jingjia ngi shem ia une u nongbishar rangbah jong ka hima Rom, uba donbor ban rai pyllait ne pyniap ia u briew ba la tian bishar ha khmat jong u, u la poi ha ka khim khait U la sngewthuh ba ki Jiw ki la ai ia U ha ka jingbishar tang namar ka jingbishni jong ki ia U. U la kren ha kine ki nongmudui ba kin khmih hi ban bishar ia U katba ki sngewbit: hynrei ki la jubap ki ong, Ngi ngim don bor, katba kum ka aiñ, ban rai pyniap ia uno uno u briew. Kine ki nongshun jong U ki la rai lupa ba kin ym pdiang ia kano kano ka jingrai kaba duna ia ka jingpyniap. U Pilat u la pyrshang ban pyllait ia lade na ka bashim bishar ia U, u la phah noh ia ki ban ialam ia U sha u Herod uba u syiem trai-ri. Hangta, uta u Herod ruh um nud ban shim bishar ia U bad u la phah kylla biang sha u Pilat. U Pilat U la iaksaid bad u la pyndonkam ia la ka buit baroh da kumno un leh ban lait na kaba un ai ka rai kaba pyrshah ia ka jingshem jong U. U la mih sha phyllaw bad u la pynbna ia ka rai jong u, u ong, Ngam shem satia ka jingpalat ha une u briew. Hangta, ki nongmudui pyrshah ia U Jisu ki la iapyrta paidbah ki ong, Lada mem rai pyniap ia une u briew, ngin da khmih kai ia me. ngin mudui pyrshah ia me ha u Patsha ba me long u nongshet pyrshah ia ka hima.

U Pilat u la ieng ha ka jinglyngngoh Ka tnga jong u ka la phah ktien sha u ba un da sumar bha ban ym ai ka rai pynrem ia Une U bahok, Pyllait noh ia U. Ka hok kaba kat kum ki aiñ jingbishar ka pyrta, Pyllait noh ia U. Ka jingiatiplem kaba hapoh jong u ka iai pasiaw ka ong, Pyl-

lait noh ia U. U Mynsiem jong U Blei U la pynthar ha ka dohnud jong u U da ong, Pyllait noh ia U. U Pilat u la ialeh katba lah ban ksaid sha kadiang bad sha kamon: ka hok ka pyrta "Pyllait noh ia U! Hynrei ka jingieit jong u ia ka jingsngewbha ki briew ka pynlong ia u ban ai da ka rai kaba pdeng, "Ngan sympat ia U hangne ha khmat jong phi, hadien kata ngan sa pyllait noh ia U". "Em," ki ong, "Ngim lah ban shah ban rai shaphang jong U lait iang kawei, bad kata ka long ba U dei ban iap!" Hangta u Pilat u la kren ka ktien khatduh ha ki u ong, Kumno ngan ai kaba kum kata ka rai haba ngam shem satia ka jingpalat ei ei ha U kaba u dei ban iap? "Ai ia ka rai, ngin tip hi ma ngi. Wat lada ka long pop long sang kaba kumno kumno, ai ba ka snam jong U kan long halor jong ngi bad halor ki khun ki ksiew jong ngi.

La lut baroh ki lad ba u Pilat u la ialeh ban pyllait noh ia U Jisu. U ksuid jong ka jingkhawpud mapoh jong u u la pasiaw ha u, Ai noh ki mat sahnarphna ia U Ki Jiw kiba la iasylla lang ki la iai pyrta shi iai pyrta, Ainoh shi ainoh ban sahnarphna ia U. Ka rupa, ka ksiar bad ka shuki office jong u ka pyrta, Ai noh la ka ai, kin leh katba ki mon. U pyrkhat ia la ka lawei jong u kumno kan long lada u ai bad kumno pat un long lada um ai. Khatduh u la pan um ha ka khuri bad u la thet la ki kti u ong artat, Nga thet ki kti na ka snam Une U bahok: to shim ia U leh katba phi mon, to kit hi halor jong phi ia ka pap ka sang baroh!

U Pilat um lah lait na kaba ai ka jubap ia kane kajuh ka jingkylli kaba u la kylli ia ki nongmudui jong U Jisu. Ha kaba jubap ia kane ka jingkylli u la buh ia lade ha ka tarajur jong ka jingbymhok bad ka jingrem kynrad kaba baroh shiyrta. Ki Jiw ha khmat kata ka khet bishar u Pilat ki la rai ban pyniap ia U da kaba sahnarphna. Kumba ki la pyrta ha khmat u Pilat, "To ai ba ka snam jong U kan long halor jong ngi bad halor ki khun ki ksiew jong ngi." ka la wan urlong shisha ba ki la ot ia kaba ki la bet tang khyndiat snem hadien kane. Nga ieng mynta hangne, ko ki paralok bad parabangeit baroh, ba kumba ka la long ia u Pilat bad ia ka jaitbynriew Jiw ba kim shym lah ban lait khlem da jubap ia kane ka jingkylli; mynta kane ka jingkylli ka dang ieng ba

ngi dei ban jubap uwei pa uwei na ngi. Ngim lah ban lait. Ngi dei ban ai ka jubap.

Lah ban don mano re mano nangne ki ban ong. "Kane ka jingkylli ka ban leh aiu ia nga? Kam don jingiadei ei ei ruh bad nga." Ong katba phi ong. Phi da ong kumno kumno ruh, phim lah ban weng noh ia kane ka jingkylli. Phi lah ban ong ba phim donkam ban pyrkhat. Hynrei kane ka jingkylli ka taisah ka jingkylli ba phin hap jubap ha kawei ka sngi. Phim lah ban lait na ka. Ka dei ia uwei pa uwei na ngi ban ieng hakhmat ka khet bishar hok U Blei.

La ka long mynta ka sngi ne lashai, phi dei ban ai ka jubap kaba "hooid" ne kaba "em" ia kane ka jingkylli. Phi dei ban pdiang ia U Jisu lane phi dei ban kyntait ia u. Ka Baibl ka ong, "Hynrei kat kiba la pdiang ia U, ha kito U la aibor ban long ki khun U Blei, kata ha kito kiba ngeit ha ka kyrteng jong U" (Ioan. 1:12).

La phi sngap jar, phi set ia la ki shkor mynta, hynrei ka por kan wan ba phi dei ban phla ia U ne phi dei ban len ia U. Ki don kine ki ktien ba la kren ha uwei pa uwei na ngi baroh, "Uno uno baroh te u ban phla ia Nga hakhmat ki briew, Nga ruh Ngan phla ia u hakhmat U Kpa jong Nga Uba ha bneng. Hynrei uno uno ruh u ban len ia Nga ha khmat ki briew Nga ruh Ngan len ia u hakhmat U Kpa jong Nga Uba ha bneng" (Math. 10:32,33).

U Jisu Khrist U long Ujuh mynhynnin, mynta bad sha ki bymjukut. U ieng ha khmat ka jingkhang, U dang iai khot haduh kane ka sngi, "Lada uno uno ruh un plie ia ka jingkhang jong u, Ngan wan rung hapoh ban iakhawai miet lem bad u bad u ruh lem bad Nga" Jingpyn. 3:20). Paralok baieit, phi dei ban plie ia U haba U wan, lane phin hap beh noh lane phah noh ba Un leit noh.

Haba phi iohsngew ia U bad ia ka jingkhot ieit jong U, phi dei ban ieng ha ka liang jong U lane pyrshah ia U. Une U Jisu hi U la ong kumne: U bymlong bad Nga u ialeh ia Nga; bad u bymialum bad Nga, u pynsaphred" (Math. 12:30)

Paralok baieit, nga khot ia phi ban pyrkhat sani ia kane ka jingkylli. Nga hi nga la wan shaduh shane na ka bynta kane ka jingkylli: *Phi mut kumno shaphang Une U Khrist?*

U Pilat u la jubap ia ka, ki rangbah lyngdoh bad ki tymmen-basan ki Jiw ki la jubap ia ka. Ngi kiba la ngeit ha U ngi la jubap ia ka. Phin leh kumno ia Une U Jisu ıa Uba la khot U Khrist?

Lah ban don hangne ki rangbah saidthma, lane ki 'riew bun nia, ne ki 'riew nang nia kyllaiñ, ne ki 'riew wad jingshisha, kiba lah ban buh ka jingkylli kaba kum kane: Uei Uta U Jisu Uba ngim lah ban lait khlem da leh ei ei ia U? Ngan pyrshang ban jubap lyngkot kumne:— Une U Jisu U long U Ba-la-sleh jong U Blei Trai Kynrad ba la kular ha ki Jiw lane ki khun Israel naduh ki por ba mynhyndai eh na ka bynta "Ban ialap ia kıei kiei ki babha ha ki bajemnud, ban spaiñ ia kiba la pait dohnud, ban ialap ia ka jingpyllait noh na ka bynta kiba la shah ring mraw, ban ialap ia ka snem ba diang hun bad ia ka sngi ka jingpynhiar kput ka jong U Blei, ban pyntngen ia kiba sngewsıh baroh, ban ai ha ki ka basien syntiew ha ka jaka ka dpei, ka umphniang ka jingkmen ha ka jaka ka jingsngewsih, ka jaiñkup ka jingiaroh ha ka jaka ka mynsiem ka bakhia. Hangta yn sa khot ia ki ki dieng ka hok, u jingthung jong U Blei ki ban pyndonburom ia U. Kumta la iathuh ia ngi ha ka Ktien U Blei, ha ka Kitab u Isaiah 61:1-6. Haba ngi wallam ia Uta U Khun jong U Blei, ba la kular bad Uba la pynsleh, Uba long ka jingkyrmen ia kane ka jaitbynriew Israel ha ka rynieng ka jong Uta U Jisu Khrist ba la pynbna ba U long U Khun ba la kha marwei jong U Blei, ba la kha briew ha ka shnong Bettlehem, ngi shem ba baroh ar ki iaryngkat rynieng naduh haduh. Haba thew ia U da ka rynieng Uta U Rangi'arkhad khun ka Blei ba la kular ha u khun Khasi Khara jong ngi, ngi lap Une U Jisu Khrist Um shym la duna ha kaei kaei ruh, hynrei U la palat pynban ia kaba u longshuwa manshuwa Khasi jong ngi u la ap bad u la khmihlynti. La iathuh ia ngi pateng la pateng ba Uta U Rangi'arkhad khun ka Blei, haba Un wan, "Ka pyrthei kan sa shai pat kdar", tang ma U "Uba lah ban pyndem ia ka pap ia ka sang, ban khala ia ka lait ia ka let, bad ban saiñ ban tiah ia ka longkur kaba baroh shityllup ka pyrthei". Haba wan paw ka nam bad ka kyrteng Une U Jisu Khrist Khun Blei ha kine ki Lum Khasi Pnar jong ngi, ki lyngdoh

niam bad ki nongkñia nongkhriam ki la dem khrup, ki da pdiang ba Une U dei shisha Uta ba la khmihlynti da ki spah bad ki hajar snem, da ki kpa tymmen jong ngi. Une U la wan jngoh ia kane ka Ri Khasi jong ngi niynta la palat shispah snem. Haba U la wan sha kane ka pyrthei U la sah tang kumba laiphew snem tam khyndiat bad nangta U la leit noh sha bneng. Shuwa ba Un kiew sha bneng U la kren ki ktien khatduh ia la ki baieit bathoiñ jong U U ong, "Hakhmih Nga long ryngkat bad phi haduh ka bawai noh ka pyrthei". Nga wan ban iathuhkhana hangne hapdeng jong phi shaphang Une U Jisu Khrist U Khun jong U Blei, Phin leh kumno ia Une U Jisu ia Uba ki khot U Khrist? Phim lah ban lait khlem jubap ia kane ka jingkylli.

Une U Jisu Khrist, haba U la wan sha kane ka pyrthei U la kam ha lade ba U long U Nongpynim ki briew. U ong, "Naba U Blei U la ieit katta katta ia ka pyrthei, katba U la aiti noh ia la U Khun ba la kha marwei ba uei uei ruh uba ngeit ha U un ym jot shuh hynrei un ioh ka jingim bymjukut" (Ioan, 3:16). Shisien la wallam ha U ia uwei u briew uba pang iap shihang, U Jisu U la ong ha uta u nongpang, "To kyrmen, ko khun; la map noh ia me ia ki pop jong me". Haba ki briew kiba iadon ha khmat ki la iakrenkhñium ba U la kren ia ki ktien kiba kat kita kiba tang U Blei hi U long Uba lah ban kren, U la ong, To tip phi, U Khun u briew U donbor ban map ia ki pop (Math. 9:1-8). Une U Jisu U la dawa ia lade U ong, "Nga long U Jingshai jong ka pyrthei: uta uba wan bud ia Nga un ym iaid ha ka badum, hynrei un ioh ka jingshai jong ka jingim" (Math. 8:12). Haba u Pilat Lyngskor u la buh ia ka jingkylli ha kita ki nongmudui jong U Jisu, "Ngan leh kumno ia U Jisu ia Uba ki khot U Khrist", kata jingkylli ka la kyrtoh lyndet sha u, ba ma u u long uba dei ban jubap ia ka. Um shym la shem jingsuk shuh naduh kata ka khyllipmat, namar ka jingsuk bad ka jingshitom ka shong ha ka jubap kaba u ai ia kata ka jingkylli.

Ngi dei baroh ban ai ka jubap kaba shai ia kane ka jingkylli. Ha ka jubap kaba ngi ai ia ka ka shong ka jingsuk bad ka jingshitom jong ngi, ka shong ruh ka jingim bad ka jingiap. Ka Ktien U Blei ka iathuh ia ngi ka ong kumne:

"Ia Une ki nongiathuhlupa baroh ki iaphla, ba da ka kyrteng jong U uno uno baroh uba ngeit ha U, un ioh ka bamap ki pop" (Ki Kam. 10:48). U Jisu Khrist hi U la ong, "Uta uba ngeit ha U yn ym pynrem, hynrei uta u bymngeit u la rem lupa, naba um shym la ngeit ha ka kyrteng U Khun U Blei ba la kha marwei. Kane te ka long kata ka jingpynrem, ba ka jingshai ka la wan ha ka pyrthei, bad ki briew ki la iaieit khamtam ia ka jingdum ban ia kata ka jingshai; naba ki long bymman ki jingleh jong ki" (Ioan. 3:18,19).

Halor ka jubap kaba ngi ai ia kane ka jingkylli ka shong ruh ka jingsuk ia ka jingiatiplem jong ngi. Ka Baibl ka iathuh ia ngi ka ong, "Namarkata ba la pynksan ia ngi da ka jingngeit, ngi don ka jingiasuk bad U Blei da U Trai jong ngi U Jisu Khrist" (Rom 5:1). Ngan iathuhkhana ia phi ia kawei ka jingjia shaphang uwei u samla uba kyrteng u Clande Etherly uba la leit pynhap Atom Bomb ia ka Hiroshima kawei na ki nongbah ka Ri Japan. Kane ka la jia ha ka snem 1945 hapdeng ka Thma Pyrthei ka baar. Tang da kata kawei ka Bomb, la thang ingkhong khait ia kata ka shnong kum ia ka Sodom bad ka Gomora ba ki la iap ki briew da ki bun lak ngut ha ka shikhyllipmat. Katba ka eroplane u Claude kam pat poi ha America, ka khubor shaphang kane ka la poi shuwa, ka la don ka jingkmen ka bakhraw ha ri America; hynrei u claude Etherly u la thangiong ngaiñ ka khmat bad u la khynñiuh ka met baroh shiryntieng namar u la leh ka pop kaba khraw tam ha ka pyrthei ka bym pat ju jia mynno mynno: u la long u nongpyniap briew uba khraw tam na ki nongkam sniew ba la ju mih ha kane ka pyrthei. Ka jingthar jingsuh ka jingiatiplem jong u ka la long kaba khraw bad kaba jur haduh katta katta ba ym lah pynjem shuh ia ka wat la ka sorkar America ka la pynkyntiew nam ia u lai kyrdan, ka la pynioh ha u ia ki jingsngewbha baroh ba ka Ri America ka lah ban ai ha u, hynrei ka jingjynjar u Claude ka la palat than ba ha kaba khatduh u la kylla lamwir. Kane ka dei kata ba ka Baibl ka ong shaphang kita ki briew kiba la kylla arsap, "Ba la thang saw ia ka jingiatiplem jong ki kum da u narsaw" (I Tim. 4:2) Katno ka long kaba sngewtynnat ban iohsngew shaphang ki jingphla jong ki briew jong U Blei kiba la ieng ha ka liang U

Jisu Khrist; U Apostol Paul u ong, "Ko ki para, nga la iaid beit ha ka jingiatiplem babha baroh ha khmat U Blei haduh kane ka sngi" (Rom. 23:1). Une U shakri U Jisu Khrist, ha kaba jan kut ki sngi ka jingleit jong U ha kane ka pyrthei, u la ong, "Nga la ialeh ia kata ka jingialeh babha, nga la pyndep ia la ka jingphet, nga la ri ia ka jingngeit. Naduh mynta ia nga la buh ia kata ka pansngiat long ka hok, ia kaba U Trai, Uta U Nongbishar bahok, Un ai ha nga ha kata ka sngi; bad ym tang ha nga hi, hynrei ha kita baroh ruh kiba ieit ia ka jingmihpaw jong U" (2 Tim. 4:7,8).

Kawei pat, halor ka jubap kaba ngi ai ia kane ka jingkylli ka shong ka jingpyllait phar ia ngi na ka lait na ka let, na ka pap na ka sang. Ia Une U Jisu Khrist la khot ha ka Ktien U Blei: "U Nongpynim jong ngi U Jisu Khrist, Uba la pynduh noh ia ka jingiap, bad Uba la pynpaw ia ka jingim bad ia ka jingbympyut da ka Gospel" (2 Tim. 1:10). "Une Um shym la ai ha ngi ia ka mynsiem jong ka jingsheptieng, hynrei ia ka bor, bad jong ka jingieit bad jong ka jingleh adkar" (2 Tim. 1:7). Ngan iathuh ia phi shaphang kawei ka pukni ha kawei ka sngi tlang ha ka Wahbah Niagra ha America. Ka la don kawei ka met mrad kaba kie arsut ia kane ka Wahbah. Kata ka pukni ka la suh sia ka da dem khop halor kata ka metiap ka da ksam khak ki tyrsim ha kata ka metiap. Haba la poi ha khlieh ka kshaid bah Niagra, ka pukni ka la sngewthuh ba ka don ka jingma ia ka kaba ap shakhmat. Ka la pyiar ia la ki thapniang ban her, hynrei ki kjat jong ka ki la tyrsaiñ da ka jingkhriat bajur ba kam lah shuh ban pyllait ia ki na ka baksoh ha hata ka doh pyut Ka la lynñiar kat lah kat iai: hynrei lehnohei ki jingialeh jong ka: la rong arsut sha kata ka kshaid bad ka la iap. U Trai Jisu haba U la wan sha kane ka pyrthei U la khot ia ki briew U da pyrta ba kin phetiap na kata ka jingbitar ka ban sa lap ha kaba U Blei Un sa pynhap noh ia la ka rai ba Un ai bainong ha uwei uwei baroh katba kum ka jingleh jong u. Uta uba ngeit ha U Khun u don ka jingim bymjukut, uta te u bymkohnguh ia U Khun, un ym iohi ia ka jingim; hynrei ka jingbitar U Blei ka iaisah halor jong u" (Ioan. 3:36).

Ko phi ki paralok baroh, nga la pynsngew ha phi ia kane ka jingkylli kaba uta u nongbishar bakhraw u la buh hakhmat u bynriew baroh jong kane ka pyrthei: Ngan leh kumno, phin leh kumno ia Une U Jisu ia Uba la khot U Khrist. Lada ngi la shahshkor ia ka jingkhot jong U bad ngi la pdiang ia U, don kane ka jingkular: "To wan phi ia kiba la kyrkhu jong U Kpa jong Nga, to ioh ia ka hima ia kaba la pynkhreh keiñ ia phi na myndanglong ka pyrthei" (Math. 25:34).

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

XVI. IA NGA KA BAN IM KA LONG U KHRIST

"Namar ia nga ka ban im ka long U Khrisf, bad ka ban iap ka long ka jingmyntoi keiñ". Phil. 1:21.

Jinglamphrang:— Nga don ka jingsngew eh kaba khraw ha kaba wan ban ieng hangne hapdeng jong phi ban kren ei ei, khamtam ha kaba dei ka ktien nongwei. Nga sngew ia ka jingkhia ka jingkit kumba nga kit ia u maw san mon. Lada dei ha ka kam pyrthei ngan ym nud ban ong wad shikyntien. Hynrei, la ka mynsiem ka kiuh hapoh jong nga, nga la ioh jingshlur kaba khraw haba nga pyrkhat ba nga wan hangne ban kren na ka bynta U Trai bad U Nongpynim jong nga, U Jisu Khrist.

Nga kyrpad ia phi ba phin ym sngew ei ei na ka bynta ki jingbakla ha ka jingkren jong nga, namar nga tip ki long ki bym lah ñiew, hynrei phin shim ia ki jingmut jong nga ha la ki jingpyrkhat jong phi bad pynshong ia ki ha la ka jingmut la ka don jingshisha ne em ha ki, da kaba kyntait ia ki ñiut ki ñier bad ktha ni ia kaba long doh long snam, lada phi shem.

Kaba don ha ka jingmut jong nga ban ong khyndiat ka dei shaphang kata kaba dei tynrai kaba don ha ngi, bad kata ka long shaphang ka JINGIM hi. Kaei ka jingthew kaba kongan bad ka jingthmu ba kongsan jong ka jingim jong ngi? Nga im na ka bynta aiu? Ia nga hi ka jingim ka dei kaei?

Hangne ha kane ka dkhot, ngi shem ia ka jingthew kaba kongsan, lane ia u khirbah jong ka jingim kaba u Apostol u la kam kynti kum ka jong u. U la ong ba ia u hi, *ban im ka long U Khrist.*

La pynkylla Khasi ia ka jingiathuhkhana ha ka English Service ha Sylhet ha ka 4 tarik u bnai March 1923, haba dang pule Second year I.A.

Mynta, kata kaba long u khirbah jong ka jingim ia u Apostol Paul ka lah ban ym long ia nga, bad kata kaba long ia nga pat ka lah ban ym long ia uno uno uwei pat u briew ha kane ka pyrthei. Te, lada ia kane ka jingong (sentence) yn dei ban thoh da uwei-pa-uwei u briew ha ka pyrthei baroh kawei, da kaba buh bujli da kawei pat kaei kaei kaba khraw tam kaba long ka jingthew bad jingkwah ka mynsiem jong u ha ka jaka *U Khrist* ba la pyndap da u Apostol Paul, ki babun kin iajied ha la kijong kijong ki rukom.

To mynta ngin ia-ai jingmut da ki katto katne tylli ki ktien ha ka jaka *Khrist* ha katei ka jingong "Namar ia nga ka ban im ka long.... (ei ei)".

1. Bun bun ki briew kin buh bujli ha ka jaka ba suda ka ban long u khir ba kongsan ka jingim jong ki ha kane ka rukom, "Namar ia nga ka ban im ka long ka TYNGKA." Kata ka long kaba ki babun ki briew, shynrang bad kynthei, ki bakhraw bad ki barit, ki bastad bad ki babieit kin iapyndap ia kata ka jaka ba suda. Ki pyrkhat im jingmut shaphang ka tyngka, ki phohsniew shaphang ka tyngka, ki pyndem lut la ka bor sha ka tyngka. Ka tyngka ka long ka jingim ia ki. Kim iohi ei ei ruh hynrei tang ia ka tyngka. Kim nang pyrkhat ei ei ruh hynrei tang shaphang ka tyngka. Ka tyngka ka synshar halor jong ki. Ki long ki mraw jong ka tyngka namar ki im na ka bynta jong ka bad ki leh ia kiei kiei baroh tang na ka bynta jong ka. Kiei kiei baròh ki long ki bymmyntoi khlem ka tyngka. Kane ka dei ka jingim ba shisha jong ki: "Namar ia nga ka ban im ka long ka tyngka". Oh shisha! Katno ka long kaba sngewsynei ia kito ki briew kiba ka pdeng (centre) ka jingim jong ki ka long ka tyngka, namar ngi lah baroh ban iohi kaei ka jingmih jong ka jingieit sbai.

Ngi kynmaw kumno uto u riewspah u la ud ha kato ka pung jong ka ding, "Ko kpa Abraham, to isynei ia nga, to phah ruh ia u Lasaros ba un wih ia ka khmut shympriahkti jong u ha ka um, ba un ioh pynkhriat ia u thyllieij jong nga; naba la pynkordit ia nga ha kane ka thyllieij ding" (Louk. 16:24). Ngi hi ruh ngi iohi shai da la ki khmat ha ki jingshem jong ngi, aiu ka la jia ia kito kiba ieit sbai. Kam dei ka jingshisha ba da iatip lang baroh ba ka ialam ia ki

briew sha ka jinglanot ba kynja mynsiem? Katno uba bieit u dei uta u briew uba pynlong ia ka tyngka ka tyllong jong ka jingim jong u!

2. To mynta ngin ai jingmut sa kawei pat ka buit barieh kaba ki babun ki briew kin sngewbha ban pyndap ia kata ka jingong ba sah shiteng. Ia ki, kan long ha kane ka rukom, "Namar ia nga ka ban im ka long **Ka Burom Pyrthei**". Kata ka dei ka jingim jong ki. Lada ki lah tang ban ioh ia ka burom ha ka pyrthei, tang katta ki la ioh pyndep ia la ka jingthmu ka jingim ha ka pyrthei. Ki kwah bad sliang tang ia ka. Ki ap ha man ka kdong ban ioh ia ka. Ki kwah hir hir ban ioh paw ka kyrteng jong ki ha ki kotkhubor; ki thrang ban tip ba ki briew kin iathuhkhana shaphang jong ki. Ki khmih kliaw ban ioh ia ki jaka kiba kor ha ki jingkhawai. Ki kwah ia ki shuki ha man ba don jingialang. Ki kwah bad ioh ka jaka ba kynsai tam ha kaba kren bad hapdeng ki lok ki jor. Ki riam ki beit da ki jaifi kordor da kaba sngewmeng. "Ki ieit ia ka jingiaroh na ki briew" Ki sngewim bad phuhmat haba la iaroh bad pynkhyl lew ia ki. Ka jingim jong ki ka long kaba kum kata. "Namar ia nga ka ban im ka long ka burom ha ka pyrthei". Kumba ong mano re, "Burom ha pyrthei kaba tam".

Ale mytta ngin iakhmih khyndiat kiei kiba mih na ka burom pyrthei. Ka long kaba da shisha shisha, lok baieit, ba kine ki burom pyrthei ki ju pynkylla lamwir ia ki briew. Ki tang shu shah mraw ha kane ka burom pyrthei, mar kumta ki duh noh ia ka jingsuk ha ka jingmut jong ki kumjuh wad ia ka jingjahthait ba jai jai ki met jong ki. Ngi shait iohsngew shaphang ki syiem bad ki myntri syiem ba kim ju iohthiah iohdem. Uwei u riew don lak don putit uba long ruh u Minister joug ka hima France uba kyrteng u Neckar u la ud hapdeng ki spah bad ki burom jong u. "Balei ba ym don jingiohthiah ban die?" Ngi tip shaphang uta u syiem bakhraw ka ri Bilat, u Syiem Henry IV, haba um shem ia ka jingiohthiah haba la pynkynoi ia u da ki jingtem sur ba jaijai, bad ba la pyniwbih ia ka palong sner jong u da ki jingiwbih bathiang tam ka ri jong u, pynban u ud:

"Pha lah mo, ko jingiohthiah, ban ai jingsuk kynjai
Ia u khynnah lieng ba jhih tyrphot ha ka por eriong:
Bad ha ka miet ba kynjah bad ba jaijai,
Ba la pynbiang ban pynsuk nadong shadong,
Phan ym ai ha u syiem? Katto! keiñ noh! iadep artat,
Suhsat lynter ka kit ka khlieh ba phong pansngiat."

Katta ka long ia kiba riewspah bad kiba donburom jong kane ka pyrthei. Ngi lah ban iohi ba ki long kumta ia kito kiba hajan jong ngi kiba ngi khot ki riewspah bad ki riew-donburom. Ka jingmih ia ki ka long ka jinrem suda, ki kylla tlor ka jinglong mynsiem jong ki.

3. To ngin phai sha kiwei pat ki ban pyndap ia kane ka jingpynap ba suda. Na ka bynta jong ki kan long ha kane ka rukom:— "Namar ia nga ka ban im ka long **Ka jingstad.**" Kiba kum kino ki briew ki dei ki nongtih ia ki par ka jingnang jingstad, Kin theh lut bad met bad mynsiem ha kata kaba ki thmu. Ki im na ka bynta ka jingnang jingtip bad kim nang pyrkhat da kumwei pat. Kane ka long da shisha ka kabu ksiar kaba dap da ki jingialeh bajur bad ki jingpyrsad mynsiem bathymmai. Hynrei la ki dei kiba kumno kumno, haba ka ioh ia ka jaka kaba ha khlieh duh, ka knieh jubor ia ka pansngiat kaba dei jong kawei pat. "La ka don ka jingtip kan sa dam noh". Ia ka jingim u briew donkam ban synshar da kaba kham donbor.

4. Don kawei pat kaba kiwei pat ki briew kin buh bujli ha kane ka jaka ba iehnoh suda. Ha ki kan long ha kane ka rukom, "Namar ia nga ka ban im ka long ban ioh *jingpynsuk*" (ease). Kata ka long kaba kongsan tam ha ka pyrthei. Ban lait phar na baroh ki jingkit jong ka jingim. Ban pynleit la ki sngi ka jingim ha ka rukom ba khlem don jingshitom. Ban kiar ia baroh kaba don jingsuhsat. Ban kynriah sha jngai na baroh ki lynti kiba eh. Ban ym leit kheit ia ki soh thiang haba don ki shiah ki ban thar bad ki teiñthap ban dait Ban ym da kiew thiep ban ioh ia kaba sngewtynnat katno katno ruh. Ban ym leh ia kano kano kaba bha kumno kumno na ka bynta kiwei. Ban ym pyn-iasoh ia lade bad kaei kaei ruh ka ban wallam jingshitom ia ki. Ban ym leit shano shano shajan ka them ka syrngiew ka jingiap. Ka jingim jong ki nadong shadong ka long,

"Ban shong lynter ha kaba ka sngi ka syaid, bad hapoh nep;" kata ka long ka jingim jong ki. Ia nga ka long ban pynlut ia la ki sngi ki por ha kata ka ban ai jingtngen lynter, ban ym jam shan shano sha ka ban pynsngewshitom. Kata ka long ka rukom jong nga. "Namar ia nga ka ban im ka long *Ka jingiohsuk*".

Katno kaba sngewsynei sat kane ka rukom jingim! Kam dei satia ka jingim kaba jop hynrei ka dei ka jingim kaba dap da ka jingdum mynsiem bad ka ialam tang sha ka jingsngewtyrkhong bad ka jingiap ha ka jinglong mynsiem.

Mynta, haba ngi la buh ia kine kiei kiei kiba rieh bad kiwei kiwei ruh kiba kum kine, to ngin iakhmih sha kata kaba la kemding bad pyndem lut ia ka jingim u Apostol Paul. Ka jingim ia u ka long kaei? U ong, "Namar ia nga ka ban im ka long U KHRIST".

Ngi la iohi haneng ia ki babun jait ki briew kiba la pyndap ia katei ka jaka suda, ki da buh ha kane ka rukom:

Ka jingim jong ki ka long ka tyngka:
Ka jingim jong ki ka long ka burom pyrthei:
Ka jingim jong ki ka long ka jingnang jingstad:
Ka jingim jogg ki ka long ka jingioh suk.

Hynrei une u briew u la ong ba *ka jingim jong u ka long U Khrist*. Ia u hi, ka jingim ka long U Khrist bad tang katta hi, Ban im khlem U Khrist ka long kaba khlem im. Ka jingdon jong u ka long tang U Khrist. *Ka jingim aiu kaba kum kata ban don ia U Khrist kum la kajong ka jingim?* Ban jubap ia kata ka jingkylli, to ngin iakhmih khyndiat ia ka jingim u Apostol Paul ka long kaba kum ei. Kumno U Khrist U long ka jingim jong u.

Ngi tip ba u la long uwei napdeng ki nongpynshitom beiñ ia ki khristan shuwa ka jingkylla ka bamut jong u. U la jialong u atiar bakynsai jong U Blei ha ka kam ka jingpynphriang ia ka Gospel U Khrist. Ngi tip ba u la aiti tylli ia la ka jingim ha kaba ialap ia ka Gospel ka jingpynim kaba da U Jisu Khrist khlem don jingsapa ia ki jingshah lehbeiñ bad shah pynshitom beiñ na ka bynta ka kyrteng U Khrist.

(i) U la shah beh da ka bor na Antiok kaba ha Pisidia.

(ii) U la shah lynthem maw haduh ba la tharai ia u ba u la iap, bad nangta, uba la mong bad phlei snam, la patom ia u shaduh bar shnong, bad la iehnoh hangta ban bam ki ksew bad ki sim, ha ka por ba u la don ha Lystra.

(iii) La sympat bad shoh ia u haduh ba u lajan iap ha ka shnong Philipi, nangta ki sa set hapoh ïingbyndi.

(iv) La kem jubor da ki Jiw bad la lehbeiñ sat ia u. La ki la pynshitom bad lehbeiñ sat ia u haduh katta, um shym la kulmar jingmut haba la kyntait ia ki jingialap jong u.

(v) Haba u la leit sha Jerusalem, la kem ia u da ki Jiw bad la shoh ia u haduh ba u lajan iap.

(vi) La ialam mraw ia u kum u nongkam sniew shaduh Rom bad la set byndi ia u. Bad hadien ba u la shong ha ïingbyndi arsnem, la khraikhlieh ia u da u Patsha Nero ba thrang snam, u nongshohnoh briew ia la ka kmie bad ia la ka tnga.

Shilynter ka jingim jong u, ngi iohi ba um shym keiñ noh kaba ialap ia U Khrist la hapdeng ka jingpyrshah jong ki patajait jong u. Wad haba u la don ha ïingbyndi, ia k nongap ka ïingbyndi, ki shipai bad wad ki rangbah shispah la wallam ia ki sha U Blei da U Khrist. Ha ka shithi kaba khatduh kaba u la thoh sha U Timothi u la ong, "*Ia nga la theh noh lupa kum ka jingainguh dih, bad kata ka por ka jingleit noh jong nga ka lajan. Nga la ialeh ia kata ka jingialeh babha, nga la pyndep ia la ka jingphet, nga la ri ia ka jingngeit Naduh mynta ia nga la buh ia kata ka pansngiat jong ka hok, ia kaba U Trai, Uta U Nongbishar bahok, Un ai ha kata ka sngi*". 2 Tim. 4:7-8).

Kaba kum kata ka dei ka jingim jong uta u briew uba u khir ka jingim jong u ka long U Khrist. U la don kata ka jingkut jingmut kaba ym lah shuh ban pynlip ia ka wad haba ka jingim jong u ha ka pyrthei kan sa kut.

Te mynta, shuwa ban pynkut noh ia la ka jingkren shah ia nga ba ngan pynkynmaw ia phi shaphang kata ka jingia-

thuhkhana kaba la iathuh da u Sadhu Sundar Singh. U la iathuh u ong ba don iwei I khynnah kynthei ha Nepal iba dei I khun marwei jong uwei u riewdonburom ba riewspah. Uta u kpa, namar ba um don khun shuh, u la ieit eh ia i haduh katta katta ba u la ñiew ia I kham kor ban ia ka spah bad ki jingdon jingem jong u baroh U la don ka jingkyrmen kiba khraw na ka bynta ka lawei jong I bad ka jingkhmih kyrmen kaba kongsan iam jong u ka long ban ai shongkurim ia ka ha uno uno u samla badonburom uba riewspah bad uba don kyrdan. Ka la jia ha kawei ka sngi, ba kata ka khynnah samla ka la iohlad ban sngap ia ka jingialap ia ka Gospel na uwei u nongialap ia ka Gospel katba ka dang iaid lynti ha surok shnong. La ka la iohsngew tang khyndiat hynrei kita kiba khyndiat ki ktien ki la ktah jylliew ia ka dohnud jong ka, ha ka tang shu la poi ha ïing ka la phah khot ia uta u nongialap sha la ïing. Ka la sngewkynduh jur da kaei ba ka la iohsngew shaphang U Jisu Khrist ha kata ka sngi. Hadien katto katne por la pynioh ha ka kawei ka Testament Bathymmai bad ka la sdang pule ia ka man la ka sngi. Katba ka nang pule shaphang ka jingim U Jisu Khrist, katta ka la nang kham ieit bad sngewburom ia U, haduh ba ha kaba khatduh ka la kut jingmut ban aiti lut ia lade ha U. bad ban ym ai jaka shuh iano iano uwei pat nalor U Jisu ban long U Trai jong ka.

Tang khyndiat por hadien ba kane ka jingkylla ka la wan lap ia ka jingim jong ka, ka por ka poi ha kaba ka la dei ban jied noh ia la u jong u marryngkat shirta. Uwei u samla hadien uwei pat u la wan ban kylli ia ka, hynrei la kyntait ia uwei hadien uwei pat. Aiu pat kane ka khynnah ba la shoh jadu ka lah ban leh? Kam lah shuh ban ieit ia uwei pat. Ia ka dohnud jong ka la ioh bat skhem da ka jingieit U Khrist. Haba u kpa u la iohsngew shaphang kane, u la kylla bitar lamwir; u la kut jingmut ban ai khawduh ia ka briew kaba kum kata kaba wallam jingjahburom ia u U la iathuh shai ia la ka khun ba lada kam iehnoh noh ia uta u Jisu Khrist ha kata ka sngi un ai ka saja halor jong ka da ka rukom katba u lah ban mutdur.

Ka sngi khatduh ka la poi, hynrei kata ka khynnah ka dang skhem ha ka jingkut jingmut bad ka jingieit ia U Jisu.

Ha kata, ka jingbitar u kpa ka la meh lep bad u la kut jingmut thiaw ban pyniap noh ia ka shisyndon. Kumta, ha kawei ka sngi ia kata ka khynnah bapli la shim bad la loit lyngkhuid ia ki jaiñ jong ka bad la syang ia ka met ba phyrnai jong ka ha ka nar saw. Ngi lah ban mut dur haduh katno ka jingkyrang kata ka jingkhluit ka la ktah ia ka met jong ka. Hynrei, ym shym la mih kawei ka ktien ban ud na ka shyntur kata ka khynnah. Haba u kpa u la khmied la ki khmat sha ka khmat ka khun jong u, u la iohi ia ka ba ka tyngshaiñ da ka jingsuk bad ka jingkmen ba u la kulmar jingmut wit. Haba u la pyneh, u la kylli ia ka shikyntien, nangno kata ka jingkmen bad ka jingsuk ka la wan kaba la pynphyrnai ia ka khmat jong ka kum ka jingphuh samrkhie u Angel. Ka la kdew sha bneng, ka da phuhsamrkhie da ka jingkmen, kata ka khynnah ka la jubap ka ong: "*Na U Jisu. Bad papa, ah ba phi ruh phin da ai la ka dohnud ha U!*" La ong ym pat dep kren ia kine ki ktien, u kpa u la tur sha ka kum uba la lamwir bad u la weng ia kata ka nar saw. Hynrei, ani, ka met jong ka ka la long ıang ka doh ih. Ka khun jong u kam don shuh hangta. Ka la leit ban don bad U Jisu. Hynrei ka jingiap jong ka, ka la pynim ia u kpa jong ka, uba mynta u la iam kthang na ka bynta ka jinglong ba matlah ka dohnud jong u. U la aiti ia la ka jingim ha une U Kynrad uba ka khun baieit jong u ka la shah ka jingiap ba angewshyrkhei.

Katno ba kane ka long ka jinghikai ia ki babun na ngi kiba la long Khristan da ki bun pateng bynriew: ba la kha ia ngi na ki kmie ki kpa khristan, ba la pynsan pynrangbah ha ka lyer khristan bad ka imlang sahlang khristan, kiba don ki kyrteng khristan, kiba phla khristan hynrei ki bym pyni ia U Khrist da ka jingim jong ngi Ngi ioh ia kiei kiei baroh na U hynrei ngi kloi ban ud bad ban khñium, ngi suki ban shah shitom bad ban aiti ia lade na ka bynta jong U. Ka ktien shahiap na ka bynta ka Gospel ka pynkiuh ia ka snam jong ngi da ka jingsheptieng bad pynieng ia u shñiuh jong ngi.

Ka jingim ia ngi ka mut aiu? Ka spah? Ka burom pyrthei? Ka jingstad? Ka jingiohsuk? Ne ka dei U Khrist?

Na kaei ba la ong haneng, katno ka long kaba donburom bad kaba itynnat katei kaba khatduh ka ieng hakhlieh duh ia kiwei kiwei! Dei hangta bad tang hangta hi, haba ngi la sdang ban im na ka bynta U Khrist, ba ngin ym khuslai shuh na ka bynta kaei kaei ruh, hynrei nadong shadong kan long kaba jem ia ngi. Haba ngi la poi shaduh kata ka kyrdan ban im na ka bynta U Khrist, baroh ki jingpynkhuslai jong kane ka pyrthei, hooid kane ka pyrthei hi kan leit, bad ka ban iaisah ha ngi kan long U Khrist, bad tang U Khrist hi. Kaei kaei baroh kaba ngi leh bad ngi mut, kan jong U Khrist bad tang U Khrist hi.

"Uei u ban pyniakhlad noh ia ngi na kata ka jingieit ka jong U Khrist? Ka lanot lane ka shipa, lane ka jingpynshitom beiñ, lane ka jingthngan, lane ka jinglyngkhuid, lane ka jingma, lane ka waitlam?....Hynrei ha kine kiei kiei baroh keiñ ngi jop thiaw da Uta Uba ieit ia ngi. Namar nga ngeit skhem ba ka jingiap, lymne ka jingim, lymne ki Angel, lymne ki nongsynshar, lymne ki badonbor lymne kiei kiei ruh kiba long mynta, lymne kiei kiei ruh ki ban sa long, lymne ka jingjrong, lymne ka jingjylliew, lymne kaei kaei ruh kawei pat ka jingthaw, kan ym lah keiñ ban pynkhlad noh ia ngi na kata ka jingieit ka jong U Blei kaba ha U Khrist Jisu Uba U Trai jong ngi".

Hangta ka jinglm jong ngi kan dap da ka jingkmen, ka jingsuk, ka jingsngewhun bad ka jingkyrmen. Ngin ym sngew sheptieng shuh ia kaei kaei ruh, namar ngin ym long shuh kumba ngi long, namar ngin sa jialong ki jong U Khrist; wad ka jingiap hi kan ym donbor ban pynsheptieng ia ngi, namar ngi tip ba haba U Khrist Un sa mihpaw yn sa pynpaw ia ngi ruh lem bad U ha ka burom. Ale mynta, ngin sharai bad duwai sha U Kpa jong ngi Uba ha bneng, Uba kloi ban map bad suki ban pynshitom, ba Un ai ha ngi ka bor ban pyndem ia lade ha ka mon jong U, ban im na ka bynta jong U bad ba ngin don ia U Khrist ha ka jingim jong ngi, kumta ba lynter ki sngi ka jingim jong ngi, ka kyrteng jong U bad tang ka kyrteng jong U hi kan long ha ki shyntur jong ngi, ngin da iaroh bad pyndonburom ia U.

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

XVII. PHI MUT KUMNO SHAPHANG U KHRIST ?

"Haba ki dang sah lang ki Pharisi, U Jisu U la kylli ia ki, U da ong, "Phi mut kumno shaphang U Khrist ? U long U Khun jongno? (Math. 22:41,42).

Ka kyrteng JISU KHRIST ka long kaba la bna nam ha kylleng ka pyrthei ba kaba kum ma ka ym don kyrteng kaba da kawei pat. Ka daw ka long, hangno hangno ba kane ka kyrteng ka la poi, la sawa haw ka khubor shaphang jong U ba Une U dei U Nonghikai Uba khraw tam Uba la wan mihpaw ha ka pyrthei. Nalor ka nam NONG-HIKAI ba la ai ha U, la pyndei bad U ia ka nam NONGIATHUHLPA ruh, namar haba la pyrshang bad U, kiwei kiwei ki nonghikai bad ki riewkhuid kiba la wan paw ha ka history ka pyrthei ki jah sha kyndong.

Haba ka kyrteng jong U ka la her sha Ri Mihngi na Palestine,-sha Persia ne Iran kumba la khot ia ka mynta, ki Nong-Persia kiba la bur maną ia u Soroaster kum u nongialam bad u nonghikai bakhraw jong ki, ki iohi ha U Jisu Khrist ba U long kum u khlurstep ba tyngshaiñ ba kiwei kiwei ki nonghikai bad ki nongiathuhlpa jong ki ki lip noh hakhmat jong U. Kumjuh ruh ki Nong-China kiba la ju ñiewburom ,ia u Confucius kum u nonghikai bakhraw uba sa ba kin mane ia u kum U Blei, haba ka kyrteng U Jisu Khrist ka la mihpaw hangta, ka kyrteng Confucius ka nang kynran dien katba ka kyrteng Jisu Khrist pat ka nang tur sha khmat ban nang kham phyrnai na kawei ka sngi sha kawei pat. Kumjuh ruh ha Ri Japan kiba la ju ñiew ia u patsha jong ki U Mikado, ba u long u Blei Jingshai ne U Blei Sngi, ha khmat ka kyrteng U Jisu

---

La iathuhkhana (1) Jingiaseng Ialap ka District Shella ha Hat Phali : 15-1-1929
(2) Jingiaseng Ialap ha Smit : 16-7-1978

Khrist ia ka nam bad ka burom jong u la pynpei lyngba da ki kjat sngi jingshai jong U Jisu Khrist haduh ba la pynpaw ia u ba u long hi uba iaryngkat bad ki briew baroh. Ka jingshai ka jong U Jisu Khrist ka la phalang shaduh ki ri khlaw barben jong ka Aphrica bad ki ri shyiap batyrkhong jong ka ri Arabia bad Ijipt. Hangno hangno kat sha ba ka la poi, ki briew ki ieng lyngngoh kum kita ki jiw ba la phah syntiat da ki nongsynshar jong ki kiba la leit rah khubor ki da ong, "Ym ju don u briew Uba la kren kat Une u briew".

Haba ngi wan kham sha syndah jong la ka ri jong ngi ha Ri India, ki Musulman ki shem ha ka Kotniam jong ki ka Koran ba ia U Jisu Khrist nalor ba la khot ia U U Nongiathuhlpa ba la phah da U Blei, ka don ruh ka jingthoh kaba ong shaphang jong U ba U long U Ktien jong U Blei. Ki Hindu ki pdiang ia U Jisu Khrist ba U long uwei hapdeng ki blei jong ki, *u Avatar*, uba la wan long briew ha ka pyrthei. Uwei u riewblei ki Hindu uba *kyrteng* u Ram Krishna, ha kawei ka por u la long kum u bymtipbriew shuh ha ka jingiasyllok blei jong u, ba kumba shitaiew lynter u la mane, iaroh bad khot kyrteng tang ia ka kyrteng U Jisu Khrist. U Raja Ram Mohon Roy bad u Keshab Chandra Sen kiba la seng ia ka tnat niam Hindu kaba ki khot ka Brahma Samaj lem bad U Swami Vivekananda uba buddien ia ki, ki la kren kyntiew burom ia U Jisu Khrist bad ki jinghikai jong U, ba teng teng ka pynlong ia ngi ba ngim sngewlah ngeit ba kim dei ki Khristan. Haba ngi poi sha la ïing, sha la ka ri, ngi shem ba ka khubor kaba shaphang U Jisu Khrist ka la tap lin ia ka ri baroh kawei haduh ba ka jingshai jong ka niam u Khasi ka sa ba kan lip, ka shu sah tang kum ka ding ha u saihon ba sah tdem.

PHI MUT KUMNO SHAPHANG U KHRIST? Ha kane ha por U Jisu U la buh ia kane ka jingkylli ha ki Nongthoh bad ki Pharisi ha kaba iadon lang ha khmat ki synran jong U de. Ia ka jingkyili kaba syriim ia kane, U la buh ha khmat ki synran jong U katto katne por mynshuwa: "Haba U Jisu U lá wan sha ki phang Kaisaraia Philipi, U la kylli ia ki synran jong U, U da ong, ... "Phi te phi ong

ba Nga long uei?" Ha kata ka por, u Petros, kum u nongmihkhmat ki synran U la jubap, "Me long U Khrist, U Khun U Blei" (Math. 16:16). Hadien nangne, ngi shem sa shisien pat ia kajuh ka jingkylli la buh ia U ba Un jubap da u Rangbah Lyngdoh, ha ka por ba bishar ia U ha dorbar : "Uta u Rangbah Lyngdoh u la kylli pat ia U bad U ong ha U, Me long Uta U Khrist, U Khun jong Uba la kyrkhu? U Jisu te U la ong, Nga long. Bad phin iohi ia U Khun U briew ba U da shong sha ka kti kamon jong ka Bor, bad ba U da wan ha ki lyoh bneng" (Mark. 14 61;, 62). Kane ka jingkylli kaba da donkam eh haduh katta katta. Ki synran lane kiba la ngeit ha U ki dei ban ai ka jubap; ki rangbah nongialam bad nonghikai niam ki donkam ban jubap; ki syiem bad ki nongsynshar ruh kim lah ban lait khlem da jubap ia ka. Ha kanc ka por nga buh hangne hapdcng jong phi ba ngin jubap ia kane ka jingkylli, ngi mut kumno shaphang U Khrist. Ngin jubap ia ka ha la marwei marwei.

Shuwa ba ngin ai ka jubap, ngan iathuh lyngkot sha phang ka history jong U kumba ngi shem na ka Ktien U Blei, ka Baibl,

1. Ki jingjia ha ka jingim jong U.

(a) La kha ia U ha ka jinglong ba khlem pop, na ka Theisotti. Ka long da shisha kaba phylla katta katta ba ka Theisotti kan kha khun khlem u symbai briew. Ki jingkynnoh bad ki jingkynthoh krenbeiñ shaphang kana ka jingthoh ha ka Baibl, ki la hap kum u phria na ki nongshun bad wat na ki lok jong ka niam Khristan. Ngi pdiang da kaba ngeit shaphang kane ka jingkha briew kaba phylla jong U halor ka nongrim ba kiei kiei baroh ki long kiba lah, lada U Blei U la shu kren da ka ktien, "*to long*" te kiei kiei baroh kiba don ha bneng shajrong bad ha ka khyndew shapoh ki la long. Kam long satia ka bymlah ban long ba ka Theisotti kan pun bad kha ia U Jisu Khrist da ka bor U Mynsiem jong U Blei. Ka ktah jur ia ngi haba ngi pule shaphang ka jingim bad jinglong jong U, ba Uba kum ma U ka dei ban long ba U la wan long briew ha kane ka pyrthei ha ka rukom kaba

kham pher bad kham kyrpang na kaba long ia ki briew baroh.

(b) Haba ngi bud ia ka jingim jong U, ngi iohi ba U la leh shibun ki kam phylla kiba ngi khot ki kambah. U la leh ia kine ym na ka bynta ban pyni ia la ka bor bad ka jingstad, hynrei namar ka jingsngewlem bad ka jingsngewsynei ia ki briew. Na ka liang jong ngi ki briew ngi iohi ia ka bor bah kaba shongsah ha U. U la kren tang da ka ktien : ia ki jait jingpang babun jait la pynher krad tang da kaba shikyntien; ia kiba pang ñiangthohlieh la pynkoit ia ki kumne kumne; ia kiba pang lamwir la pynkylla tipbriew tang ha ka shikhyllipmat; ia kiba pang dkoh bad pang iapshiliang la pyniaid kumne kumne; ia kiba matlah ki khmat la pynpeit, ia kiba kyllut la pynsngew bad ia ki bymnang kren la pynkren.

(k) Ngi shem ia U ba U donbor halor ka mariang: U la pyllait ia kawei ka ïing na ka jingshah lehralñ ha ka por ka jingkhawai shongkurim : U la kren tang da ka ktien ia ka um la pynkylla waiñ; arsien ngi shem ia U ba U la hukum ia ka eriong ba pynkhih phalok ia ka duriaw, te ka la kohnguh ia U; ha ka por ba la sahnarphna ia U, ka khyndew ka la khynñiuh bad ka sngi ka la sangeh ban ai jingshai. Laisien ngi shem ia U ba la pynim pat wat ia kiba la iap : shisien U la khyllie pynim pat ia ka khun marwei u Jairos uba long rangbah nongshynshar ka synagog haba ka la lah iap; ha kawei pat U la pynmihpat ia u Lasaros napoh jingtep haba u la don lupa hangta la sawsngi, u la iwtung; bad ha kawei pat ka khep, U la pynim pat ia uwei u khynnah samla, u khun marwei jong kawei ka riewkynthei, katba ki dang iabah ha ka krong ban leit buh ia u ha jingtep.

(d) Shuh shuh ngi shem bunsien U la beh noh ia ki ksuid na ki briew kiba la shah jynjar eh na ka bynta jong ki: Shisien, hadien ba U la wan hiar na u Lum ka Jingkylla dur jong U, U la lap ia u khun marwei jong uwei u briew uba la shem jynjar na ka bynta u khun jong u uba la ju shah kem ksuid borabor; haba U Jisu U la sngewsynei ia uta u briew, tang da ka shikyntien U la hukum ba uta u ksiud un mih noh bad ba un ym wan shuh; te naduh kata ka

por uta u khynnah um shym lei lei shuh. Ka la don kawei ka kynthei kaba kyrteng ka Mari kaba na ka shnong Magdala; kata ka briew ka la don hynñiew ngut ki ksuid kiba hapoh jong ka; U Jisu U la hukum, te kita ki ksuid ki la mih noh na ka. Ha kawei pat ka sien, U Jisu U la iakynduh bad uwei u briew uba leh runar eh, uba la ju shong ka ki jaka tep briew uba haba la kylli ia u ia ka kyrteng jong u u ong ba u dei *u paidbah*. Ki ksuid kiba ha uta u briew, namar kaba shepting eh ia U Jisu, ki la kyrpad ban shah ia ki ban leit sha ki sniang, bad haba la shah ia ki kumta, ki la leit rung ha kita ki shikynhun ki sniang kiba don hajan kiba la her iap bad la pynnoh ia ki baroh sha duriaw.

(e) Nalor kine ki jingjia, ngi shem ia U ba U la shah shibun ki jingkrenbeiñ bad ki jinglehbeiñ na ki rangbah niam kiba kwah ban pynduh kyrteng ia U na kane ka pyrthei na ka bynta ban pynsah burom ia lade ha khmat u paidbah Ki la jop ha kaba pynkhih ia u paidbah ban tian ia U ha khmat ka jingbishar, ba hadien ba ki la pynmih shibun ki sakhi lamler pyrshah ia U, ki la jop ban pynbor ia u nongbishar ban rai pynrem ia U da kaba shu sahnarphna. Hadien ba la krenbeiñ, lehbeiñ bad pynshitom beiñ da ki lad baroh katba u briew u lah ban mutdur ha la ka jingpyrkhat, la sahnarphna ia U ryngkat bad arngut ki dakaid. Haba la tep ia ka met jong U, U la mihpat ha ka sngi ka balai; nangta haba U la sah ha kane ka pyrthei sawphaw sngi U la kiew noh soit sha bneng nalor uwei u lum, uba la iohi ia u da ki synran jong U bad da ki sanspah ngut kiwei pat kiba la ngeit ha U. Une U Jisu, shuwa ba Un kiew noh sha bneng, U la kular ha la ki synran ba Un sa wan pat. Ngi baroh kiba la pdiang bad ngeit ha Une U Jisu, ngi iai ap khmihlynti ba ha ka ia kaba biang, Un sa wan pat ban shimti ia la ki jong ban ialam ia ki ban iadon ryngkat bad U junom junom ha ka burom.

2. Paralok bad parabangeit baieit baroh, nga la iathuh lyngkot shaphang ki katto katne ki jingjia ba la jia ha ka jingim U Jisu Khrist mynba U la don ha kane ka pyrthei. Ka sngewlymbiang than ban pynkut khlem da

iathuh khyndiat katto katne na ki ktien bad ki jinghikai jong U. Ki la don tang khyndiat eh ki jingkren jong U kiba kham jrong ba la buh ha ki jingthoh ka Baibl. Kaba jrong tam ka dei ka Jingiathuhkhana halor u Lum kaba don haduh lai lynnong bad shispah khyndai tylli ki dkot (Math. 5, 6 bad 7). Haba shim lyngkot ia kine ki jingkren jong U, U la ban eh shaphang ka jinglong khuid jong ka dohnud. Haba la ioh sar pynkhuid lin ia ki kynrum kynram kiba don hapoh ka dohnud, u briew u don jaka ban pyrkhat ia ki jingiadei kiba hok bad kiba shisha kiba iadei bad U Blei, bad ki paramarjan bad khatduh wat bad kiba shun bad isih ia lade. Ka jinglong jong U ka long kaba dap da ka jingieit ia U Blei, ia ki briew baroh, haduh ia la ki nongshun kiba isih bad bishni ia U. Kumba U Jisu U long hapoh lade, kumta ruh U la hikai ia ki briew. Ki jinghikai jong U ki la long kiba marpyrshah bad ki jong ki briew baroh kiba iabeh burom pyrthei bad kiba arsap arphong. Ki ktien bad ki jinghikai jong U baroh ki long kiba "hooid"—"hooid", kiba "em"—"em". Ki ktien bad ka jinglongbeit jong U ki la long ki daw ba la shun bad ba la wad kput da ki heh ki haiñ jong ka ri. Ki paidbah ki la kmen haba ki la iohsngew ia ki ktien ba jali jaum jong U bad haba ki la iohi ia ki kam phylla kiba U la leh. Ki la iabud ia U da ki spah bad ki hajar na kawei ka shnong sha kawei pat haduh ba bunsien Um ioh por wat ban bam ban dih bad ban thiah ban dem. Ki nongpop, ki la leit bad ki la iam na ka bynta la ki pop, ha ki kjat jong U; ki briew ba la pait dohnud ki la leit ud bad iam kyrpad ha khmat jong U bad la pyntngen ia ki. Ha kawei ka sien U la kren ki ktien kiba eh bad kiba shyrkhei pyrshah ia ki nonghikai bad ki nongialam niam kiba arsap, hynrei ha kaba pynwai ia la ka jingkren U la pynkut da kaba iam na ka bynta jong ki.

Ha ki jingiaid ialap jong U kylleng, U la pyrta bad U la khot ia ki briew U da ong, "To kylla ka bamut, naba ka hima ki bneng ka lajan". Haba U la khmih ia ki briew baroh sawdong U la ong, "To wan ha Nga phi baroh kiba thait bad ba khia ka jingkit, te Ngan pynjem bha ia phi." Baroh shilynter U la iasaid bad ki briew U da dawa na ki U

ong, "To ngeit ia ka Khubor Babha, te phin sa im". Ki ktien babang bathiang jong U ki la hap ha ki shkor jong u paidbah kum ka um slap kaba jem ha ka khyndew kaba tyrkhong. Ki paidbah ki iakren uwei ia uwei pat ki iaong, "Ym ju don u briew uba la kren kat Une u briew".

Ha ki jingkren jong U shaphang ia lade, U la kren kine ki ktien ba sngewbang sngewthiang :—

"*Nga la wan ba kin ioh ka jingim, ba kin ioh kyrhai ruh ia ka*" (*Ioan. 10;10*)

"*Nga la kren ia kine kiei kiei ruh ha phi bha phin ioh ka jingsuk ha Nga; ha kata ka pyrthei phin ioh ka jynjar, hynrei to longshlur phi ! Nga, Nga la jop ia kata ka pyrthei*" (*Ioan.* 16:*33*).

"*U la ong te ha ki, phi phi long kiba na thian Nga Uba na jrong; phi phi long na kane ka pyrthei, Nga Ngam long na kane ka pyrthei*" (*Ioan. 8:33*).

"*Nga long U Jingshai jong ka pyrthei : uta uba wan bud ia Nga un ym iaid ha ka badum, hynrei un ioh ka jingshai jong ka jingim*" (*Ioan. 8:12*).

"*Katba nga dang don ha ka pynthei, Nga long ka jingshai ia ka pyrthei*" (*Ioan. 9:5*).

"*Nga Uba la wan ka jingshai ha ka pyrthei, ba u briew baroh nba ngeit ha Nga, un ym iaisah ha ka badum*" (*Ioan* 12:*46*).

Ka jingpynkut

Paralok bad parabangeit baieit baroh ! "**Phi mut kumno shaphang** U **Khrist**?" Kum U Khun ba la kha marwei jong U Blei, U la wan sha kane ka pyrthei ban pynim ia u briew baroh Uba la ngan ha ka pop. Um don jingbeiñ shiliangkhmat ia uno uno ha kaba kumno kumno ruh. Uwei-pa-uwei na ngi, shynrang bad kynthei, barit ne bakhraw, ngim lah ban lait na kane ka jingkylli, ngi dei ban ai ka jubap kabashai, kaba "*hooid*" ne kaba "*em*". U Jisu Khrist U la wan sha kane ka pyrthei ym bad ki buit kyllaiñ, ba un kren kyllaiñ. Beit beit U la wan ban iathuh ha ka pyrthei, "**Naba U Blei** U la ieit **katta katta ia ka pyrthei,** katba U la **aiti noh ia la** U **Khun ba la kha**

marwei, ba uei uei ruh uba ngeit ha U, un ym jot shuh, hynrei un ioh ka jingim bymjukut" (Ioan. 3:16). U la phla shai kdar U ong, "Kane ka long ka mon U Kpa jong Nga, ba u briew baroh uba iohi ia U Khun bad uba ngeit ha U, un ioh ka jingim bymjukut" (Ioan. 6:40). Une U Jisu, shuwa ba Un kiew noh sha bneng U la ong,—

"Ngan sa leit noh ban khreh ka jaka ia phi. Ynda Nga la leit noh, bad ba Nga la khreh ia phi ka jaka, Ngan wan pat, bad Ngan shimti ia phi ha lade hi, ba ha kaba long ma Nga, phi ruh phi lah ban long" (Ioan 14:2,3).

"Phi la iohsngew kumno Nga la ong ha phi, Ngan sa leit noh, bad Ngan wan pat ha phi. Lada phi la ieit ia Nga, phin da kmen namar ba Nga la ong, Ngan sa leit noh sha Uta U Kpa" (Ioan. 14:28).

"Naba U Khun U briew Un sa wan ha ka burom U Kpa jong U lem bad ki Angel jong U, ynda kumta Un ai ha uwei-pa-uwei katba kum ka jingleh jong" (Math. 16:27).

Amen.

* * * * * * * * * * *

Ka Jingpynwai ha Smit

Ko ki paralok bad parabangeit baieit, kane ka jingkylli ka ieng ha khmat jong nga bad jong phi, *Phi mut kumno shaphang U Khrist?* Hakhmih, U Rangiyarkhad Khun Blei, U ieng mynta ha khmat jong nga bad jong ngi hangne, U buh ia kane ka jingkylli ha khmat jong nga bad jong phi. Ngi dei ban jubap ia ka. Ngim lah ban lait, kumba ki briew baroh ha kane ka pyrthei kim lah ban lait khlem da jubap ia ka.

Ka ktien U Blei ka kren kumne shaphang jong U: "Namar U Kpa Um bishar iano iano ruh, hynrei U la ai ia ka jingbishar baroh ha U Khun" (Ioan. 5:22) "Naba U Khun u briew Un sa wan ha ka burom U Kpa jong U lem bad ki Angel jong U, ynda kumta Un ai ha uwei-pa-uwei katba kum ka jingleh jong u" (Math. 16:27).

Ka Jingngeit Khasi naduh barim bajah ka long kumne; "*Hamar kata ka por, hynda ka sngi bad u bnai ki la lehpap lehsang dum ka bneng dum ka khyndew. Ynda kumta,*

U Blei U la wan ban iakular bad u briew ba Un phah da U Syiar na bneng Uba ha ka kynih ka phawat jong U, ka pyrthei kan sa shai pat kdar". La pyndep ia kane ka kular u longshuwa manshuwa jong ka Niam Khasi ha U Khrist.

Haba ka Niam Khristan ka la wan nyngkong sha Ri Khasi jong ngi kam shym la ioh jaka satia katba ym pat pynshisha shaphang Uta U Ryngiyarkhad Khun Blei ba U dei U Jisu Khrist. Haba ki 'men nongkñia Khasi ki la iohsngew shaphang U Jisu Khrist, ka la pynpyrkhat jur la ki shaphang ka jingiadei jong U Rangiyarkhad bad U Jisu Khrist. Haba ki la pyrkhat sani bad ki ïit bniah ki la shem ba U Jisu U la jubap lut ia ki jingeh jong ki bad ka jingkhmihlynti jong ki ban ioh na U Rangiyarkhad. Kane ka jingshem jong ki ka la pynlong ia ki ban pdiang ia U Jisu Khrist ba U dei ma U shisha U Jingshai ia u khun Khasi Khara bad ia ka pyrthei hi baroh kawei. Dei halor kane ka jingshisha, nalor kiwei kiwei, ba u paidbah byllien u la wan long Khristan.

Haba ngi bud ia ki jingjia kiba kham paw kyrpang ha ka history ka balang ngi lah ban ñiew kyrteng da ki spah bad ki hajar ki riewradbah Khristan na ki thaiñ ba iapher ka ri jong ngi. Ym lah ban pynjah shuh ia ki kyrteng jong kine ki riewradbah na ka Hima Khyrim : Ka Painkiri bad ka Rupamai ki dei kiba nyngkong, tang na ka ïing ki syiem; nangta ki bud u Kongor Albert Nengnong bad I Pletimai Syiem, bad bud shuh shuh ki riewradbah kum ki jong U Shemuel Syiem, u Sisorai Syiem bad u Sijurai Syiem. Haba ngi phai sha kiwel kiwei ki ïingsyiem ha ri Khasi jong ngi, ym lah pyndam shuh ia ka kyrteng u Borsing Syiem Sohra uba la shah tyrwa ha ki Myntri bad ki Khadar Kur ia ka jinglong syiem ha ka hima, da kaba kohnguh tang shisngi ban ioh pyndep ia ki niam ki rukom thung syiem bad nangta un sa lah ban leit phai biang sha la ka Niam Khristan. Ki ktien jong u kiba u la jubap ki long kiba sahnam ha ka history ka Balang kiba u ong syrïim kumne : "U Jisu Khrist Um dei uba nga lah ban law noh kum ia ka sopti mynta bad ngan sa phong biang lashibit. Shisien ba nga la pdiang ia U, ngan ym lah pyllait shuh haduh ka jingiap." Lada ngi phai biang sha uwei pat u syiem Khasi

uba ka nam jong u kan ym jah shuh, uta u dei u Raja Kine Sing. Une u syiem u la shah ujor ia ka jinglong syiem jong u ha ki myntri bad ki bakhraw ka Hima Nongkhlaw, namar ba u la kylla khristan. U Deputy Commissioner u la hap leit hiar da lade sha Nongkhlaw ban bishar ia kane ka ujor. Haba la pynlong ia ka dorbar pyllun jong ka hima, u la phah ieng ia kiba ujor pyrshah ia u Kine Sing ha kawei ka liang bad ia kiba mynjur ia u ba un neh ha ka long syiem ha kawei ka liang. La shem ba palat shiphew shah kiba don ha ka liang u Kine u Sing, bad mar kumta la pynskhem syiem ia U.

Ko paralok baieit, Kane ka jingkylli ka dang ieng haduh mynta ia nga bad ia phi : *Phi te, phi mut kumno shaphang U Khrist?* Ngim lah ban lait. Ngi dei ban jubap. Ka jubap jong ngi hi marwei marwei kan long ka rai ia ngi la ka long ba ngin leit ban long lem bad U ha bneng, ne ngin leit sha kata ka liewlong kaba dum bad kaba khlem trai.

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

XVIII. U JISU KHRIST U JINGSHAI KA PYRTHEI.

"Nga long U Jingshai jong ka pyrthei" (*Ioan. 8:12*).

La buh ia ka Sobjekt Pdeng: U Jisu Khrist, U Jingshai ka Pyrthei, na ka bynta ka Dorbar Bah ki Balang ha New Delhi. La pynmih ruh ia ka Kitab ban ialam jingmut shaphang kane ka Sobjekt ha ki bun phew jait ki ktien ka pyrthei bad ngi shon ia ka ruh ha ka ktien Khasi. Ka jingiaid jong kane ka Kitab kan ym duna 10 lak tylli haduh ban da poi ka Sngi long Dorbar ka World Christian Council.

Ym lah khlem da iadei jingmut bad kane ka Sobjekt ba dei ban pynieng radbah ia ka ha khmat ka pyrthei baroh kawei. La thoh shaphang kane ka Sobjekt ha ki bun phew bad bun spah tylli ki Kot Khubor Niam, bad la kren ruh ha ki ïingmane bad lyngba ki Radio kylleng ka pyrthei. Ka lyer sawdong ka pyrthei hi ka dap da ka jingsawa shaphang U Khrist, U Jingshai ka pyrthei. Ka long ka por kaba dei eh ba ha kine ki taiew ban wan haduh ban da poi u bnai December, ha kawei-pa-kawei ka balang yn pynsawa shaphang kane ka khubor: U Khrist, U Jingshai ka pyrthei.

Haba U Jisu Khrist U ong "Nga long U Jingshai jong ka pyrthei" (Ioan. 8:12) ka pher na ka jingkren jong U ha la ki synran, "Phi long ka jingshai ka pyrthei" (Math. 51:4). Ha ka pyrthei ki don rukom rukom ki jingshai: u tit, u jait ksaiñ, ka ñiangbading, ka sharak, ka ilektrik, bad kiwei kiwei. Kine ki long ki jingshai kat kum la ki bor hapdeng ka jingdum bad ki don la ki dor bad ki jingitynnat. U bnai u shai hynrei tang katto katne, ym lah kot shapoh syrngiew ki dieng ne shapoh thiew ïing Tang ka sngi kaba lah ban beh noh phar ia ka jingdum, la kumno kumno na marshiteng ka pyrthei. La khot ia U Jisu Khrist U Sngi ka Hok (Mal. 4:42). La katta ruh ban ianujor ia ka Sngi ba shai bad U Jisu

---

La shim na *Ka Pateng Khristan*, September, 1961

Khrist Uba long ka Jingshai ka pyrthei ym pat long. Ka sngi ka lah ban ai jingshai tang shiteng, hynrei U Jisu Khrist U long ka Jingshai ia ka pyrthei lut shisyndon. Ka pyrthei hi ka long kaba dum; haba ka jingshai ka sngi ka wan baroh ki jait Jingishai rit ki jah. Ki don shibun kiba i kum ki jingshai hapdeng ka jingdum ka pyrthei; hynrei tang shu mih U Sngi Ka Hok, baroh ki lip noh jar.

Ki la mih shibun ki nonghikai niam ha ka pyrthei, kum u Moses, u Zoroaster, u Mahavira, U Buddha, u Confusius, u Muhammad, u Nanak bad kiwei, ba ki briew ki la pdiang ia ki ba ki long ka jingshai jong ki. Ki la mih kiwei pat ki jait riewstad ba la khot ki Philosopher, kum u Plato, u Aristotle, u Epictetus, u Bacon, u Descartes, u John Locke, u George Berkely, u Hume, u Kant, u Paine, u Fichte, u Compte, u Carlyle, u Mill, u Spencer ba ki riewstad ki sngew ba ki la ai jingshai shibun. Nalor kata la mih kiwei pat ki jait riewstad kum u Galileo, Sir Isaac Newton, Sir Charles Lyall, Darwin, Herschel, Karl Marx, Haeckel, Einstein, Sir Arthur Keith bad kiwei, bad ki briew ki la sngewbha ba ki la ioh ka jingshai.

Hapoh jong ka Niam Khristan hi la mih ki briew kiba khraw kum u Martin Luther, u John Calvin, Knox bad kiwei kiwei pat da ki spah bad ki hajar kiba la long kpa ia ki balang ne kiba la seng balang ruh ha la ki rukom. Ki la ai shibun ka jingshai bad ki sah ruh ki kyrteng kiba im ha ka pyrthei namar ka jingshai ba ki ai. Ha kine ki snem ki la don kiba pyrta jam ba ngi dei ban phai sha ka Baibl kum ka nongbatai bad ka nongpynshai ia ki jingeh bad ki syrdoh baroh kiba don ha ka pyrthei.

Ym don uwei na kine lait tang U Jisu Khrist Uba la ong da lade ia lade, NGA LONG U JINGSHAI KA PYRTHEI. Um long NA ka pyrthei, kumba ka Sngi kam long na ka pyrthei, hynrei pynban u pynshai ia ka pyrthei baroh kawei, kat haduh ba ym don kaei kaei ruh kaba lah ban buhrieh na U ka ban sah ha kaba dum. Um long na ka Jingpynlong (Creation), namar ka jingpynlong baroh kawei la thaw da U (Eph. 3:9; Kol. 1:16). U long U Khun-Ba-La-Kha-Marwei

jong U Blei. U long Uba Bymjukut, na Uba la long kiei kiei baroh. Kum Uba la kha, ym Uba la pynlong ne la thaw da U Blei, U long hi Ma U U Blei. Namarkata, ki ktien jong U "Uta uba wan bud ia Nga un ym iaid ha ka badum" ki long ka jingbeiñ ia ki briew kiba long tang ki jingthaw jong U, haba ki sngewsarong ha la ki jingthaw stad jong ki, la ha ka Niam, ki Politics, ka Business, ka Science ne ka Philosophy. "Naba khlem ma Nga phim lah leh ei ei ruh em".

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.
